

MOSKOVA'DA

7

GÜN

YÖN

*Gençliğin sesi:*

«**HER ALANDA  
YENİLİK**»



**A. P. nin  
Buldozeri:  
ÖKTEM**



## Ziya Selçik'a cevap

Milli Emniyet yetkilisi Ziya Selçik'in ciddiyetten uzak raporları dolayısıyla, aylarca ıstırap çektikten sonra beraat eden sanıklardan Hükümet Tabibi Dr. Saif Kırmızıtoprak'ın bu zâta verdiği cevabın önemli kısımlarını yayınlıyoruz:

17 Aralık 1959 günü girişilen geniş çaptaki tevkiflerin sonunda değil gizli cemiyet, sabotaj araçları, silahlar bir tek sanığın yanında çakı dahi bulunmamıştır. Polis, isim hanesi boş bırakılan arama ve tevkif müzakerelerini bulabildiklerine keyfince tatbik etmiş, Harbiyenin daha önceleri 6 - 7 Eylül ve «Dokuz subay olayı» sanıklarına mezar edilmiş istenilen hücreleri, tamtamina doldurulmuştur.

Pek çok yurttaş tam dört ay dünyadan habersiz, akraba ve avukatlarıyla dahi görüştürülmeden, gazete bile okuyamadan, hücrelerin el ayası büyüklüğündeki mazgallarından birer tas karavana ile doyurulmak suretiyle, aylarca insanlık dışı bir eziyete maruz bırakılmıştır. Bu aylar zarfında Ankara Hukuk Fakültesi öğrencisi Cizreli Emin Batu karanlık hücrelerinin soğuk betonları üzerinde kan kusarak ölmüş, diğer birçokları da sakat kalmasına sıhhat ve kuvvetlerini kaybetmişlerdir.

Bizler ölüm hücrelerinde, adaletin huzuruna çıkacağımız günleri sabırla beklerken, bilindiği gibi D.P. nin de ölüm çenarları çabınağa başlamıştı.

27 Mayıs Devrimini hapishane küselerinden bütün varlığımızla, diyebilirim ki en çok hararetle biz alkışladık. Gerçi ihtilalin ilk aylarında - bilinen olaylar yüzünden - kimse bizimle ilgilenmedi. Ama 1960 yazını bir bayram ve gençlik havasının coşkunluğu içinde geçirerek ve kendimize misafir gözüyle bakarak, Adaletin huzuruna çıkmayı bekledik. Beklediğimiz an geldi. Ve 1960 sonbaharında Kara Kuvvetleri Kumandanı Hıfzı Saygı Mahkemesinde, sorgularımız; müteakip hepimiz tahliye edildik.

Kara Kuvvetleri Siyasal Mahkemesi davayı tekemmül ettirdikten sonra, selâhiyet açısından, görevsizlik kararı aldı. Bir süre sonra da dâvaya Genel Kurmay Askeri

Mahkemesinde bakılmaya başlandı ve 30 Nisan 1964 tarih, 964 - 27 sayılı kararla hepimiz beraat ettik Türk Adliyesinin göğüslerimizi iftiharla kabartan, hepimizin ayakta, kuvanç ve umut göz yaşlarıyla alkışladığımız bu şerefli ve tarihi kararın, şu cümlelerle son bulmaktadır:

«... Tetkik edilen vesikalardan, teyp ile tesbit edilmiş konuşmalardan, söz ve yazılardan T.C.K. nun 125 ci maddesindeki suç veya bu suçla teşebbüs edildiği neticesine varmak imkânsızdır.

Mahkemenin kanaatine da uygun görülen iş bu bilir kişi mütalâası da nazaran alınarak, sanık lara isnat edilen fiillerin maddi, harici ve ameli elverişli bir hareket olarak kabulü imkânsız bulunduğundan, suçta maddi unsurun tahakkuk edememesinden ve bir suçta da bulunması şart olan unsurların ademî mevcudiyeti halinde, suçun teşekkülü de bahıs mevzuu olamayacağı cihetle, sanıkların sorgu ve müdafaaaları, şahit beyanları, tetkik edilen vesikalat, raporlar, konuşmalar, teyp ile tesbit edilmiş konuşmalar, mektuplar, şifreler ve bîkümle defiller ve bilirkişi raporu vechiyle ... nun isteğine uygun olarak cümlesinin beraatlerine oy birliğiyle.. karar verildi.

Başkan: Muhabere Albay Rifat Karakurt (936-14), Dv. Kd. Hâkim: Hâkim Albay Kemal Eran (940-5), Üye: Hâkim Bnb. Baki Onal (946-Mu. 22).

Şimdi bu mahkeme kararı ile Milli Emniyet Hizmet Başkanının Namık Gedik'e sunulan raporları ve Yönde yayınlanan tezkir yazısının, karışık mukayesesini yapabiliriz.

Bay Ziya Selçik'a göre, «Duruma müdahale için bir fırsat zühur etmiştir. Meselenin siyasi bir zâtilamel yapması düşünülebilir. Fakat bir daha fırsat zühuru da mümkün olabilir. Kanaatımca işi kat'iyen gizli tutup sonra bir ko-

münist mevzuu olarak ele almak mümkündür.»

Hâlâ 1960 öncesinin kış uykusundan uyanmamış görünüşü aynı zat YÖN'e yolladığı tezkir yazısında. «...O tarihlerde ve ondan sonraki devirlerde komünistler, Kürçüllük faaliyetlerinde aktif birer rol oynamışlardır, ve oynamaktadırlar. Bu deliller, cereyan etmekte olan mahkemelerde ortaya konulmuştur.» demekte ve ilâve etmektedir:

«Komünist olmayan hiç bir kimseye sen komünistsin denilmemiştir.»

İşte bütün geri kalmışlığımızın, fikirsizliğimizin, çektiğimiz ıstırapların ibret verici nedenlerinden kocaman bir yalar örneği Milli Emniyetimiz daha doğrusu kaderimiz, uydurma raporlar düzen, müfteri, hilâf ve sorumsuz adamların ellerine tevdi edilmiştir. Komünist mevzuu olarak gösterilmek istenen bu dâvayın seyirinde ve dâva dosyasında, ne iddia makâmı ve ne de mahkemece res'en, aramızdan hiç kimse için komünistlik suçunun sözü dahi edilmemiştir. Bay Selçik'in delili dediği; bir süflî şişirilmiş, uydurulmuş dedikodudan öte hiç bir gerçek ve hukuki kıymet ifade etmeyen valanlardan ibarettir ki, Yüksek Mahkemenin kararında da görüldüğü üzere, bunlar nazara alınmamıştır. Genel Kurmay Mahkemesinin hakkımızda verdiği şerefli beraat kararı, valanları boş çıkararak bir belgedir Bay Ziya Selçik. Bundan sonra hiç deşil-se susmasını bilmece varken, daha ne yüzle ve hangi Namık Gedik hünerleriyle Türk Adaletini aldatmaya ve onun kararlarını dahi töhmet altında tutmaya çalışıyorsunuz? Ve siz bütün bu gazlarla, valanlarla bunca insanın havatı üzerinde kumar oynamağa şlet olduktan, kamu oyununu aldatılmasına, hücrede kan kusup Sien Emin Batu'nun ölümüne, birçok insanın gıhhatini, işini, düzenini, kaybetmesine sebep olduktan ve saemak hünerini göstermek istediğiniz nifak ve avırlık tohumlarından sonra, hâlâ nasıl ohivor da o mevkide durabiliyorsunuz? Vatan ihanetiyle suçlamaya çalıştığınız, bugün de hâlâ bucağ bucağ takip ve mağdur ettirmek istediğiniz bu insanlar sizden, sizin gibilerden kstbekat vatanperverdirler. Bu aziz memleketi kökleri, etleri, canları ve kafalarıyla bağdurlar. Hayatlarının her safhasında mevkî, para ve şahsî menfaat gibi, uğrunda bazı insanların herşeyi fedaya hazır bulunduğu

## BASINDAN

### Türkiyede Sosyalist Gelişmeler

Halen Batı'da işbaşına gelmeye başlayan sosyalist partilerini bir araya getiren Sosyalist Enternasyonal bülteninde, Türkiye'deki sosyalist gelişmelerle ilgili bir yazı yayımlanmıştır. Yazı, merkezî Londra'da bulunan teşkilâtın Genel Sekreteri Albert Carthy tarafından kaleme alınmıştır:

1960 Askerî hareketinin sonuçlarından biri, sosyalizm taraftarlarının, sosyalizm hakkında ilk defa açıkça konuşmalarını sağlamak oldu. Her ne kadar sosyalizm düşmanları bu faaliyet, Türkiye'de kasın dışı bırakılan komünist propagandası şeklinde yorumlamaya kalktıysalar da, sosyalistlerin yaptıkları tahliyeler ve heri sürdükleri çözüm yolları, demokratik sosyalizmin örnekleridir. Türkiye, az gelişmiş ülkelere has meselelerin çoğuyla karşı karşıyadır. Sosyalist Enternasyonal haber bültenini okuyanlar, Türkiye'nin meseleleriyle ilgili makaleleri ve Sosyalist Kültür Derneğinin kuruluş bildirisini hatırlayacaklardır...

1961 Aralık ayında sosyalist bir haftalık olan YÖN kuruldu. YöN, derhal, en geniş bir temel üzerinde imza toplamağa başladı. Sendikacılar, işçiler, köylüler, öğrenciler, memurlar, öğretmenler - hattâ subaylar ve iş adamları- YöN'ün bildirisine katıldılar. Bir kaç hafta içinde binlerce imza toplandı. Bunlar arasında tanınmış birçok insan vardı.

Sosyalist Enternasyonal, YÖN'ün çıktığını öğrenir öğrenmez temas imkânları aradı. YÖN'ün ilk sayılarından birinde demokratik sosyalizmin amaçlarını ve görevlerini belirten Frankfurt bildirisini Türkiye'ye duyurulmuş oldu. YÖN, o tarihten beri, demokratik sosyalizmle ilgili çeşitli mahzeme ve Oslo Bildirisini yayınladı. Görüldüğü kadar, bu iki vesikamın yayınlanmasın Türk sosyalistleri ve sempatanları arasında da çok müspet bir intiba yarattı ve iş yâdır canlı şekilde sürüp giden sosyalist çalışma ve tartışmaların vasfını tâyinde önemli bir rol oynadı.

Türkiye'de sosyalist bir aydın grubun, birdenbire ortaya çıkması ve YÖN gibi yayınlarda bunu ifade etmesi olayı, İngiliz yayınlara ve yorumlara yol açtı. İngiliz basını, sosyal gelişmenin ufak, fakat gittikçe nüfuzu artan bir kategoriye inhisar ettiğini ve bu hareketin London School of Economics'in 20-30 yıl önce İngiltere'de gerçekleştirdiğini bugün Türkiye'de yaptığını yazdı.

İnsanlar, suçlamak istediğiniz bu insanları, haysiyetlerini ve namuslarını korumak uğruna ellerinin tersiyle itmişlerdir.

Biz ve bu yurdun bütün namuslu, yurtsever ve aydın evlatları yslan, iftira, ve kişisel menfaadleri uğruna insanları hayatıyla oynayan sizin gibilerin daima karşınızda olacağız. Tu ki gerçekler anlaşılınca ve siz düşük efen-dileriniz gibi, layık olmadığınız mevkilerden uzaklaştırılınca kadar.

Dr. Saif Kırmızıtoprak  
Yunak - Akşehir

### Girilin gaları

Prof. İsmet Giritli'nin 25 Ekim 1964 Pazar günü Cumhuriyet gazetesinde «Çağdaş Sosyalizm Anlaşısı» başlıklı bir yazısı yayımlandı. Hayretle okuduğum bu yazıda sayın profesör, eşine ender raslanır bir fütursuzlukla bir takım anlamsız iddialar öne sürmekte ve çok yakın bazı gerçekleri göz göre göre bilmezlikten gelmekte, ya da tahrif etmektedir. Tarafsızlığı öven, doğmacılıktan yakından Giritli'nin gerçeklerle açıkça çelişme halindeki tutumunun nedenini izah etmeye, bir psiko-analist olmadığım için, kendimde yetki görmüyorum.

İktisattan habersiz olduğu kolayca anlaşılır, ama bu hususta iddialı sözler etmekten geri kalmayan Giritli ise, yine iddialı bir girişten sonra, adı geçen yazısında şöyle demektedir: «Diğer taraftan, İngiltere ve İsveç denemelerinden sonra Batı dünyasında Sosyalizm katı bir doktrin olmaktan çıkmış, meselâ kamulaştırma ve devlet işletmeciliği Sosyalizm için şart sayılmamaya bile başlanmıştır. İngiliz ve İsveç Sosya-

listleri yanında Avusturya, Danimarka ve diğer memleketlerin Sosyalist Partileri kamulaştırmadan hiç söz etmez olmuşlar ve kamu sektörü birçok alanda, yerini özel sektöre bırakmağa başlamışlar.»

Profesörün bu son derece garip yargıyı nereden çıkardığını, doğrusu çok merak ediyorum. Çünkü kamulaştırma unsurundan yoksun bir sosyalizmin, artık sosyalizm olmaktan çıktığı ortadadır. Plânlı ekonomî sosyalizmin getirdiği bir araçtır ve kendisinin de belirttiği gibi A.B.D. ve diğer bazı kapitalist ülkelerde «devletin ekonomik alana müdahalesinin bir sonucu olarak» kullanılmaktadır. Ama, bu sadece kapitalizmin zorunlu bir taviizdir ve ekonomisini plânlamaya çalışan her ülkeye sosyalisttir denilemez. Buna sosyalizmin bir gerilemesi şeklinde göstermeye, İsmet Giritli de dahil, hiç kimsenin hakkı olmamak gerek. Anlaşıldığına göre, bu hususlar kendisiyle iyice birbirine karıştırmıştır.

Sonra, nereden çıkarmaktadır Prof. Giritli İngiltere ve diğer bazı ülkelerde kamulaştırmanın sosyalizm için şart sayılmamaya baslandığını? Acaba, bu açıkça çelişme etabıktaki son gelişmeleri ve çağdaş düşünce akımlarını izlemekten veya maksatlı olarak aksettirmemek- ten mi doğmaktadır? Oyle ya, bırakınız «düşünce akımlarını» filân izlemeyi bir yana, ikinci sayfasını sık sık işgal ettiği gazeteyi biraz daha dikkatli bir gözle izlese idi, 17 Ekim 1964 Cumartesi günü Cumhuriyetin birinci sayfasında yayınlanan İngiliz İşçi Partisi programı özetiinden şu satırları okumaz mıydı?

«EKONOMİ: Sosyalist eğilimi aksettiren bir kapital millileştirmesine gidilecek.»

Yücel CANDEMİR  
İstanbul Teknik Üniversitesi  
İktisat Kürsüsü Asistanı

**YÖN YAYINLARININ İLK KİTABI**

**ÇIKTI**

**İKİYÜZ YILDIR NEDEN BOCALIYORUZ?**

**Yazan: Niyazi PERKES**

**FIYATI : 5 LIRA**

**Genel Dağıtım: Sabri Özakar-Çağaloğlu-İstanbul**



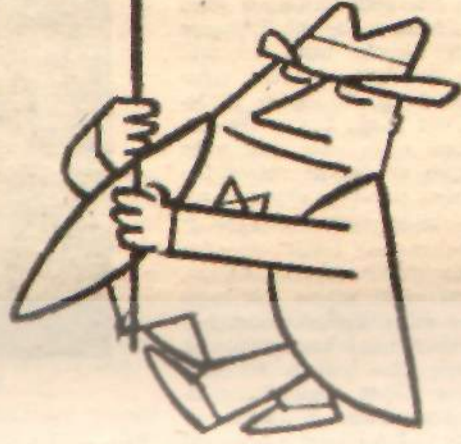
**HAFTA-IK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ**  
Kurucuları Cemal Reşit Eyüboğlu - Mümtaz Soyak - Doğan Avcıoğlu  
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu  
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

**ADRES :** Yazı İşleri : Sümer sokak No: 3 Yenî şehir - ANKARA  
Telefon: 17 60 80. - İstanbul Büro-su (Satış - İlan ve Abone İşleri): Mol. İnançlı sok. No. 22 Çağaloğlu - İstanbul. Tel: 22 05 70 - Posta Kutu 51 512 İstanbul.

**ABONE :** Bir yıllık (12 sayı) 80 T.L., Altı aylık (6 sayı) 50.- T.L., 3 aylık (3 sayı) 15.- T.L.'dir. Yurt dışı abonemlerinde bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıları Ayatı 1.50 T.L.'dir.

**ILAN :** Beher süzünde sonu-ml 25.- T.L. dir. 50.- rektî çıkacak İlan ve reklâmlarla kitap İlanları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayımlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BİR KARIŞ TOPRAK  
BİLE VERMEYİZ!



DIŞ POLİTİKA — İÇ POLİTİKA

BAKIŞ

## Medrese Atatürkçülüğünden gerçek Atatürkçülüğe

Atatürk'ün bazı sözlerini alıp onu sosyalist ilan edebilirsiniz. Başka sözlerine bakıp, onun liberal olduğunu söyleyebilirsiniz. Büyük Kurtarıcı, çeşitli şartlarda gerçek lider olmuştur. Bu sebeple onu anlamak için kelime dayanan bir cins medrese edebiyatını bırakıp, Atatürkçülüğün tarihi gelişmesi içinde yakalamaya çalışmak gerektirir.

Kurtuluş savaşımız, dış kapitalizme ve emperyalizme karşı millî burjuvazinin en aydın tabakalarının önderliğinde yürütülmüş bir mücadeledir. Millî Mücadele, emperyalizme karşı olma niteliği ile 1917 ihtilaline benzer. Ama 1917 bir işçi ihtilali, bizimki bir burjuva ihtilali olduğu için ondan esasta ayrılır. İhtilalin ekonomik amacı, yabancı burjuvazinin yerine yerli burjuvaziyi oturtmaktır. Kapitalist Müsyö Dupont gödecek, Kapitalist Ahmet Efendi gelecektir. Kapitalistlerin tasfiyesi, yabancı şirketlerin millîleştirilmesi bu açıdan değerlendirilmelidir. Bir taraftan yabancı sermaye kovulmuş öte yandan yerli kapitalist eliyle bir sanayileşme hareketine girilmiştir.

Daha İzmir İktisat Kongresinde kapitalist gelişme ilkesi kabul edilmiş, İş Bankası 1924'de kapitalizmin kalesi olarak kurulmuştur. Sanayi Teşvik Kanunu, sınırlı teşebbüs kurucularına muazzam imtiyazlar getirmiştir. Devlet harcamaları bir «müteahhit» sınıf yaratma yolunda kullanılmıştır. Burjuvazinin iktidardaki devrimci unsurları, kapitalizm yolunda, Sıhlinin düşmanla işbirliği yapan yüksek burjuvazisini, ithalatçı, bankacı, ihracatçı ve komisyoncu gibi azınlıklara mensup aracıları, Babâlinin köhneleşmiş memur burjuvazisini bile ayırdetmeyecek kadar müsamahakâr davranmışlardır. Ankara Palas ve Karşıç, 1924 den itibaren Şişli burjuvazisiyle ve Babâli kadrosuyla dolmuştur. Şişli, ihtilalci kadroya salonlarına açarak ve kızlarını vererek yaklaşma ve durumunu sağlamlaştırma fırsatını kaçırmamıştır. Bu izdivaçlar, İş Bankası etrafında kümelenen bazı ihtilalçilerin iş hayatına atılmalarıyla pekleştirilmiştir.

Daha sonraki devletçilik denemesi, esas itibariyle cılız özel teşebbüsün yapmadığını yaparak kapitalizmi güçlendirme çabasıdır. Özel teşebbüs Türkiye'de devlet harcamaları ve ihaleleriyle gelişmiştir. Kapitalistlerimiz, daha fazla taviz kopartmak amacıyla, bürokrasinin beceriksizliklerini ileri sürerek devletçiliğe karşı olduklarını yaygaracı bir üslupla söylerlerse de, objektif olarak, kapitalist sermaye birikiminin temel kay-

nağını teşkil eden bu tip bir devletçilikten yanadırlar. İkinci Dünya Savaşı yıllarında sert ve hayli keyfi bir devletçilik uyguladığı halde, kapitalizm büyük bir gelişme kaydetmiştir! Bugün bile devlet harcamalarında ve yatırımlarında bir azalma, piyasada ciddi bir durgunluğa yol açmaktadır. Sermaye piyasası yaratma edebiyatı, YON'un ileriki sayılarında açıklayacağımız üzere, devlet elindeki yatırım kaynaklarını özel sektöre transfer etme hükmüyle, Türkiye'de liberal kapitalizmin en amancaz düşmanları, bir şüphe edilmesin, sosyalistler değil, kapitalistlerdir.

### Halktan kopuş

Kurtuluş Savaşının daha ilk yıllarından itibaren, Ankara'da bakanlıklar kadrolarını dolduran devrimci burjuvazinin, Batı kapitalizminin devamı olan aracılar gösterdiği aşırı müsamaha ve yaklaşma, burjuva ihtilalinin, Batı'dakinden farklı olarak, feodalizme karşı ilerici bir nitelik kazanmasına da önemiştir. Toprak reformu, 1924 Anayasasına konan peşin ödeme hükmüyle engellenmiştir. İyi niyetlerle kurulan Ziraat Bankası, eşraf egemenliğinden kurtulamamış, yüzde 10 faizle alınan banka kredileri, yüzde 80 ilâ 100 faizle çalışan tefecilere fon teşkil etmiştir. Hele buğday fiyatlarının birkaç kuruşa düşmesine uzun yıllar seyrettiler. Devrimci kadro ile halk arasında geniş bir uçurum doğurmuştur.

Kurtuluş Savaşında, devrimci burjuvazinin çevre peşinde giden halk kitleleri, bir defa daha aidatıldıktan kanısına kapılarak, devrimci kadrodan uzaklaşmıştır.

### Ağa - Aracı koalisyonu

İkinci Dünya Savaşı bir şartlar içinde yaşadık. Harbde zenginleşen burjuvazi, artık iktidarda doğrudan doğruya söz sahibi olmak kararındaydı. Gerçi, Kurtuluş Savaşının bir memur burjuvazisine inkılap eden devrimci unsurları, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kapitalist sınıfı güçlendirmek uğrunda çaba göstermişti. Ama gene de egemenlik ihtilalci kadronun ve memur burjuvazisinin elindeydi. Burjuvazi şimdi tam egemenliğini kurmak ve memur burjuvazisine boyun eğdirmek istiyordu. Burjuvazi, toprak ağalarıyla da birleşerek, iktidarı tam olarak ele geçirme mücadelesine girişti. Burjuvazi bu mücadelede, ihtilal kadrosunda aradığını bulamayan halk kitleleri tarafından desteklendi. Demokrat Parti, bir halk hareketi olarak değil, halkı da pe-

şinden sürükleyen bir muhafazakâr burjuva hareketi olarak gelişti. Bu gelişme, CHP içinde de vuku buldu. CHP de de, ihtilal kadrosu, burjuva ve toprak ağası lehine gücünü yitirdi. Ama CHP geniş halk kitleleri arasında, bürokratların partisi olma hüviyetini hâlâ unutturamamıştır.

Memur burjuvazisine, halkı da peşinden sürükleyerek karşı çıkan toprak ağası ve aracı faaliyetlere yönelmiş burjuvazi koalisyonunun harekete geçirilen halk kitlelerinin ihtiyaçlarına cevap verecek bazı sanayileşme ve kalkınmanın vazgeçilmez şartları olan toprak reformu, dış ticaretin ve bankaların devletleştirilmesi, plan gibi köklü reformlara gitmesi mümkün değildi. Bu, koalisyonun kendi kendini inkâr etmesi demektir. Ama hareket geçirilen kitlelere de birşeyler vermek gerekti. Bu aczini gören ağa - aracı koalisyonunun milletlerarası kapitalizme sığınmaktan başka çaresi yoktu. Askerî üs ihtiyacı, Türkiye'ye Sam Amca için de önem kazandırdı, ağa - aracı koalisyonu, memleketi yabancı kapitalizme ardına ardına kadar açtı. Böylece, yeni sömürgecilik dönemine girerek, 1919 yılında başladığımız noktaya gelmiş olduk.

Yirminci yüzyılda, burjuva önderliğindeki millî kurtuluş hareketlerinin bir çoğunun akıbeti budur. Bu ülkeler, sömürgecilikten, ya da yarı-sömürgecilikten kurtulmak için açtıkları mücadeleyi, görünüşteki siyasi bağımsızlığa rağmen, ekonomik bağımsızlıklarını burjuvazinin ehliyetliliği yüzünden yitirerek kaybetmişlerdir. Bu çıkmazdan kurtulmasını bilen millî kurtuluş hareketleri de olmuştur. Yalnız bu ülkelerde, burjuvazinin devrimci unsurları, emperyalizm ile olan savaşlarında halkçı bir yön tutmuşlar ve halk kitlelerine dayanarak, emperyalizmin tabii mütefiki olan aracı burjuvaziye ve toprak ağasını köklü reformlarla etkisiz hale getirmişler ve kapitalist olmayan bir kalkınma yoluna girişmişlerdir. Başka bir deyişle, çağımızda burjuva kalkınma safhasının imkânsızlığını anlayan burjuvazinin ilerici unsurları, sınıfların inkâr etme pahasına memleketlerini henüz sosyalist olmayan, fakat kapitalist hiç olmayan bir kalkınma ve ilerleme yoluna sokmuşlardır.

Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye'yi,

bu yolda ilk örneği verebilirdi. Tesne amiracı «Türkiyemizi hızla çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak» olduğu herkesçe kabul edilen Atatürk, büyük insanlara hâs sezişle, bu hedefe götüreceği metodu da bulmuştur: Lâik bir toplumda, güçlü milliyetçilikten alan, halkçı, devletçi ve devrimci bir politika. Ne var ki, kapitalist kalkınma metodundan başka yollar da olabileceğini tasavvur dahi edemeyen ihtilalci kadro, daha Kurtuluş Savaşının ilk yıllarında, ekonomik ve sosyal alanda, ne halkçı, ne devletçi ve ne de devrimci olan bir kapitalizm çıkmasına sürüklenmiştir. Büyük dünya buhranı, bir uyanışın hareket noktasını teşkil etmişse de, girilen devletçilik hareketi, temel yapı reformlarına gitmediği için devlet eliyle bazı fabrikalar kurmaktan ibaret kalmış ve ikinci bir fırsat böylece kaçırılmıştır.

İki tarihî fırsatı kaçıran ve halkın da desteğini yitiren iktidardaki devrimci burjuvazinin, kendi politikası ile güçlendirdiği ağa ve aracı koalisyonu karşısında yenik düşmesi kaçınılmaz bir sonuçtu. Yine kaçınılmaz olan bir sonuç, dış kapitalizme bağlı, yani kökü dışarda bir ağa-aracı koalisyonunun, emperyalizmle savaş demek olan millî kurtuluş hareketine ihanet ederek, memleketi yabancı kapitalizme peşkeş çekmesidir.

Halkı çekmek veremeyen ve halkın binleşmesinden de korkan ağa-aracı koalisyonu döneminde başka bir kaçınılmaz sonuç, gerici akımların hızla genişlemesi ve kontinüizmle mücadele gereksizleştireceği bütün vatanseverlerin kötülenmesidir. Fakat oynanan oyun artık anlaşılma-ya başlamıştır. Olaylar, ağa-aracı koalisyonunun memleketi kalkındıramayacağına her geçen gün yeni ve kesin delillerini vermektedir. Olayların zoruyla bilinen halk kitlelerini, yeni yeni aidatmalarla, daha uzun zaman avutmak çok güçleşmiştir. Yüzde 3 nüfus artışı bile, başbaşına köklü değişikliklerin müjdesidir. Ve pahalı bir ödemeden sonra artık, Türkiye'mizi çağdaş uygarlık düzeyine nasıl ulaştıracak, değişen dünya şartlarına da yardımıyla öğrenilmiştir. Kurtuluş yolumuzun Atatürk'ün halkçı devrimci ve devletçi politikasını tâvizsiz uygulamak olduğu bilinmektedir.

Türk milliyetçileri birincisinin devamı olan ikinci millî kurtuluş savaşını mutlaka kazanacaklardır.

Doğan Avcıoğlu

# C. H. P. Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun ifşaatı

«Nurculuk faaliyetine çok büyük paralar akıtılıyor. Nurculuğu besleyen zenginler var»

## KÜLTÜR KORKUSU!

Türk ve Sovyet hükümetleri arasındaki kültür anlaşması, bugünkü şekliyle mevcut durumu değiştirmekle beraber, keftüklerini komünizm ticaretiyle örtmeye çalışan çevreleri müthiş telaşlandırdı. Bu çevreler, mal alırlar, kültür almazlar diyorlar. Onlara göre, bizim Sovyetler Birliğine ihraç edebileceğimiz bir kültürümüz yoktur, kültür ihracatı tek tarafı olacaktır ve Sovyetler, kültür adı altında komünizm ihraç edeceklerdir.

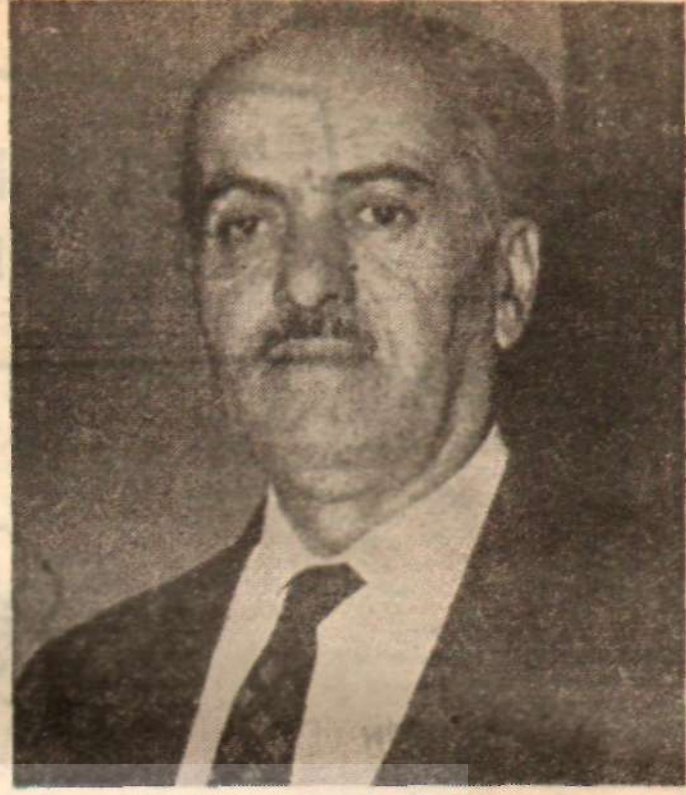
Kültürden korkan bu kültürsüz çevrelere hatırlatılmı ki, Türkiye'de zorlukla birkaç bin satan Türk yazarları en büyük tirajı Sovyetler Birliğinde yapmaktadır. Bir Reşat Nuri Güntekin, bir Hüseyin Rahmi orada milyon tiraj yapmaktadır! Bu kültür düşmanlarına rağmen bir Türk kültürü vardır. Ayrıca Sovyetler Birliğinde Türkiye nüfusundan fazla sayıda Türk ve Müslüman vardır. Çok milliyetçi olduğunu iddia eden bu çevreler, Sovyetler Birliğindeki Türklerin kültürleriyle çok ilgili olduklarını ileri sürerler ve zaman zaman Hükümeti, Orta Asya Türklerini kültür bakımından ihmal ettiği için tenkit ederler. Şimdi Sovyetler Birliğindeki Türkleri kültürümüzü tanıtmak ve benimsetmek fırsatı ortaya çıkmıştır. Bu çok Turancı ve sözcüm ona milliyetçi çevreler neden korkmaktadır? Neden «kültürümüz yok» gibi milletimizin yaratıcılığını inkâr eden gerçeklere sığınmaktadır? Bir milliyetçinin, Türk kültürünü Orta Asya Türklerine ulaştırabilme imkânını reddetmesi düşünülebilir mi? Mesela milliyetçi Cezayir, Sovyetler Birliği ile çok geniş bir kültür anlaşması imzalamakta tereddüt etmemiştir. Komünizmi yasak eden ve İslamiyeti çağın gerçekleriyle bağdaştırmak şartıyla devlete mal eden tek parti Cezayir, Sovyet kültüründen korkmamaktadır da «Hür Dünya» ya mensup olduklarını söyleyenler neden çekinmektedirler? Birleşik Amerika, Sovyetler Birliği ile geniş bir kültür anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre, Amerikalılar Sovyetler Birliğinde Rusça bir dergi, Sovyetler ise Amerikada İngilizce bir dergi yayınlıyorlar. Her iki taraf geniş öğrenci mübadelesi yapıyorlar. Batı kültürünün üstünlüğüne inanan Amerika, bu yolda en geniş müzanebetlere girişmeyi daima istemiştir. Bizim sözcüm milliyetçiler, sözcüm hürriyetçiler ve sözcüm Batıcılar, kültür lâfını ışık gören köstebekler gibi telaşlandırdıklarına göre, Türk kültürüne Türk milletine ve hürriyete zerrece inanmıyorlar demektir. Demirperdecilik bundan başka nedir ki? Bu sözlerle, kültür anlaşmaları konusunda hesaplı ve ihtiyatlı kelimelerin telâffuzundan korkan bir millet, demir perdeleri en kalını ile hudutlarını kapatsa da, çağımızda kendi kendini yok olmaya mahkûm etmiş demektir.

Saadet Evren ve arkadaşlarının Millî Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Öktem hakkındaki gensoru önergesi, Çarşamba günü Millet Meclisinde görüşülmeye başlandı. Mesele, uzun bir tatil geçiren Meclis'in ilgisini çekecek önemdeydi. Ne var ki, görüşmelerin ilk günü, Bakan Öktem'in herkesi sıkan uzun, pek uzun konuşması ve Önerge sahibi Saadet Evren'in teklip olumsuz yanlarına da yer veren ithamlarıyla geçti.

İlk konuşmayı yapan Öktem, halk arasındaki yaygın «Ne sağcı yam, ne solcu. Futbolcuym, futbolcu» deyimine özetlenebilecek bir girişle sözcüm başladı. İthamların, daha ziyade İmam-Hatip Okulları konusunda toplanaçağıntı biliyordu. Derhal bu alandaki «gayretleri» ini sayıp dökmeye başladı: İmam-Hatip Okulları için 1964-65 döneminde 15 milyon lira yatırım yapılacak. Bu, şimdiye kadar bu alana yapılan yatırımların toplamından fazlaydı. Ayrıca, Bakanlık olarak Bölge İmam - Hatip Okulları açmaya karar almıştı. Bunlardan ilkinin temeli «İnsallah Ankara'da» atılacaktı... İmam - Hatip Okullarında okuyan parasız yatılı öğrenci sayısı Öktem'in zamanında 1000'den 2800'e yükselmisti. Bu okullardaki 10 bin öğrencinin, demek ki yüzde 30'a yakını burslu okuyabiliyordu.

Rakamlar, diğer orta öğretim müesseselerindeki burslu öğrenci sayısının azlığı karşısında, büyük bir adaletsizliği ifade ediyordu. Ama, lehinde bir hava yaratmak isteyen Öktem, işin bu tarafıyla ilgili görünmüyordu.

Öktem, Köy Enstitüleri konusuna da ihtiyatlı bir şekilde değindi. Bakanlığın köy enstitüleri ülkelerinden faydalanacağına



Millî Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Öktem «Müteahvil bakan»

belirtti, fakat «Köy enstitülerini açacağız» demedi. Bakan, köy enstitülerine çatismaktan kaçınıyor, ama enstitüleri tutuyormuş gibi görünmek de istemiyordu. Öktem'in çatismaktan kaçındığı diğer bir konu da Öğretmen Dernekleri Federasyonu oldu. Bu bakımdan ne Federasyona, ne de Başkanı Şükrü Koç'a açıkça hücum etmedi. Bakan bu konuda sadece «Federasyonun kuruluş gayelerini aşarak bir baskı grubu haline geldiğini ve kararlarla tesire çalıştığını» ifade etmekle yetindi. Öktem'e göre, bu durum öğretmen-bakanlık hiyerarşisini bozuyordu ve tedbirli, «Personel kanununa konacak hükümlerle alınacaktı. Böylece, bir memurun bağı bulunduğu bakanlığı tenkit etmesi önlenecekti.

Eğitim Bakanının özel yüksek okullarda ders veren Üniversite İocaları hakkındaki açıklaması da tatminkâr olmadı. Kanuna göre, Üniversite hocalarının haftada 10 saat dışarda ders vermeye hakları vardı ve mesele, bu hakkın kullanılmasından ibaretti. Bakan,

ayrıca özcüm yüksek okulların büyük istikbalı olduğu hakkındaki kanaatini de fade etmek fırsatını kaçırmadı. Kendisinin başkanlık ettiği bir toplantıda, özel yüksek okul yöneticileri Bakan'a zamanla kazanacağı gayesi gütmeyeceklerini, reklâmlarında ağır başlı olacaklarına ve burslar ihdas edeceklerini bildirmişlerdi. Bu aldatmaca, özel okul yöneticilerinin Bakan'a takdim ettiği tarzda, ama bu defa bizzat Bakan tarafından kamu oyuna sunuluyordu.

## Evren'in ithamları

Önerge sahibi Saadet Evren, sezdini kendisine hiç de iyi bir yardımcı olmamasına rağmen, iyi bir hatip olarak kendisini dikkatle dinletme ni bilirdi. Fakat, millî menfaatlere aykırı hareket etmeme suçladı. Öktem için, ciddi hiç bir isnatta bulunamadı. Kürsüde, Yeni İstanbul gazetesi'nin teklip edilmiş haberlerini tekrarlardı durdu. Sadece, Öktem'deki değişiklikleri belirtmede hakkı ve çok başarılıydı. Evren Öktem'in Bakanlık koltuğuna o-

## siyasi notlar

### İngiltere'nin B ve K'sı

YON okuyucularının yakından bildikleri iki İngiliz iktisatçı olan Balogh ve Kaldor'un yeni İngiliz Hükümetinde, en önemli devlet sıralarına bilecek yüksek mevkilere getirilmeleri Muhafazakâr basında tartışmalara yol açtı. Oxford Üniversitesinde profesör Dr. Balogh, 130 İngiliz lirası (3250 lira) haftalıkla Başbakanın iktisat müşavirliğine, Cambridge Üniversitesinde profesör Dr. Kaldor 80 İngiliz lirası (2000 lira) haftalıkla Maliye Bakanının iktisat müşavirliğine getirildi. Müşavirler, İngiltere'nin savunması konusunda tam bilgiye sahip olacaklardır. Ne var ki, her iki iktisatçı da otuz yıl aşan bir süreden beri İngiltere'de yaşadıkları halde, Macar asıllı Balogh'un İngiliz Hükümeti se Almanın asıllı İngiliz atom bilimci Dr. Klaus Fuchs'un casusluğundan beri, devlet sıralarına vakit memurların doğuştan İngiliz olması —



hiç değilse ana ve babadan İngiliz olması — ön görmüştür. Bunun sebep, komünist ülkelerde akrabaları bulunan İngilizlerin Sovyet ajanlarının tehditlerine maruz kalacağı ihtimalidir. Ayrıca İngiliz ana - babadan doğan vatandaşların, sonradan vatandaş olanlardan daha sadık olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceyle, tanınmış atom bilimci Dr. Boris Davison gibi birçok değere, İngiliz devlet hizmetinde görev verilmeye reddedilmiştir. Bu güvenlik kuralı şimdi Macar asıllı iki İngiliz iktisatçı için bozulmaktadır. Maliye Bakanlığının bir sözcüsü «eğer, millî menfaatlerimiz açısından sağlayacağımız (ayda güvenlik riskosundan fazla ise, güvenlik kuralı uy-

gulanmaz» demmiştir. Bilindiği gibi Kaldor, vergi reformu konusunda İnönü'ye rapor hazırlayan uzmandır. Yüksek tarım gelirlerinin müessir şekilde vergilendirilmesini ileri süren Kaldor Türkiye'de bazı bakanlar tarafından komünistlikle suçlandırılmıştır! Başbakan Wilson'un iktisat müşaviri Balogh ise bir OECD incelemesiyle ilgili olarak defalarca Türkiye'ye gelmiş ve Sosyalist Kültür Derneğinde bir konferans vermiştir. Wilson'un müşaviri konferansta, «Türkiye'de, Batıdaki den farklı olarak son derece zayıf ve ehlisiz bir özel teşebbüs bulunduğu için, sosyalizmin çok daha kolay gerçekleştirilebileceği tezini savunmuştu.

Haber, Muhafazakâr gazetelerde çok büyük şekilde aksettirilmiştir. Daily Express, «Balgham - Krusçev ve Brejnev - Kosig'n'den mühim olarak B ve K'nin haberini mansette yedi sütun üzerinden vermiştir.

Dünya çapında sorumlulukları olan İngiliz Hükümeti, politikalarını ekonomik ve sosyal yönlerini, şimdi bu iki iktisatçı fikirlerinden ve tavsiyelerinden yararlanarak tesbit edecektir. Türk Hükümeti ise bu uzmanları, «farda sol» bularak beğenmemiştir.

### C.H.P. grubunda

#### Üniversite

Haftanın başında C.H.P. grubu, Üniversitede olup bitenlerle ilgili bir Meclis araştırmasının açılmasını isteyen Rüşdi Özalın önergesini tartıştı. C.H.P. H bazi profesörler, Meclis araştırması fikrine şiddetle karşı koydular. Prof. Zeki Zeren «Yolsuzluklar varsa bakanlık mesgul olsun. Üniversite müftüdür, üniversiteye giremeyeceği» diyordu. Prof. F. K. Gökay ise Meclis araştırmasını Anayasaya aykırı buluyordu. Yeni C.H.P. F Gökay şöyle dedi: «Asya ve Afrika ülkelerindeki Üniversite talebelerinin ayaklanmalarını incelledim. Gördüm ki bu hareketler, komünistlerin eseridir. Bizde de talebenin tarafsızlık politikasını savunan bildiriler yayımlanması ne demektir? Üniversitede bir huzursuzluk vardır, bunun giderilmesi çarelerini Eğitim Bakanı bulsun.»

Ardıçoğlu ise aksi tezi savundu ve Üniversite meselesinin «müteahvil» hale geldiğini belirtti. Ardıçoğlu «Genç kızlara tasaddüden kıyap karaborsacılığına kadar giden iddialar var. Parlamento bu meselelere eğilmeli, teşhisi koymalı, sonra tedavi çareleri aramalıdır, Talebe açık suç ismad ediyor.

Bunlar tahkik edilmeli» diyordu. Bakan Öktem ise, ortadan konuştuktu. Öktem «Hastalık vardır, meseleye eğilmek gerekir. Tereddüdün, son olaylardan sonra meseleyi hemen ele almanın zamanıdır» noktasındadır» görüşünü savundu. Neticede, grup bu konuda milletvekillerini serbest bıraktı. Fakat Özalın önergesinin geri aldığı için mesele şimdilik kapandı.

### Açık Oturum

Ankara Tıp Fakültesinde, Nadir Nadi, Nihat Erim, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Aydemir ve Sırrı Hocaoğlu'nun katıldığı ilgi çekici bir Atatürk açık oturumu yapıldı. İlk sözcü olan Nadir Nadi, laklik meselesini ele aldı. İbne ve akla dayanan bir toplum düzeni kurmanın zorunluluğunu belirtti. Nadir Nadi «Bir Kurtuluş Hareketinin amacı halkan devlet olmaktır, azınlığın değil» dedi.

Şevket Süreyya Aydemir ise, Atatürk'ün bir doktrin adamı değil, fakat bütün yönleriyle bir aksiyon adamı olduğunu belirtti.

Karaosmanoğlu ve Hocaoğlu, Atatürkçülüğün temel hareket noktası olan antiemperyalist mücadele üzerinde durdular. Hocaoğlu, halkçılık ve devletçilik ilkelerini iy değerendirilmemesi yüzünden antiemperyalist gidişin nasıl dejenere edildiğini anlattıktan sonra «Bugün başladığımız noktaya geldik. İlk hedefimiz Millî egemenlik ve bağımsızlıktır» dedi.

Toplantıya başkanlık eden Nihat Erim ise eğitimün önemi üzerinde durdu. Ne tekniğe, ne de hür fikri geliştirmeye yünelmeyen eğitim sistemimiz yerdı ve hür fikri geliştirme çabalarının komünistlikle damgalanması şekildedeki yobaz z'ahiyetin zararlarını belirtti.

## SİYASİ NOTLAR

Eğitim Bakanlığında  
Amerikan yemliği

Bu haftanın başında bir basın toplantısı yapan Öğretmen Bahattin Coşkun, Millî Eğitim Bakanlığının bir servisinin, bakanlığın gözde personelini beslemek için nasıl kullanıldığını delilleriyle açıkladı. Bahis konusu servis, Basın Eğitim Matzemeleri Hazırlama Merkezi (B.E.M.H.M.) dir. Merkez, AİD'nin verdiği paralarla yarar. Merkezin görevi, basılı eğitim matzemeleri hazırlamaktır. Ne var ki Merkez bu görevini çabucak ikinci plana atarak yarıda gelir sağlama «dükkânı» — tabiri B.E.M.H.M. personeline aittir — haline gelmiştir.

B.E.M.H.M.'de editör olan Öğretmen Bahattin Coşkun, basın toplantısında 14 sayfalık ufak bir broşür gösterdi. Broşürün üstünde «Sağır Osman» ismi okunuyordu. Yazarı Ali Rıza Özgüç — Talim Terbiye Heyeti üyesi idi. Coşkun, «Bu ufak broşür kaç para oldu, biliyor musunuz?» diye sordu ve cevabını kendisi verdi: Tam 25 bin liraya. Evet, 14 sayfalık broşüre daktilo, müshaf, ressam, yazan ve editör hakkı olarak 25 bin lira ödenmişti. Mesele sadece telif ücreti dağıtmakla bitmiyordu. Teşkilat ek görevlerle doluydu. Ek görev pek az iş yaparak veya sadece gazete okuyarak maasından çok daha fazla bir para, 7244 sayılı kanunu çiğniyerek almak demektir. Merkez personelinin dörtte üçü ek görevlidir ve saat ücretiyle çalışır. Saat ücreti 15 — 25 lira arasındadır. Teşkilatta maasın dışında ayda 2500 lira ek mesai alan görevliler az değildir. Bir örnek bunu daha iyi gösterecektir. Merkezin 1 numaralı adamı Baş editör Adnan Çakmakçıoğlu'nun durumunu ele alalım. Çakmakçıoğlu, haftada iki gün öğleden sonra asıl vazifesini olan öğretmenliğe gider. Geri kalan zamanlar Merkezde fazla mesai yapar. Amerikan yardımlarıyla beslenen Merkezde haftalık maaşı 40 saattir. İki gün öğleden sonraki 9 saatlik asıl vazifeye ayrılan zaman düşünürse, Çakmakçıoğlu Merkezde haftada 31 saat ek mesai yapma imkânına sahiptir. Bu zata saat ücreti 22 liradır. Haftada 31 saatte bu 682 lira, ayda ise 1728 lira eder. Ücretli personele ayrıca, çalıştığı her 11 saata karşılık 1 saat para, izin, her 20 saate karşılık 1 saat para hasta-

lık izni tanınır. Demek ki ayda 124 saat mesai yapan Başeditörümüz, ayda 11 saat izin ve 6 saat hastalık olarak bir fazla tahsil imkânına sahiptir. Bütün bedelli de 314 lira eder. Aylık 278 lirayla birlikte Çakmakçıoğlu'nun aylık ek mesaisi kabaca bir hesapla 3 bin lirayı bulur. İş bu kadarla da bitmez, bu merkez personeli, telif ücreti karşılığı eğitim matzemesi hazırlar. Meselâ Başeditör ve karışının dönder bin lira telif hakkı karşılığı, iki ufak broşür hazırladıkları belirtilmektedir. Har cirahtar da son derece dolgundur. Merkezin ikâmet yemiyeleri 135 liradır. Haftanın bütün iş günlerini yatarak geçiren birkaç personelle, hafta sonu sayılan Cumartesi ve Pazar günleri fazla mesai yaptırılıp ücret ödenmesi olagandır. Demek ki kendi maazı dışında 700 — 800 lira olan bir memura, Merkezde Amerikan yardımlarından ayda 2 — 3 bin lira ek mesai ödenmektedir. Yani bu gözde memur bir devletten, bir de Amerikan Hükümetinden çift maazı almaktadır! Halbuki 7244 sayılı kanunun üçüncü maddesine göre, ek görev adı altında alınan paralar toplamın yarımını en üst kademe ücretinin üçte ikisini geçmemesi gerekir. Merkez, bu kanun hükmünü çiğnemektedir. Nitekim durum Maliye Bakanlığının dikkatini çekmiş ve Maliye Merkezi ikaz etmiştir. Teşkilatın Merkez, 4 Haziran 1964 tarihli bir yazıyla «Bakanlık makamından alınan muciple eserler hazırlanmalarına müsaade edilmiş olan mütehasıs elamanlara, maktu aylık ödenmemektedir» gerekçesiyle kanunun sarîh hükümlerinden sıyrılmaya çalışmıştır.

İşin daha acısı, editör Bahattin Coşkun'un Eğitim Bakanlığında iki müracaatı şimdiki kadar sonuçlandırılmamış değildir. 29 Temmuz 1964 günü, konuşla ilgili olarak Merkezin yazıları listesine adı geçen Müsteşar Nuri Kodamanoğlu ile görüşen editör Coşkun, sadre şifa bir cevap alamamıştır. Paraları bölleyen A.I.D.'nin de durumdan bir şikâyeti yoktur. Merkezin iki Amerikalı müşaviri Mr. Weiler ile Mrs. Tibbets'tir. Bunlardan Weiler, zaman zaman yemlik durumunun farkında olduğunu belirtmişse de, «Merkezde çok horroz var» gerekçesiyle, kendini tozsell etme yolunu bulmuştur. Bu durumda alan memur, veren memundur. Kültür sömürgeciliği işte böyle işlemektedir.

sempatisini arttırdı. Oyle ki, geçen hafta Oktem ile ilgili gensoru önergesi ana muhalefet partisinin Meclis grubunda görüşülürken, «Oktem'in icraatı partimizin politikasına uygundur, o bir buldozer gibi bize yolları açıyor» şeklinde görüşler ileri sürüldü.

## AP.'nin buldozeri

27 Mayıs'tan sonraki CHP hükümetlerinin eğitim bakanlarının kaderi, işe ne kadar iyi niyetle başlarsa başlasınlar, «AP'nin buldozeri» haline gelmek olmuştur. Buna şaşmamak lazımdır. Zira gerici illi teşvik eden ve destekleyen bir ortam içinde yapı-

## GELECEK SAYIDA

Prof. Dr.  
LÜTFİ DURANSeçim usulünde öngörülen  
değişiklik kime yarar?

## İBRAHİM ÇAMLI

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ  
BELİRLİ BİR FELSEFESİ  
OLMALIDIR

turduğu ilk günlerde söylediği şu sözleri kürsüden tekrarlar, lığı ile dinledi:

«Maarifi 1946 mührakına oturtacağım», «Eğitimde demokrasiyi ilk getiren Köy Enstitüleridir», «Din eğitimi tehlikeli yoldadır», «Yeniden mara-Hatip Okulu açılacaktır», «Sağ cereyanlar tehlikeli olmaya başlamıştır», «İmam Hatip Okulları komünizmden daha tehlikeli olabilecek müesseselerdendir» v.s.

## Mütehavvil Bakan

Saadet Evren, «Şükrü Koç'un so. eğitilmiş olduğunu biliyoruz. Oktem'in eğitimlerini işe tesbite imkân yok: Çok mütehavvil.» diyerek başlangıçta Federasyonla işbirliği yapan Oktem'in sonra bu kuruluş ile anlaşmazlığa düşmesini anlayamadığını belirtti. Federasyon İkinci Başkanı Hürrem Arman'ı ithama geçti. Evren'in anlattıkları, aslında Yeni İstanbul'da yayınlanmış ve ilgililerce yalanlanmış bir habere dayanıyordu. Ama Evren, gazeteden bahsetmiyor, anlattıklarını bir «vazifeli» den duyduğunu söylüyordu. Kızılay'da yapılan Atatürkçü dernekler toplantısında Hürrem Arman, sözde «sâimler kapatılmalı, Diyanet İşleri teşkilatı lügvedilmelidir» demiş imiş. Hattâ Doğan Avcıoğlu da bu konuyu gündeme almamış demiş imiş... Bu, ash olmıyan bir şeydi ve kesin, şekilde yalanlanmıştı.

Gene Evren tarafından kürsüden nakledilen bir başka asılsız olay da Fay Kırbı'nın, Tonguç için yapılan bir toplantıda milliyetçilik aleyhinde konuştuğu de dikodusu oldu. Toplantıda hazır bulunanlar biliyorlardı ki Fay Kırbı aksine, milliyetçiliğin yabançı baskılardan kurtuluş hareketlerindeki önemli üzerinde durmuş ve bunu —bir kısmı da YON'de çıkan çeşitli yazılarında ifade etmiş bir yazardır.

Evren, bu tarz ithamlarını, «Bizim Radyo» adlı propaganda istasyonunun, Öğretmen Dernekleri Federasyonunu övdüğü iddiasına dayandırdı. Genel görüşmeyle, orada bulunmadıkları için kendilerini savunma imkânına sahip olmıyan kimseleri suçlamak gibi, beğenilemeyecek bir maceraya sokmakta da bir sakınca görmedi. Bu arada Millî Eğitim Bakanının «Komünistlikten mahkûm olmuş kimseleri aktif vazifelere getirdiğini» —ama isim vermeden—, «Kihkeri koruduğunu» —ama hangi klik olduğu nu söylemeden— ve «Milliyetçi kitapları kütüphanelerden kaldırdığını» —ama hangi kitaplar olduğunu belirtmeden— söyledi. Evren, bu bilgileri her halde Cuma günü de devam edecek olan müzakerelerin «sermayesi» olarak kendine saklıyordu.

## CHP Grubunda!

Mevcenin Millet Meclisine gelmeden önce CHP Meclis Grubunda görüşülmesi, oldukça sert bir hava içinde yapıldı. Oktem, grubu, kendisine karşı yönlendirilecek bütün hücumlara karşı mücehhez olduğunu söyleyerek teminat verdi ve özet olarak şunları söyledi:

«Hücumlar nereden gelebilir? Tek dersten kalanların borçlu sınıf geçmeleri meselesi. İmam-Hatip okulları politikamız ve bir de; Bakan solcuları tutuyor ithamı. Bu hücumlara karşı mücehhezim.

İmam - Hatip okullarında yapılan üç aylık bir gizli polis tahkikatı, din kisvesi altında komünizm faaliyeti yapıldığı ortaya koymuştur. Bu çevrelerce başta Genel Başkanımız olmak üzere birçok CHP'li komünizm isnaatında bırakılmıştır.»

Fahir Girtilioğlu, izlenen İmam Hatip Okulları politikasını, tasvip ettiğini bildirdikten sonra gerici akımlarla ve Nurculukla müessir şekilde mücadele edilmesi gerektiğini belirtti ve «Nurculuğu İmam-Hatip Okullarını himaye edenler, paralı kimselerdir. Bunların başında 8 yıldır Almanya'da yaşayan Muhsin Alev isminde biri vardır. Millî Emniyet bu zat hakkında tahkikat yapıyor. Bunlar destek görüyorlar, para yardımı alıyorlar» dedi.

Öğretmen Dernekleri Federasyonu

nuna çatar Aydın Bolak ise «27 Mayıs'tan sonra Türkiye bir fikir kazanı haline geldi. Sabah ilk uyanan devleti idareye kalkmaktadır. Eğitim hizmeti sorumsuz kişilerin tasallutundan kurtarılmalıdır. Teşkilat müzdaripdir. Öğretmenler Bakanı tenkit edemezler, sonra anarşi olur» dedi.

CHP Grubu toplantısının en hararetlili konuşmasını Ruhi Soyer yaptı. Konuşma, bir ara Esat Mahmut Karakurt'un ayağa fırlayıp hatibin aklı durumunu hakkındaki merakını yüksek sesle belirtmesine sebep olacak kadar bazı CHP milletvekillerini kızdırdı. Soyer, Federasyona ve Koç'a «Aramızdan üç beş sıvri çıkıyor, Kör Saidin hincını almak için kendini muhafazakâr gösterenlerle Bakanımızı düşürmek için birleşiyorlar» diye çattıktan sonra, şöyle devam etti: «Federasyon... Muhtıra verip Bakan düşürürler. Eskişehir'de hükümet tenkit edilir. Komünist öğretmenler ziyaret edilir. AP'ye tenkit fırsatı verilir. Bunların sorumlusu Federasyon başındaki insanlardır... Bunlar, devletçilik ilkemize dayanaarak kopup gidecekler.»

Soyer'in, Karakurt'u bile çileden çıkaran konuşmasına Şükrü Koç şöyle cevap verdi:

«Eskişehirde mahkûm değil mevkuf öğretmenler vardı. Nitekim şimdi tahliye edilmişlerdir. Soyer'in seviyesinde bir konuşmayı dinlemek CHP Grubu için bir talihsizliktir. Öğretmenlerin hepsi en az Ruhi Soyer kadar vatanperverdir. Öğretmenler arasında suç işleyenler varsa, savcı var, adilye var... Ruhi Soyer, ihbarlarını lütfen ortaya yapsın. Bu ithamları bize fayda getirmez.»

Bu gibi tartışmalardan sonra, Koç ve Oktem'i karşı karşıya getireceği tahmin edilen gensoru meselesi grupta tatiya bağlandı. Yöneticilerin uyanık davranışıyla, CHP'ye sadece zarar verecek böyle bir tartışma önlendi. Ama Federasyon ile Bakanlık arasındaki çetresmayı doğuran nedenler olduğu gibi ortada kaldı.

Bakan - Öğretmen  
Anlaşmazlığı

63 bin üyesi bulunan Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu ile Millî Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Oktem arasında bir süreden beri görülen anlaşmazlık şimdi iyice keskinleşti.

Eğitim Bakanlığı ile Federasyon arasında görülen buzar, Oktem'in halefi Şevket Rasit Hatiboğlu'nun bakanlığının son günlerinde de aynen vardı. Bakanlığın öğretmenlere karşı tutumundan ve eğitim politikasından yakanan Federasyon, 1962 yılı Şubatında yapılan ilk büyük eğitim mitinginin hazırlıkları ile uğraştığı sırada Başbakan İnönü, öğretmenlerle temas etmek, üzere o zamanki C. H. P. Meclis Grubu Başkanı Oktem'i memur etmişti. Oktem miting öncesinde, birkaç defa Federasyona gelerek yöneticilerle görüştü, şikâyetlerini dinledi ve sorucu Başbakana bildirdi. Bu görüşmeler sırasında Oktem, Federasyon yöneticilerinin bütün şikâyetlerine hak vermişti. Sonra öğretmenler mitinglerini yaptılar ve miting sırasında özellikle Bakanlığın tutumunu şiddetle protesto ettiler. Mitingden bir süre sonra hükümet değişikliği oldu, Hatiboğlu kabine dışı bırakıldı ve Dr. Oktem Eğitim Bakanlığında getirildi. Oktem, bakan olduktan sonra verdiği dmeçlerde ve yaptığı konuşmalarda öğretmenlerin sıkıntıları ve eğitim politikasının yanlışlıkları konusunda bütün öğretmenlerin ve Federasyon yöneticilerinin tenkidlerini ve şikâyetlerini dile getiren açıklamalar yaptı. Üstelik, bazı konularda öğretmenlerin cesaret edemediği kadar sert teşhisler ortaya koydu. Eğitim politikasının 1946 mührakına konacağını, «zerri» tedbirler alınacağını söyledi. Bu konuşmaları bütün aydınlardan ve öğretmen kitlelerinden büyük ilgi gördü. Ama sadece sözün yetmeyeceğini, icraatı beklemenin yerinde olduğunu belirten dikkatli kişiler de çoktu.

Eğitim Bakan Oktem bakanlığının ilk aylarında öğretmen der-

neklerine ve Federasyon merkezini ziyaret ederek, eğitim sorunlarının çözümlenmesinde meslek topluluğu ile işbirliği yapacağını, bunun hazırlıkları içinde bulunduğunu durmadan tekrarlıyordu. Geçen yılın Ekim ayında öğretmen dernekleri başkanlarının Ankara'da yaptığı toplantıda öğretmen temsilcileri eğitim politikasında ve Bakanlığın tutumunda hiçbir değişime göremediklerini, artık sabırsızlandıklarını söyledikleri zaman Bakan Oktem, işe başladığı tarihten sonra henüz üç dört aylık bir zaman geçtiğini, bu kadar kısa bir zaman içinde bir değişime olamayacağını belirtti. Bu arada Bakanın, İmam - Hatip Okullarının zararlı faaliyetlere sahne olduğunu, din eğitiminde «islâhat» yapmak gerektiğini sık sık söylemesi öğretmen topluluğunda olumlu yankılar yaptı ve ileriye ait unutulmuş henüz yitirmeyen öğretmenler daha sonraki bir hükümet değişikliği dolayısıyla Bakanın görevinde bırakılması için Başbakana telgraflar çektiler. Fakat öte yandan da Federasyon yöneticileri, Millî Eğitim Bakanlığın merkez örgütünde yapılan tayinlerden, ileri reformlar, eğitim ıslâhatı isteyen, yazı yazan ve düşüncelerini açıkça söyleyen öğretmenlerin Bakanlıkça cezalandırılmaya devam edildiğinden yakınıyor, Bakanlığın eski tutumunu bir türlü bırakmadığını söylüyorlardı. Ancak bu konuda Bakana toz kondurmuyor, onun Müsteşarı tarafından yanıtlandırılmıyordular.

İnönü bile sirtını  
sıvazlamıyor!

Bu yılın Şubat ayında Federasyon yöneticileri toplu halde Bakanla uzun bir görüşme yaptıkları zaman durum iyice anlaşıldı. Öğretmen temsilcileri eğitimde köklü değişimler ve yurt gerçeklerine göre yeni yönelimler istiyorlardı. Bakan, verdiği karşılıklı, ortamın buna elverişli olmadığını, yapmak istediği değişikliklerde partisinin bile onu desteklemediğini, din eğitiminde ıslâhat çabaları yüzünden muhalefetin saldırılarına uğradığını, bu saldırılara yığılçe karşı koyarken Başbakanın bile sirtını sıvazlamadığını, gerici çevrelerden ve Atatürk düşmanlarından tehdit mektupları aldığını söyledi. Bu toplantıdan sonra öğretmenler umutlarını iyice yitirdiler. Ama gericilerce karşı Bakan desteklediklerini de zaman zaman tekrarladılar. Zamanla bazı gericilerin Bakanlıkça desteklediklerinden de yakınımaya başlayan Federasyonun Bakanlığa karşı tutumu sertleşti ve eğitim politikasına karşı tenkidler yükseldi. Oktem ve Bakanlık merkez teşkilatı Federasyonun sert tenkidlerine uğramaya başladıktan sonra, öğretmen topluluğu ile Federasyon yöneticilerini ayırma taktikine başvurdu. Bu taktiğin son büyük karşılığı Temmuz ayında Eskişehir Kurultayında görüldü. Bakan ve arkadaşları Federasyon yöneticilerini öğretmen temsilcilerine şikâyet ettiler. Fakat temsilciler, iki tarafta da dinledikten sonra eski yöneticileri yeniden seçip iş başına getirerek güvenlerini belirttiler. Eskişehir Kurultayında açıklanan ve Bakanlığın öğretmen teşkilatlanmasına karşı yıldırma siyaseti güttüğünü anlatan önemli bir vesika büyük ilgi çekti. Demokrasiyi engelleme hedefi güden bu tutum öğretmenlerin Bakanlığa karşı olan davranışını iyice sertleştirdi. Bakanlık ise yıldırma politikasına daha çok başvurdu. Bakanlık tenkid eden yazılar yazdı ve konusmalar yaptıkları için bazı öğretmenler ve Federasyon yöneticileri ilgi tahkikat açıldı ve bazıları da cezalandırıldı. Bakanlığın bu tutumu ana muhalefet partisi çevrelerinde sempati uyandırdı. Oktemin ayıldığı ve Bakanlık solcularından temizlemeye başladığı yazıldı. Bunun yanında Oktem'in muhalefet mensuplarıyla özel temaslarda bulunması, muhalif partilerin seçim listelerinde ve yayın organlarında boy göstermiş kimselerin Eğitim Bakanlığında önemli görevlere getirilmesi muhalefetin

## GENÇLİK

## «ANADOLU İKİNCİ BİR KURTULUŞA HAZIRLANIYOR»

Büyük Atatürk'ün ölüm yıldönümleri, yavaş yavaş da olsa «ağıt ve övgü» havasından kurtularak, O'nun gerçek düşüncelerinin, gerçek hedeflerinin ne olduğunun araştırıldığı gün haline gelmeğe başladı. Milletçe kurtuluşumuzun kesin teminatı gençlik, bu akumun da öncülüğünü elden bırakmıyor. «Hakikatleri konuşmaktan çekinmeyerek», samimi bir vicdan muhasebesiyle, yurt sorunlarımızın, yurt gerçeklerinin dile getirilmesini istiyor. 26 ncı 10 Kasım'da gençlik adına yapılan konuşmalar, yayınlanan bildiriler böyle bir özelemin ifadesidir.

Türkiye Millî Talebe Federasyonu Genel Başkanı Ahmet Gürüz Ketenci, Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun panoramasını şöyle çiziyor:

«Bugün sosyal adaleti isteyen vatandaşlarımız komünistler demek cesaretini gösterenler var.

Köy Enstitülerini savunanlara, komünistler diyen fikir fukarası yaygaracılar var.

Toplu sözleşme ve greve gitmek isteyen sendikacılara komünistler diyen vurguncu, vergi kaçakçı patronlar var.

Çağdaş uygarlığa ulaşmak için devletçiliğin uygulamalarını isteyen ulusçulara, «bir sol ihtilal'in hazırlayıcıları» diye çamur atmak isteyen ve siyaset pazarında vicdanlarını çok ucuz satan şerefsiz politikacılar var.

Türk gençliği bugün; çıkarıcı ve tavizci politikaları bilerek yolundan çıkardığı Cumhuriyeti ve gerçekçilik yolundan uzaklaşan Üniversiteyi, Atatürk'ün anladığı mânada yeniden kaidesine oturtmak ve halkın ortak mutluluğunu sağlamak için ulusal bir direnişin eşiğindedir. Bu direniş, bugün ve yarın, gerici yolu tutan ve maksatlı olarak halkın yetişmesini, uyarlmasını engel olan, halk kütüphanelerini istismara yeltenen, her ikidara, her kuruma, her türlü şahıs ve zümre saltanatına karşı gösterilecektir.

Başkomutanımız!

Yüreklüğümüzü kuvayı milliyeti aslı heyecanı dalgalanıyor. Halkımız; ilkelinin, fikirlerinin ışığı ile yeniden aydınlanıyor. Ve Türkiye ikinci bir kurtuluşa hazırlanıyor.»

«Senin yolundan ayrılmakla işte ve dışta çok şey kaybettik» diyen Millî Türk Talebe Birliği Genel Başkanı Yüksek Çengel ise aydınları görece çağırıyor: «Türkiye'nin sokaklarında; başı açık, sırtı çıplak çocukları, dikenlerin gö rüyörüz. Osmanlı devrinin mirası rüçvet, adam kıyırma, dalkavukluk, Cumhuriyet nüesseselerinin günden güne kemiriyor. Aydınlar! Ekonomik bağımsızlık uzun yıllara, büyük çabamalara ve köklü reformlara bağlı. Kendilerine ekonomik yön çözümemiş, siyasî istikrar bulamamış milletlerin kalkınma çabalarında başarıya ulaşamayacaklarını biliniz. Memleket sorunlarına eğilip, halka inerek, bu büyük savaşta üzerinize düşen görevi yapınız. Kendi basit ve güçlü çıkarılarınız için halkı istismar etmeyiniz. Büyük şehirci ruhun rahatlığına kapılarak, öte yanda toprak altında yapılan aç ve çıplak vatandaşlarımızın acısını duyunuz.»

Gençlik, Atatürkçülüğü bir duygu durumundan, düşünce durumuna yükseltmek istiyor.

10 Kasımların «bir fikir festivali» haline gelmesini istiyor. O'nun aramızdan ayrılışıyla kaybettiğimiz şeyin yalnızca ölümlü Mustafa Kemal olmayıp, Atatürkçü inanç, özgür düşünce olduğu bilinince sahip olmamızı istiyor. Nitekim Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Coşkun Arıcı imzasıyla yayınlanan bildiriye bu gerçeğe dokunulmaktadır: «Bütün aydınlarımızı, bu 10 Kasım ve daha sonraki Atatürk anma törenlerini, söz sanatı gösterisinden kurtarıp büyük fikirlerin aydınlatıldığı bir fikir festivali haline sokma çabamızda, bize yardımcı olmaya davet ederiz.»

## Fikir korsanlığı karşısında gençlik!

Üniversitenin feodal prensliğiyle, son yıllarda müşterek aksiyonun en güzel örneğini veren gençlik arasındaki reform mücadelesi bütün şiddetiyle devam etmektedir. YÖN'ün Üniversitedeki fikir korsanlığıyla ilgili olarak ileri sürdüğü de iller ortada bütün sağlamlığıyla durur ve mesele bütün bir üniversite tarafından bilinirken, bu utanç verici durumun, kurulan tahkikat komisyonunda öncelikle ele alınmaması, mesele karşısında hassasiyetle eğilen gençlik liderlerini son derece sinirlendirdi. Türk Yüksek Öğrenim Gençliği Üniversiteler Komitesi hafta içerisinde yayınladığı bildiriye şöyle diyor:

«Haftalık bir siyasî gazete —Yön kastedilmektedir— İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyelerinden birine ait —Prof. Girişli kastedilmektedir— kitap aktarmacılığını yakalayıp kamu oyununa teşhir etmiş bulunmaktadır. Ayrıca bu öğretim üyesinin bes kurumdaki muhtelif görevlerini de iflan etmiştir. İlimi araştırma yapması gereken zamanlarını, aşırı kazanç sağlayıcı işlere harfmesi bir yana, bilim dolandırıcılığı yapması çok acı ve e sef vericidir.

Üniversite yetkili organları bu iddiayı açık ihbar kabul ederek gerekli koşturuma yapıp teziye yoluna gittiklerini kamu oyununa açtıkları gün, Türk Yüksek Öğrenim Gençliği vereceği belgelerin gerçekten değerlendirileceğini inanmış olacaktı.»

Gençlik bu açık ve kesin tezi görüşme zemini kabul ederken, Feodal prensler tam bir oyslama politikası gütmektedirler. Feodal prensler kendilerine gerekli bilgiler verildiği ve iddialar doğru olduğu takdirde, bir ıslahata gidebileceklerini söylemektedirler. Fakat bütün mesele işte bu «ıslahat» kelimesinde dögünleniyor. Gençlik «Darülfünun reformu yap, Üniversite ile sloganını işlerken, Üniversite ile yetkilileri, hâli-ıslahata» tan söz etmektedirler. Yetkililer, milletçe kurtuluşumuzun ancak köklü reformlarla mümkün olabileceğini bilmelerine, söylemelerine rağmen, her nedense üniversite içinde bir reformu şiddetle karşı koymaktadırlar. Nitekim, Üniversite ile öğrenciler arasındaki keskinleşmeyi giderilemek amacıyla öğrenci liderlerini makamına davet eden Rektör Sarı, onları yaptığı konuşmada «Ben ıslahata karşı değilim. Fakat müessesenin yıkılmasından çekinmiyorum» demıştır. Sözlerinin, bazı gazetelerde «Rektör de reform istiyor»

## Amerikan Salatası nasıl başladı?

## Aziz Nesin

Türkiye'nin dış politikasında bir «Amerikan Salatası» dönemi vardır. Türk dış politikasını yeniden biçimlendirmekle olduğu bugünlerde, Amerikan Salatası dönemi bir daha gözden geçirilmemsi gerekir.

Beş-on yıldan beri sosyalist olduğumu söyleyen ve birkaç kez sosyalist parti kurma denemelerine girişen Alaettin Tirittoğlu, C.H.P.'nin İstanbul İl Başkanlığı, 4 Aralık 1945 de, bugün artık herkes bilir ki, C.H.P.'nin el altından çabalarıyla, yardımlarıyla, kişirtmesiyle Tan Gazetesi ve basımevi, polislerin gözleri önünde ve onları korumaları altında, özendir meleriyle yıkıldı. Bu olayın ertesi günü, yani 5 Aralık 1945 günü, İstanbul'daki bütün lo kantaların yemek listelerinde çok önemli bir değişiklik yapıldı. Bu yemek listesi değişikliği birdenbire oluverdi. Bütün dünyanın, her yer de «Rus Salatası» olarak bildiği, tanıdığı, yediği salatamın adı, bizim lokanta ve meyhanelerin listelerinden silindi ve «Rus Salatası» yerine «Amerikan Salatası» diye yazıldı.

Bu olayı, bir mizah olsun diye abartarak yazmıyorum; bu, gerçekten böyleydi, böyle oldu. Hiç kimse ağzına, içine «Rus» sözü olduğuna için artık «Rus Salatası» sözüni bile alamıyor, «Amerikan Salatası» diyor.

Bu, komünizmle mücadele adı altında, bir budalalık dönemidir, bunda hiç şüpheli yok... Bu dönem, Tan Basımevinin yıkılmasından verdiği korku yaratmıştır. Bu dönem, resmi işlemlere dek girdi.

Size, sözde komünizmle mücadele adına yapılan o Amerikan Salatası döneminden, yaşadığım, gördüğüm, duyduğum birkaç gerçek olayı anlatacağım. Bu olaylar, hayali geniş hiç bir kafanın uyduramayacağı kadar korkunç güllüncüklerle doludur. Bunlar toparlansa «Amerikan Salatası» adı bir mizah romanı olabilir.

Tan Gazetesinin yıkıldığı gün, evet o gün, öyle bir korku yayılmıştı ki, Galatasaray Lisesinin karşısında «Rus Çorap Pazarı» nu büyük tabelasından «Ts» harfinin bulunduğu kocaman siyah cam kenar kaldırıda ve böylece «Rus Çorap Pazarı» «Us Çorap Pazarı» oldu; yani «Akıl çorap pazarı».

İstanbul'daki bütün TAN yazılı ne kadar pastane, kahvane, lokanta varsa, baştaki «Ts» harfi silinip, kazınıp, çizilip «Can», «Yan», «Han», «Kan», «Şan» pastanesi, lokantası, kahvanesi oldu.

Budalalık bitmedi, yayıp genişleyerek resmi makamlara girdi. Emniyet Müdürlüğü'nün Birinci Şubesinde sırlıklanmış cabül bir önemli görevli beni,

«Demek sen borjyalara düşmansın ha? diye sorguya çekiyordu.

«Neden borjyalara düşman olayım? dedikçe, anlamlı anlamsız karalama gülmeyeşeyip,

«Düşmansın, düşmansın, elde raporlarımız var... Seni borjiya düşmanı, seni... deyip duruyordu.

Neden sonra, yine kendi sözlerinden adanmış bana «Burjuva düşmanı» demek istediğini, burjuva diyeceği yerde borjiya dediğini anlamdım.

Sorguya çekilen bir aydın,

«Efendim ben antikomünistim! dedikçe, onu sorguya çeken,

«Antikomünist mantikomünist... Ben anlamam, sen komünistsin ya, ona bak... Nasıl komünist olursan ol, orası beni ilgilendirmez!.. diyordu.

Evimi aramaya gelen polisler, Karl Marx'ın resmi diye, sakallı gördükleri babamın resmini almaya kalkmışlardı.

Kitapları arasında bulunan resmin kimin olduğu sorulmuş adam «Engels» deyince, ona «Demek İngiliz... Sen ecnebiyle de mektup taşıyotanın demek... Çabuk bu İngilizizi adresini ver!» diye baskıya uğramıştı.

Evime gelen polisler «Larousse» içinde «Rus» kelimesi geçiyor diye alıp gitmesin, eski bir olaydır diye yazmıyorum.

1950 yılında İkinci Ağır Ceza Mahkemesinde bana, çıkardığım bir derginin kapakındaki bir kadın resminde, niçin kadının dudaklarının üç sayısına benzediği, benzetildiği sak sak sorulmaktaydı. Mahkeme başkanı bu soruyu birkaç oturum tekrarlayınca dayanamayıp,

«Resimdeki kadının dudakları üç biçiminde olsa ne çıkar, beş biçiminde olsa ne çıkar efendim?»

çeklinde yayınlanması üzerine, öğrencilerden sonra bir de hocaların hücumuna uğrayacağından korkan Rektör, şedita bir pank içerisinde, Fakülte Dekanlığı aracılığı ve «ACELEDİR» kaydıyla öğretim üyelerine gönderdiği bir açıklamada, sözlerinin

gazetelere yanlış aktetiğini, kendisinin asla «reform» kelimesini kullanmadığını ısrarla belirtmektedir. Üniversite için «reform» veba mikrobü kadar tehlikeli bir kelime sayılmaktadır! Kurulan tahkikat komisyonunun ödevinin ne zaman so-

dim? diye sormuştum da başkan da bana, «Çünkü, demişti, kadının dudaklarının üç benzenmesi, Üçüncü Enternasyonele işaret deniliyor.

Bu olaya inanmayacaksınız, uyduruyorum sanacaksınız. Ama şimdi elimde bulunan bilgilere raporunda da aynen yazıdır bu...

Başka bir adam resmi vardı dergide... Bu adamın göğsündeki çizgileri de Lenin'in profiline benzettilerini için, az gile çekmedim.

Amerikan salatası döneminin budalalıkları saymakla bitmez. Bir uzatmalı jandarma çavuşu ihbarla bastığı bir öğretmenin evinde, elle yapılmış bir Avrupa haritası bulunca, ona şöyle baharmıştı:

«Vay komünist vaaay!... Haritada Rusya'yı kocaman gösterirsin, Türkiye'yi de küçük yaparsın ha...

Öğretmenin kendini kurtarması kolay olmamıştı.

Ucuza satılan çukolataların içinde, devlet bayrakları arasında Sovyetler Birliğinin de bayrak kartı var diye, Türkiye'de birçok çukolata yapımcısı tevkif edilmiş, aylarca hapis yatmışlardır. Bunlardan, enfarktis geçmiş bir adamın başına gelenleri Cemil Salt Barlas (10 Mart 1957 tarihli Pazar Postası'nda) şöyle anlatıyor:

«Bay ..... bundan yirmi yıl önce dünyada mevcut devletlerin haritalarını ve devlet başkanlarının resimlerini bastırması, bunlar kesilip çekerlemelerine sarılıyormuş. Çocuklar da bunları koleksiyon yapmak hevesiyle seker alıyormuş. Resmî basılan devlet başkanları arasında Kral Karol, Kral Mihçel, Kral Aleksandr da var. Bilindiği gibi bugün ne bu krallar, ne bu krallıklar mevcut. İşte bu meyanada Stalin'in de resmi bulunan bir çekerleme Van ilinin bir ilçesinde satılıyor. Bu vaka üzerine kaymakam valiyeye müracaat ediyor. Vali Ankara'ya haber veriyor. Ankara Gaziantep'e telgraf çekiyor, bir emniyet seferberliğidir gidiyor. Sonra adamın evinde sıkı arama yapıyor, adam tevkif edilip sonra kefaletle tahliye ediliyor.»

Bu Amerikan Salatası döneminin budalalığı öylesine yaygındı ki, Bolşoy balesi artistleriyle resmî çektiği için İnönü'ye, muhalifleri Mareşal Çankmak'a, daha önce de Celâl Bayar'a ve daha birçoklarına komünist denildi.

Demokrat İzmir Gazetesinde Tevfik Fikret'in bir şiiri yayımlandığı için İzmir Savcısı, gazeteyi komünizm propagandasından kovuyordu.

Hangi birini anlatayım, sözde komünizmle mücadele diye yapılan bu saçmalıkların?

Kompartmanda, elindeki portakalı soyan bir yartaşın, portakalın kabuğunu orak - çekik biçiminde soyuyor diye trende ihbar edilip te Eskişehir'de tevkif edilmesini mi? Yoksa meyhanede bir sarhoşun, antialkolizm için yapılan yayınlara kızıp «Yaşasın alkolizm!» diye bağırdığı için, «yaşasın komünizm!» diye bağırdı diyerek ihbarla cezaevinde aylarca kaldığını mı anlatayım?

Birbirlerine kızan işçilerin, fabrikalardaki, tramvay depolarındaki heli duvarlarına orak - çekik resmî yaparak, arkadaşlarının ihbarları sonunda cezaevlerini dolduran, üstelik birçok antikomünist kişinin göz yaşlarını mı anlatabilir size? Orak - çekik resminden ne çıkar? Otuz - otuzbeş yıl önce yalnız bize Rusya'dan nefisendikat gazarı geldirdi ve bu gazar, üzerinde orak - çekik resmî kabarmış tenekeler için deydi. Bu tenekeler, su tenekesi olarak köy, mahalle bütün Türkiye'ye yayılmıştı; bu yüzden kimsenin komünist olduğuna ne görüldü, ne duyuldu. Üstelik heli duvarına orak - çekik resmî çizecek, komünizmle övgü müdür, yergi mi dir?

İstanbul Emniyet Müdürlüğünde, Komünist Masası Seferinden Komiser Rüstü, bana gelen bir okur mektubundaki «Y» harflerinin koyruklarının neden uzun yazılmış ve orağa benzetilmiş olduğunu sorarak, beni iki gün hücrede tuttu.

Çarlık Rusyayının yazarlarının eserleri çevrilemedi, tiyatrolarda yasaklandı. Yine Çarlık Rusya bestecilerinin eserleri, radyoda çaldırılmadı.

Bütün bunlar eski, geçmiş olaylar mı? Kim dendiği, işte en yenisi: (16 Ağustos 1964 tarihli Akşam Gazetesinden)

«Günürkte» çıkarılan film ve teyp bantlarını sansürden geçiren heyet, film ve diğerlerinde komünizm propagandası olup olmadığını tesbite çalışmaktadır.

Vilâyet, Emniyet, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı temsilcilerinden kurulu sansür heyeti, ilk olarak Sovyetler Birliği ve Macar pavyonlarında Fuar süresince çalınacak teyp bantlarındaki eserlerin ünlü kompozitör Çaykovski ve rapsodiler kralı Lis'te sıf olduğunu görüp sansüre tabi tutmuşlardır. Radyolarda çalınmakta olan bu eserlerin sansürü hayretle karılmıştır.»

# ŞU RADYONUN ROMANI

**Nimet Arzık**

«Birbirlerine tâviz verirler  
Ve Yağma Hasan'ın böreği yen'r»  
İmza : Bir vatandaş

## Romanın girişi

Bu bir romandır, radyo'nun romanı. Onu kuru rapor veya çıplak tenkit şeklinde yazmamalı bence. Roman tekniğiyle yazmalı: Roman, daha çok okunur.

Bakanı ziyarete gelenler, koridorlara püskürtülmüşlerdi.

Nice «fuzul» işgal görmüş bekleme odasında, Türkiye Radyoları ve Televizyonunun (TRT) yönetim kurulu toplanacaktı.

Yöneticiler, peşpeşe sökün ediyorlardı, kimi iş başına seçimle getirilmenin muzaffer hazırlarıyla, kimi, böyle bir kurula tayinle girmenin «meşru» sevinciyle...

Sihhatli, papiyonlu, «pembis» bir İsmet Girişliyi, yarım at başıyla, senelere inat, yüzü çocukluktan «ayılmamış» bir Behçet Kemal Çağlar izliyordu. Bir ara'dan sonra, «senelerin» Refik Ahmed Sevengili gözüktü, nice ve nice «fuzul» işgal görmüş, Turizm Bakanlığının bekleme odasının kapısında. Arkasından, esmer, gözlüklü, yalnız, hanım - kadın - radyo - mühendisi Seniyanın belirdi. Kişiliğine son derece yavaş «perdeli» bir gülümsemeyle...

Onu, eski radyonun, yeni - radyonun, eski - yeni personel müdürü, «canım herşeyde uyusulur» başlı Ulvi Bey takip etti.

Kafileyi, çok uzun boylu birinden sonra, TRT Yönetim Kurulunun Başkanı ve Tanıtma - Turizm Müsteşarı, kapatıyordu, sessizlikten sessiz adamları.

Bu toplantı uğruna koridorlara püskürtülmüş ziyaretçiler, suyun girmedeği köylere dek, dalga dalga, nice mutluluklar, nice uygarlıklar, nice sevgiler, nice birlik, nice dirlük yayacak olan yüce heyetin üzerine, kapının kapandığını hoşuyla seyreylediler.

Bir memleketin yönüdü değişecek güçteki aracı ellerinde tutanları bir bucuk kalemlerle vatandaşları tanıtmak isterim, ki... dört bucağa, sıcak sıcak, dalga dalga, mutluluk, dirlük, birlik, yayıldığında, yavuculara, minnettarlıklarını sunmak gerektiğinde, yanlış kapı çalmasını! Elbette böyle bir gün gelecek!

REFİK AHMED SEVENGİL: TRT Yönetim Kurulunun ekber evlâdıdır. 5 sene için sanat çevreleri tarafından seçilmiştir. Çok eskiden milletvekiliği yapmıştır. «Emaneti» devrettikten sonra, bütün sanat hareketlerinin başında, bütün fikir hareketlerinin önünde görülmüştür. Nüfuz emne kabiliyeti büyüktür. Kulis mekanizmasını, sessiz sâkin iyi bilir (Çok açık konuşmak ihtiyacını duyuyorum. Her müessesede vatandaş içindir, ve vatandaşındır. Radyo'nun da otuz milyonda biri benimdir. Artık böyle düşündüğümüzü ilân etme zamanı geldi geçti. İlân edelim ki, sahte dokümanlıklar, sahte haber gönül oyunlarını bir kenara atalım. Ve durup dururken, kendi müesseselerimize, sahte «mal sahınları» oturtmıyalım!..)

Refik Ahmed Sevengil, umur görmüş adamdır. Sohbeti ve terbiyesi yerinde adamdır. Osmanlı anlamında iyi idarecidir. İdaresi bir «ninni» kadar teskin edicidir. Zamanı ve sabrı hep kendi keyfinde işletmiştir. Fakat artık zamanı geçmiştir.

Zamanı geçtiği için de dünyadaki bütün meseleler, kafasında şu ayrıma tabiidir, bütün «zamanı geçmişler» in beyninde ayrıldığı gibi:

- 1) Anladığı meseleler.
- 2) Anlamadığı meseleler. (An-

lamadığı meseleler, Zaten yoktur. Meselâ, Batı dünyasında fikir ve sanat hareketlerini nerde bırakmışsa, o hareketler onun için o noktada durmuştur.)

Gene vücudundan ve huzurundan, yeni hazırlanan kanunlarda, kendisi için özel madde teklif ettirilecek kadar, vazgeçilemez bir varlıktır. Neden?... O kuşağın özel lihi işte!

Radyoyla ilişkisi 10 senedir duruma cihazını sakatlayan, eski radyonun tepesindeki radyo dairesinin 10 senedenberi müdürlüğünü yapmasıdır.

O radyo başarılı ola, başarısız ola, genç tiyatro ve müzik çevreleri, R. A. Sevengili bütün Türkiyedeki değerlerini Estüde tutarak, TRT'nin yöneticiliğine seçmişlerdir. «Efendim takdir ettiler de seçtiler... Efendim, sevdim de seçtiler...» (Secimin bu biçimlere dayandığını, politikada mı gördünüz ahablar?... Nerde gördünüz ki? Seçim... Meselâ Kongoda... Sevengili Kongo... Ya baskıya, ya şüursuzluğa, ya kulis faaliyetine, ya bir takım çıkarılara, ya hep sine birden dayanır... Sonra bu hepsinin toplamına «Millî irade» denir... Tabii gene Kongoda... Sevengili Kongo!..)

Sevgiye karşın, amma takdir neye dayanıyor?... Neve dayanıyor?... Büyük bir yaratıcılığa mı?... Büyük bir dinamizme mi?... Büyük bir başarıya mı?... Bilmek isterdim!..

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR: 30 milyonda biri benim olan radyo müessesesinin bir yöneticisi de Behçet Kemal Çağlardır. Millî Eğitimin temsilcisi ve hükümetin sözcüsü olarak, tayinle yüce heyete katılmıştır.

Radyoyla ilişkisi... Radyoda senelerce, hevecanlı şiirler okumasıdır. (Şu Fatih Sultan Mehmed nive acebâ, Ulubatlı Hasanı, İstanbul Fethinde surlara tırmanan ilk asker diye, İstanbul valisi seçmedi ki?... Sebepleri var: Bir kere Ulubatlı Hasan şehit düştü. Fatih de... Fatih!..)

Behçet Kemal Çağlar ayrıca insan olarak son derece sempattir, dürüsttür, coşkular ve tutkuları olan adamdır.

İSMET GİRİTLİ: İsmi üzerinde biraz dur-hm:

Üniversitenin temsilcisidir. İş başına seçimle getirilmiştir, 5 sene için!..

Radyoyla ilişkisi... Radyo dinlenmiş olmak... O da biraz şüpheli, çünkü vakti son derece yüküklü bir insandır.

Aynı hukuku profesörlüğü, susamış bir topluma vermek mecburiyetinde olduğu değerli eserler, hafif «büzmeli» tercümeden tercüme, gazetelerde «şundan bundan» yazılar, senede 4 - 5 Avrupa (Şimdi işe Asya da katıldı) yolculuğu ve bu yolculuklara dair sakakları pek hırpalamayan raporlar, sosyete hayatı, bütün bunların arasında o eski - radyonun nefesini dinleme vakit mi kahr diyecektim, demedim... Çünkü, bir de bu radyoya politik yorum yazma görevini iki başka arkadaşla üzerine almıştır, çok şişkin bir bütçe varidat eklercesine!..

O «Yorum» meselesinden, radyonun romanının başka bir kısmında bahsedeceğiz!.. Sırası gelecek tabii!..

Hayatı seven adamdır Girişli. Her insan bir formülle ifade edilebilse, onun formülü «Hoş görümlü kl... Hoş yaşiyalım» olurdu... Zaten gerisi bostur hayatın!.. Ama nasıl boş!..

Hayata durmadan gülümsedi-

ğinden, hayat da durmadan ona gülücükler yollamaktadır. İhtilâlin Anayasasında katığı vardır. Aynı ihtilâl onu 147, lere dahil etmiştir. Yöneticiler arasına seçileli, arkadaşlarıyla çok iyi geçmiştir. Bazıları yazılarını falan hafif bulabilir, fakat kulis faaliyeti iyidir.

Son zamanlarda iki cümleyi fazlaca kullanıyordu:

«- Siz biliyorsunuz. Siz kendi fikirlerinizi doğru, başkalarının fikirlerini yanlış zannedersiniz...»

«- Radyo muhtardır...»

(Bilmem ki muhtariyet fikri, Meclise selâmsız sabahsız, izinsiz adam sokmaktan, ibaret midir? Oyledir zâhir!... Birşey daha soracağım: Radyo adam da öldürme muhtar mıdır?... Çok ciddi soruyorum... Dinleyicilerin enfraktüsten gittiği olursa, alınacak kanunî tedbir var mı, yok mu bilmek için!..)

İsmet Girişlinin, geleceğinin parlak olmaması için hiçbir sebep görmüyoruz. TRT'nin geleceğine gelince... daha romanın başındayız!..

SENIYA'nım: Teknik eleman. Bilgili görgüye dayanıyor. 20 senedenberi radyoyla yaralıydı. Bu yarayı sarma imkânını eline geçirdi. İşin çok zor, sorumsuz tekdin çok «ucuz» olduğunun inancına ulaşmıştır.

«Hepimiz bu işi öğreneceğiz» cinsinden tevazular içinde...

İnşallah inşallah öğretilsiniz de, biz de maşallah maşallah deriz!..

ULVI Bey: Eski - yeni radyonun personel müdürüdür. Radyoyla ilişkisi?... Memurdur işte. Herkesle hostur. Çok yüksek güçlülerin önünde, çok değerli olsalar da sed falan çekmeye kalkmaz...

SEDAT TOLGA: Başkan, Müsteşar, Kültive, Eski vali. Radyoyla ilişkisi?... Radyo dinliyiciliği... «Hükümet zoruyla» başa getirilmiştir. Ve bu «zor» görevi zorlu olarak çekmektedir. Yönetim Kurulunun iki üyesinden biri henüz işin başında vefat etmiştir, öbürünün pek fazla rolü yoktur...

«Vaaay bizi meclise, selâmsız sa bahş sokmadılar» diye bağımsızlığına tırmak tırmakan bağımsız TRT'nin ilk işi, hükümetin bir temsilcisini, başkan, bir temsilcisini de başkan vekili seçmek olmuştur. Şirinim bağımsızlık!.. Genel Müdürlüğe de İçişleri Bakanının, küçük kardeşi Adnan Öztrak'ı seçmiştir oylarıyla...

Adnan Öztrak yeni makamına oturuncaya kadar, basın tarafından pek tanınmamıştı. Kızlay Genel Sekreteriydi.

Kırkinci baharını kutlamadan, bunca önemli, bunca önemli, bunca bilgi isteyen, bir makama onu atavamlar, eibette ki, onda taskın değerler sezmişlerdir.

Böyle bir dev teşkilâtın başına tereddütsüz ve tecrübesiz olarak dine karsı «zoru» bir güveni olması gerekiyor.

İçimde baş kaldıran yanlış hislerin başlarını ezemememin sebebi şu: Simdiye kadar yeni doğan teşkilâtın başına titizlikle getirilen «Muhteşem» ler, hep bu teşkilâtları daha yumartasında öldürecek cinstendiler: Bizde herhangi bir müessesede sonradan çarpıklaşmaz, ihtimamla çarpık temeller üzerine çarpık oturur.

Bu muhteşemlerin ekseriyeti tipi şudur: El bebek gül bebek, şımartılmış ve pohpohlanmış kişilerdir bunlar.

İki vezirler vardır:

İşler iyi giderse: «Ben herşeyi biliyorum.»

İşler iyi gitmezse: «Beni sabote ediyorlar.»

Ve zart zart, zurt zurt, personele (tabii vakınlardan olmayan, tutanağı olmayan, torpil olmayan) personele disiplin cezaları vererek müesseseye islah ettim sanırlar.

Oysa ki... bir müessesenin kurulması, islahı... oysa ki işte!..

Adnan Öztrak tanımıyorum. İnşallah gelenek - dışı bir kurucu Genel Müdür olur, otuz milyonda bir hissem olan teşkilâtın başında...

Tolga, Sevengil, Girişli, Çağlar, Seniyanın, Ulvi bey, Adnan Öztrak... Ey kamu oyu bu adları iyi belle, belle ki sonradan hatanın sevbabin nereden fişkırdığını bil-

## POLİTİKA ve ÖTESİ

### ATATÜRK ve MESLEĞİ

**Mehmed Kemal**

Atatürk'ün ölüm yıldönümünde Atatürk'ü yine her niyete yenen muza döndürdük. Yaygın üzü, etkili sözleri karşısında hem inkâr edilmiyor, hem de türlü yorumla tâbi tutuluyor. Fikir özgürlüğünden yoksun toplumların zoraki çabasıdır bu! Çökmeye yüz tutan sömürücü kuvvetlerin şaşkınlıktan gelen korkusudur!.. Babeuf'ü ölümünden 170 - 180 yıl sonra yenen doruğuna çekmek isteyen savcı ve Batı kapitali ile işbirliği yapan, orada aradığını yitiren anaparanın Sovyet Rusya'da vurgun arama çelişmezliğidir bu!..

Atatürk bir sosyalist mi idi? Olmadığını, Atatürk hakkında iki ciltlik bir kitap yazan Şevket Süreyya Aydemirden okuyun. Atatürk'ü sosyalist sanan da Tevfik Rüşü Aras'tır. 25 yıl onun Dışişleri Bakanlığını yapmıştır. Yurtta barışı, cihan- dalar barışı, sosyalizm gibi yorumluyor. Atatürk ve çevresindekiler sosyalizmi bilmiyorlardı ki!.. «- Gidin şu boşeviklik neymiş, öğrenin, gelin...» demesi de bundan!.. Atatürk bir vatan kurtarıcı, bu vatana sömürücüden ve saldırganıdan da kurtarıcıydı. Bunun, Türk sosyalistleri de farkında değiller ki, kırım kırım kırıldılar. Kimi suda boğuldu, kimi hapiste can verdi. O zaman ulusumuz ve aydınlarımız sadece bir «millet kurtuluş» ilkesinde birleşebilirdi. Öte yanı, şimdi zengin salonlarında konuşulduğu gibi, bir aydınlar züppeliği idi. Belki konuşulan doğrular vardı, fakat bunlar yaygınsız ve güçsüz doğrulardı.

Atatürk bir devrimci idi; hem de profesyonel bir devrimci... Boyuna devrimler yapma çabasıydı. Onun için Atatürk Devrimci yoktur; Atatürk Devrimleri vardır. Atatürk'ün bir toplumu kökünden sarsan devrimlere el uzatmaması, ona ulaşırdan doğruların güçsüzlüğüdür. Akçeli, paralı devrimler bundan yapılamamıştır. Yazının değiştirilmesi, feslin atılması, kalık - kıyafetin düzenlenmesi akçesizdi; Anadolu eşrafının çıkarını bozuyordu.

Atatürk'ün akçesiz devrimlerinin ardından akçeli devrimleri de gelebilirdi. Ta ki bunu yapabilecek güte kadro yetişsin. Bu kadro yetişse idi, profesyonel devrimci Atatürk, bu kadronun da öncüsü olurdu.

Atatürk iç sömürgeci ve dış saldırganı karşıydı. Belirtileri ortada. Ekonomik ve sosyal mesleğini de çok öncelerden çizerek belirtmişti:

«- Biz hayatımızı, bağımsızlığımızı korumak için çalışan emekçi kişileriz; zavallı bir halkız, mahiyetimiz bililelim. Halkçılık toplum düzenini emeğin, haklarına dayandırmak isteyen bir toplumsal öğretiler. Biz bu hakkımızı korumak için, bizi mahvetmek isteyen emperyalizme, bizi yatmak isteyen kapitalizme milletçe mücadeleyle uygun bulan bir mesleği takip ediyoruz.»

Atatürk'ün ikisi belli; yerli ana para içeriyi sömürmeyecek, yabancı ana para bütün yurdu sömürmeyecek, hele ikisi birleşip büsbütün bağımsızlığımızı sömürmeyecek. Çünkü «zavallı bir halkız» bu niteliğimizi bilmek zorundayız.

Bu çerçevede ile çizilmiş, belirlenmiş ilkelede hareket edilirse, devrimci Atatürk yapılacak bütün devrimlerle birlik olacaktır. Bu ilkenin farkına varan Anadolu egrafı Atatürk'ün çevresini güçlü olarak almış da, halktan yana kuvvetler Atatürk'ün çevresine yanaşmamışlar. Suç Atatürk'ün değil, halkçı kuvvetleri temsil edenlerin. Halkçı kuvvetlerden yana olması gerekenler, halkın ekmeği ile, alın teri ile okumuşlar ve sonra Anadolu eşrafının hizmetine girmişler, halkın hizmetine girmemişler, mahiyetlerini değiştirmişler. Yavaş yavaş da halkçıktan ayrılmışlar.

Atatürk'ün ölüm yıldönümünde Sovyetlerle ticaretimizi geliştiren davranışlara girişiyoruz. Bunun «emekçi kişilere, zavallı halka» ne yararı var? İşte Dışişleri Bakanlığının ticaret müdürü söylüyor «alcis firmalar» Sovyet Rusya'ya gidecekler, aradaki anlaşma clearing olduğu için pahalı malzeme alacaklar, yüzdeleri koyacaklar ve «emekçi kişilerinize, zavallı halkımıza» satacaklar; yine «emekçi kişilerinize, zavallı halkımıza» ürettiği ürünleri yok pahasına toplayacaklar, yüzdeleri koyacaklar «alcis firmalar» bunları Sovyetlere satacaklar. Fındık üreticisinin, pamuk üreticisinin, bütün üreticisinin bundan kârı ne?

Yabancı anapara ile işbirliği yapan yerli anapara Batıdaki pazarını tüketti; ürünleri orda karşılığını görmüyor. Şimdi yeni pazar aradığı için, «emekçi kişilerin, zavallı halkın» gözünürünü, alın terini Sovyetlere satacak; kârını alacak, rahatlayacak. Battıya satan da bunlardı; Doğu'ya satan da bunlar olacak!..

Atatürk kendi ulusunu ve halkını yüceltmek, onu kurtarmak isteyen bir devrimci idi; bundan ötürü de milliyetçi, halkçı bir devrimci idi. Her mahallede bir milyoner yetiştiren, «alcis firmalara», «alcis firmalara» imkânlar hazırlayan bir devrimci değildi.

Türk emekçilerinin alın terine Sovyet Rusyada pazar arayanların, halkçılığa, emekçi kişilerle, Atatürk ve Atatürk'ün mesleği ile bir ilişkileri yok! Her şey tıkandığı ve bir çıkamaz sokağa girdiği için, bu sefer de Moskof rublesi ile gönül eğleyecekler!..

«(Şu radyonun romanını, radyonun başındakiler bana dikte edecek. Kimbilir ne ilginç sahifeler dikte edecekler. Bu romanın büyük bir eser olmasını hepimiz istemez miyiz? Milletçe?)»

(Gelecek yazımda: Radyonun kahramanları işe girişiyor... Belki biraz gecikir gelecek yazım!.. Sebepni yukarda söyledim. Bana dikte edileni yazacağım! İşe Karşılığın ihyası ve orta oyunun ihyası propagandasıyla başlıyorlar. E çok güleceğiz... Bu ileri programasyon usulüne!)

## MOSKOVA DA YEDİ GÜN



Anlatan: İlhami SOYSAL

**Soru — İlk sorumuz, tabii ki, Kıbrıs meselesi olacak. Moskova müzakerelerinden sonra yayınlanan Türk-Rus bildirisi, Sovyetlerin, Türk tezini ana hatlarıyla kabul ettiklerini intibamı veriyor. Ne dersiniz?**

Soysal — Bana kalırsa, Moskova'da Kıbrıs meselesinde başarı sağlanması, Sovyet tezinin bizim teze yaklaşmasından çok, Türkiyenin Kıbrıs tezini, Sovyetlerin ve tarafız ülkelerin görüşlerini gözönünde tutarak tesbit etmesinin sonucu. Enosis'e karşı keskinlikle bağımız Kıbrıs tezini savunmamız ve temel ilginizin Türk cemaatinin mal ve can güvenliği olduğunu iyice anlatabilmemiz, görüşlerin yaklaşması kolaylaştırdı. Bununla beraber, bu sonuca zahmetsiz varılmadı. İlk temaslardan sonra Hariciyecilerimiz çok ümitliydi; biz gazeteciler olarak doğrusu ilk günlerde pek ümitli değildik. Sovyetler, Erkin'in ziyaretini, Birleşmiş Milletler müzakereleri dolayısıyla geçici bir destek arama çabası sayıyorlardı. Konuştuğumuz Sovyet yetkilileri, devamlı olarak, Erkin'in Dışişleri Bakanlığında kalıp kalıncayacağını soruyorlardı. Bir anlaşmaya varılsa da, Erkin düşünce, anlaşmanın lâfta kalacağını düşünüyordu gibiydiler. Onları «Erkin'in dönüşü için sebep yok. Düşse bile, bizde Dışişleri Bakanı değişince, politika değişmez» diye iknaya çalışıyorduk. Hele Sovyetler Birliğinin ön plandaki yetkililerinden biri olan Pravda Başyazarı ile yaptığımız konuşmadan sonra Kıbrıs meselesinde bayağı ümitsizliğe kapılmıştık. Pravda Başyazarını, 1959 anlaşmalarının yürürlükte olması gerektiği ve iki cemaatin bir arada yaşamasının imkânsız hale geldiği hususunda, 5 Türk gazetecisi «birliği ile ikna etmeye çalıştık. Pravda Başyazarı, katliamları tasvip etmediğini belirtmekle beraber, iki cemaatin pekâlâ bir arada yaşayabileceğini ileri sürüyordu. Bu minval üzere, bir sonuca varmadan sabahlara kadar tartışılabilir. Pravda Başyazarı ile tartışma müzandan sonra, Erkin ve Gromyko da galibe

bir sonuca varamıyacak diyorduk. Ne var ki, birkaç gün sonra bir ziyafette, Pravda Başyazarına tekrar rasiladık. Başyazar, Kıbrısta iki milli cemaatin varlığından söz ediyor, «Önce katliam durdurulsun, üsler meselesi sonra da ele alınabilir» diyor ve 1959 anlaşmalarına saygıdan konuşuyordu. Pravda Başyazarı değişikliği, «İnsanların görüşü günden güne değişmektedir. Bu normal bir şeydir» sözleriyle açıkladı. Bununla beraber bu değişikliği sağlamak kolay olmadı. 1959 anlaşmaları için Sovyetler, «Biz anlaşmanın dışındayız» diyorlardı. Türk Heyeti ise, «Tamamen içindediriz. Kıbrısın Birleşmiş Milletlere girmesiyle, anlaşmalar Birleşmiş Milletlere mal olmuştur.» tezinin savunuyordu. Heyetin çabaları sonucu, bildiriye 1959 anlaşmalarının tanınması zımnen de olsa yer aldı. Sovyetlerin federasyon tezimize itirazları makuldü. Sovyetler, «Biz şimdiye kadar Kıbrısın iç işlerine müdahale edilmemesi prensibini savunduk. Açıkça federasyondan söz etmek bir müdahaledir» tezinin ileri sürüyorlardı. Bu güçlük de Erkin ve Bayülken'in başarılı çabalarıyla, «iki milli cemaatin haklarına riayet» ve «iki milli cemaatin varlığını esas tutan çözüm yolu» formülleri ile yenildi. Fakat yine de bildirinin yazılması çok güç oldu. Sovyetler, «farklı sistemlere dayanan ülkelerin barış içinde bir arada yaşaması» ile ilgili ilkelerini bildiriye geniş şekilde koymak istiyorlardı. Türk Heyeti bu hususta ıtitizlik gösterdi. Diğer taraftan heyetimiz, Kıbrıs konusunda anlaşmaya varılan hususları azami sarahatle bildiriye geçirmek çabasında idi. Sovyet Heyeti ise, müphemiyeti tercih eder gibiydi. Bu yüzden kırka yakın bildiri taslağı hazırlanmasına ihtiyaç oldu. Fakat neticede, Sovyetlerden onların tezleriyle bağdaşabilecek azami tüzid edildi. Bu, bir başarıdır. Sovyet Dışişleri Sözcüsü, varılan sonuçların Birleşmiş Milletlerdeki Kıbrıs müzakerelerini etkileyebileceğini bize söyledi.

**Soru — Bu ilk temaslardan sonra, Sovyetler Birliği ile münasebetlerimizde nasıl bir gelişme olacağını tahmin ediyorsunuz?**

Soysal — Bu konuda şimdiden kesin bir şey söylemek, tabii ki mümkün değil. Kültür anlaşması fazla bir şey ifade etmiyor. Anlaşmada kültürel temaslara ana hatları belirtiliyor. Her mesele için protokollar lazım. Bu safhada kültür anlaşmasının da kırık anlaşması gibi yitirmemesi muhtemel. Ekonomik alanda ise, kredi talep etmedik. Kredisiz ticareti geliştirmek güç olsa gerek. Biz Moskova'da, sadece Kıbrıs işini ön planda tuttuk, ekonomik ve kültürel meselelere önem vermedik. Sovyetler ise, ticareti ön planda, Kıbrısı ikinci planda görme eğilimindeydiler.

İki ülke arasındaki münasebetler yüksek seviyedeki yeni temaslardan sonucuna göre gelişecek. Sovyet Dışişleri Bakanı, Türkiye'ye çağrıldı. Gromyko sanırım, Sovyet Parlamentosu Heyetinin ziyaretinden sonra Türkiye'ye gelecek. Sovyet yetkilileri defalarca, Başbakanlar arasındaki konuşmaların lüzumu üzerinde durdular. Oyle görünür ki Gromyko Türkiye'ye geldiğinde, sayın İnönü'yü Moskova'ya davet edecek. İki ülke arasındaki münasebetlerde ancak bu temaslardan sonra önemli gelişmeler olabilir. Bu önemli gelişmelerin de nerede başlayıp nerede biteceğini kestirmek mümkün değil. Fakat Erkin'in ashında normal sayılması gereken ziyaretinden Amerika dostlarımızı endişelenmişe benzerler. Nitekim Türk Heyetinin hareketinden iki gün önce Hariciyeye, A-

merikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın bir mektubu gelmiş, Rusk'ın mektubu, duyduğumuz göre Moskova ziyaretini Amerikanın yadırgadığını belirten bir üslup taşıyormuş. Mektupta «Yakınlaşmanın sınırının ne olacağı ve Sovyetler Birliğinden ne sağlamak istediğimizi» soruluyormuş. Moskova Elçiliğimizde verilen resepsiyonda da Amerikan Sefareti yetkililerini endişeli gördük. Amerikan Büyükelçisi açıkça «Yakınlaşma iyi, güzel. Ama ne kadara kadar» diye soruyordu. Elçilik mensupları da Türk gazetecileriyle olan konuşmalarında, durumu anlama çabası içindeydiler. «Ne olacak? Nereye kadar? Türk iç politikasına etkisi ne olur?» gibi sorularla Türk gazetecilerini devamlı sıkıstırdılar.

**Soru — Bu meseleleri gündelik bir tarafa bırakalım. Biz hakkında en ufak bilgiye sahip olmadığımız Sovyetler Birliğini anlatın. Orada serbestçe gezebilirsiniz mi? Halkla konuşabilirsiniz mi? Halk yabancılarla konuşmaktan korkuyor mu?**

Soysal — Doğrusu Sovyetler Birliği bizim için bir sürpriz oldu. Uçakta gazeteciler, kendi aramızda konuşuyorduk. Beş gazeteci de sanıyorduk ki, Moskova'da polis peşimizde dolaşacak, istediğimiz yerlere gidemeyeceğiz. İstedikimiz resimleri çekemeyeceğiz. İstedikimiz insanlarla konuşamayacağız. Tam aksi oldu. Bizimle hiç kimse ilgilenmedi. Ne istiyorsak onu yaptık. Hatta zaman zaman polisler bizimle hiç ilgilenmiyor diye hayıflandık. Halkta en ufak bir korku eseri yok. Yabancılarla karşı son derece misafirperver bir halk. Yabancıya yardım vazife biliyorlar. Bir yol sorunca, işini bırakıp 15 dakika yol gösteriyorlar veya size refakat ediyorlar. Dolayısıyla peşimizdeki karaborsacılar da bile korku kalmamış.

Kızlar çok serbest. İyi giyinmeye özeniyorlar. Kadınlar sigaraya çok meraklı, sokaklarda bile sigara içiyorlar. Caddelerde öpüşmelere sık sık rastlanıyor. Paris'teki gibi, sevişen çiftlerle kimse ilgilenmiyor. İnsanlar genellikle çift dolaşıyor. Bir yabancı için dahi, kızlarla rahatça arkadaşlık yapmak mümkün. Sokakta tanışmadığımız bir kıza so kulup, rahatça arkadaşlık edebilirsiniz. Kızgınlık eseri göstermiyorlar. Mazeretleri varsa «Özür dilerim, evliyim veya sevgilim var» diyorlar. Arkadaşlığı kabul eden bir kıza da bol bol dans edebilirsiniz ve parklarda sevişebilirsiniz. Rus erkekleri de yabancıların çapkınlıklarını yadırgıyor. İntibamı vermiyorlar. Bir sinema önünde, biraz fazla kaçırılmış bir Amerikanın, iki genç kadının kollarına girerek onları âdeta sürüklemek istediğine şahit olduk. O anda iri yarı bir adam belir di. Kavga koptu diyorduk. Adam nazikâne «I am sorry» dedi ve kadınların koluna grip onları uzaklaştırdı.

Moskova'da âdeta bir kadın hükümiyeti var. Kadınlar çalışma hayatını her alanına girmiş. Gazetecilerin çoğu kadın. Sanat hayatında da kadınlar ön planda. Doktorların yüzde 75'i kadın. Moskova'da kadınsız iş yeri görmedik. Çalışan kadınlarda dünya rekoru Sovyetlerde. Herkes rahat ve serbest. İnsanın polis rejiminde olduğunu söyleyebilmesi çok güç. Bu ilk intibalarımız, Türk Elçiliği mensuplarımızın görüşleri de doğruluyor. Meselâ Hava Ataşemizi Kurmay Yarbay Kemal Tunusluoğlu, bize şunları söyledi: «Cehennemde geliyoruz diye hazırlanmıştık. Cehennem bulamadık ama cehennem de değil. Çok şaşırдық. Önceden öğrendiklerimizden büyük bir kısmının yanlış olduğunu gördük.» Kara-

# Moskova var. Katli bütün ke...

Ataşemiz de «Ruslar insan olarak çok iyi insanlar» diyor. Deniz Ataşemiz Cahit Sayda da «Rejimleri ne olursa olsun, buradan öğreneceğimiz çok şey var» düşüncesinde.

## Moskova'da Müslümanlar

**Soru — Dine karşı tutumları nasıl? Müslümanların durumları nedir?**

Soysal — Moskova'daki müslümanların durumunu yakından ilgilendik. Gazeteci arkadaşlarımızdan Şemsi Kuseyri özellikle din meselesi üzerinde duruyordu. Kuseyri, her



Türk gazetecilerinden M. Tokar

rastladığı insana Allah'a inanıp inanmadığını soruyordu. Aldığı cevap hemen daima hayır oldu. «Ben emeğe inanırım» diyorlardı. Moskova'da camiye gittik. Camide 50-60 yaşlarında insanlar vardı. Görünüşe göre, camiye sadece yaşlılar itibar ediyor. Caminin adı «Mescidi Câmî Moskova», imamı İbnî Mustafa Ahmet. Cami isimli 62 yaşında bir Kazan Türkü Hac'ca da gitmiş. Hac'ca gidebilmiş. İbnî Mustafa Ahmet Can «Moskova'da 30 bin Müslüman var. Çoğu Kazan Türkü. Cuma günleri 2 bin emaatimiz olur. Holeyazın cami yetmez, avlu dolar» diyor. Müezzinin ismi ise Şeyhülislam İbnîselâm. Câmînin masrafları cemaat ödermiş. Bir İdareci Mescit ve bir de Nezaretî Diniye varmış. Avrupa ve Sibirya müslümanlarının merkezi Ufa şehriymiş. En büyük dinî lider Müftü Şakir İbnî Hıyalettin imiş. İmam Ahmet Can «Sovyetler Birliğinde 25 milyon müslüman var. İsteyen müslüman dinî nikâh kırdırabilir, sünnet olabilir» diyor. Din adamları mevclütlara giderlermiş. Mevclütlardan ek gelir sağlıyorlar. Câmîlerde Kur'an dersi yokmuş. Bu iş evlerde veliler tarafından yapılmış. Kur'an çeşitli dillere çevrilmiş. Tatarca, Özbekçe, Rusça Kur'an varmış. Din konusunda bu izahatı veren din adamları, komünist rejimle olan münasebetleri hakkında bir şey söylemekten dikkatle kaçınıyorlar.

## Sovyet kalkınması

**Soru — Biraz da mideden konuşsak. Sovyetler Birliğinde hayat seviyesi nasıl?**

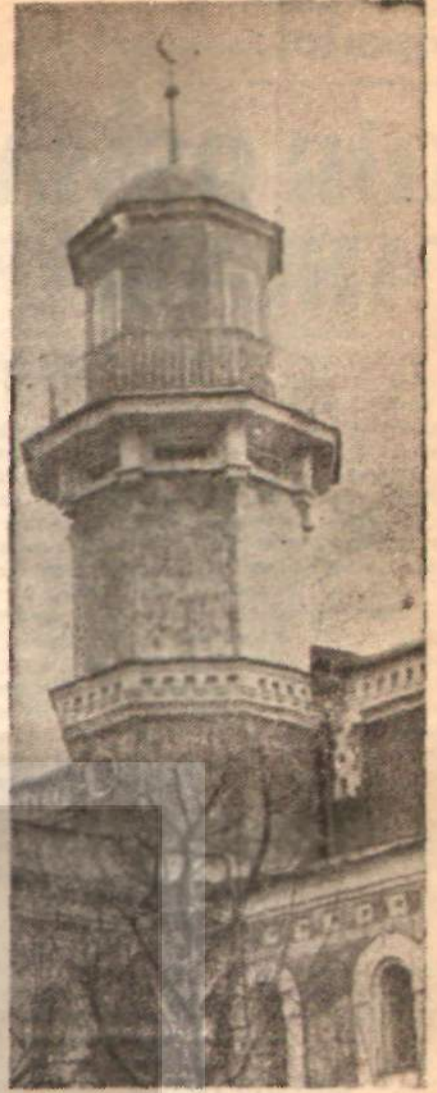
Soysal — Bir defa Ruslar çok yiyen, çok içen bir millet. Lokantalarda yer buhank mesele. Geçen yıl Sovyetlerin dışarıdan buğday ithal ettiklerini bildiğim için, ekmeğin vesikaya bağlanmış olabileceğini düşünüyordum. Değil Fırınlarda 25-30 çeşit ekmeğin var. Sovyet yetkilileri, ekonomik kalkınmalarıyla çok övünüyorlar. Millî gelir 1913=100 alırsa, 1917'de 75'e düşmüş, 1940'ta 535'e yükselmiş, 1962'de ise 2635 imiş. Yani millî gelir, 1913-62 devresinde 25 kat artmış. Yetkililer



Soysal, Moskova Camisi İmamıyla.



# «...nda bir kadının hâkimiyeti ...nlar çalışma hayatının ...kesimlerinde görev almış»



Moskova Camisinin minaresi.

...malarını, kapitalist ülke'lerle kar-  
...nımayı çok seviyorlar. Onlara göre  
...100 alınıca, Amerikan milli geliri 1940  
...1964, 1962'de ise 383 imiş. Artış sadece 2.83  
... Sovyetler Birliğinde ise 25milyar. Sov-  
...ter 1913-62 devresinde, milli gelirin İngil-  
...nde ancak 1.09 misli, Fransada 1.28 misli  
...nı belirterek, Sovyet kalkınmasının ka-  
...alist ülke'lerle mukayese edilemeyecek ö-  
...le hızlı olduğunu anlatmaya çalışıyorlardı.  
...kan hayat seviyesi hakkında fazla bir bilgi  
...emedik. En düşük ücret görünüşe göre  
...ruble, yani 600 lira- Simit satıcısı bir kız



Sosyal Moskova'da halkla konuşuyorlar.

...ruble aldığını söyledi. Yalnız Sovyetler  
...liğinde, her aile asgari iki üç kişi çalış-  
... Bu sebeple ailenin hayat seviyesini gös-  
...mek bakımından aile fertlerinden birinin  
...nti fazla bir şey ifade etmez. Ayrıca sos-  
... hizmetlerin pek çoğu devletçe karşılan-  
...makta. Devlet insan başına yılda ortalama  
... ruble harcarmış ki, bu da yüzde 16 ilâ  
... oranında bir ek ücret demekmiş. Yetkili-  
...nin bildirdiğine göre, 1963'te 26 milyon in-  
... emekli maaşı almış, 5 milyon öğrenciy-  
... vers verilmiş. Çok çocuklu aile'lere —Sov-  
...ter doğumu teşvik ediyor— ek yardım ya-  
...maktaymış. 1963'te 6 milyon aile veya yal-  
... kadın çocuk yardımından yararlanmış.  
... yaş arasında 10 milyon çocuğa kreşlerde  
... parasız bakılmış. 9 milyon insan devlet iş-  
...nhat evlerinde hiç para harcamadan tatal  
...mış. Sovyetler Birliğinde işsizlik yokmuş  
... çalışanlar hasta oldukları zaman da maaş  
...nı tam almışlar.

Sovyetler, en çok sayıda doktora sahip  
...makla övünüyorlar. Dünyadaki doktorlar-  
...nın yüzde 25'i, Avrupadaki doktorların yüzde  
...50'si Sovyetler Birliğindeymiş. 1964 yılında  
...doktor sayısı 466 bin, dışı sayısı ise 52 bin.  
...Hastahanelerde 10 bin kişiye 93 yatak dü-  
...şüyormuş. Hastahanelerde bir gece kalış dev-  
...lete 5 dolara mal oluyormuş. Çocuk doğumu  
...devlete 60 ruble külfet yükliyormuş. Sovyet-  
...ler Birliğinde sağlık hizmetleri tamamen pa-  
...rasız.

Sovyetler Birliğinin eğitim alanında da  
...çok büyük bir hamle yaptıkları anlaşılıyor.  
...Çarlık Rusya devrinde halkın yüzde 76 sı  
...okuyup yazma bilmezmiş. Şimdi okuma yaz-  
...ma oranı yüzde yüz. Sovyetler Birliğinde 61  
...Sovyet dilinde eğitim yapılmış. Üniversite-  
...de, 3.5 milyon hem çalışıp hem okuyan ta-  
...lebeler olmak üzere, 6.8 milyon talebe var-  
...mış. Lise ve Üniversite tahsili yapmış olan-  
...lar, çalışan nüfusun yarısını teşkil ediyor-  
...muş. İçinin yüzde 44'ü, lise ve üniversite  
...mezunu imiş. Köylerde ise bu oran yüzde  
...26 ya düşmektedir.

1963 yılında Sovyetler Birliğinde 61 mil-  
...yon öğrenci varmış. Yani, Sovyetler Birliğinin  
...de hemen herkes talebe. Devlet, okuyan her  
...şahıs başına yılda 90 ruble harcarmış.

Mesken meselesinde de Sovyetler büyük  
...bir hamle yapmışlar. Yeni kurulan daire sa-  
...yısı 1953 de 1 milyon 245 bin iken bu ra-  
...kam 1962 de 2 milyon 575 bine çıkmış. Ame-  
...rikada yeni daire inşaatı ise, 1 milyon 370  
...bin. Sovyetler Birliği hâlen en çok sayıda  
...mesken yapan ülke. Son on yılda 108 milyon  
...insan yeni dairelere taşınmış. Moskova'da  
...hiçbir gecekonduya rastlanmadık. Bununla  
...beraber, çok sayıda ev yapımına rağmen,  
...mesken meselesi uzun zaman ihmal edildiği  
...için, mesken sıkıntısı hâlâ devam etmekte-  
...dir. Sovyetler Birliğinde üç tip mesken mül-  
...kiyeti var. Devlet meskenleri, kooperatif mes-  
...kenleri ve şahıslara ait meskenler. Şahsen  
...ev yaptırılara arsa ve kredi veriliyor. Ev  
...sahipleri evlerini kiralayabilirler, fakat kira  
...bedel, devlet kiralarının aşamaz. Devlet  
...meskenlerinde kira, aile gelirinin yüzde 4 ilâ  
...6 sı aşamaz. İki üç odalı evin kirası yedi  
...ilâ on ruble imiş. Bu miktara, ısıtma, hava-  
...gazi, elektrik dahil. Evlerin tamamında ka-  
...lorifer, havagazi, soğuk ve sıcak su var. Gö-  
...rülüşü gibi bir aile bütçesinde mesken  
...masrafı çok ufak bir yekün tutuyor. Hayat  
...seviyesinin hesaplanmasında, parasız eğitim,  
...parasız sağlık gibi ucuz mesken de önemli  
...bir unsur.

Moskova'da tanıştığım insanların hayat  
...seviyeleriyle yakından ilgilendim. Bize ter-  
...cümanlık eden Dışişleri Bakanlığı mütercim-  
...lerinden Doc. Aleksandrof, 280 ruble, yani

ikibin sekizyüz lira kazanıyor Aleksandrof'un  
...karısı da mütercim, 140 ruble alıyor. Oleg  
...Ivanof, Tass Ajansının Türk masasına baki-  
...yor. Maaşı 280 ruble, karısı doktor. Çocuklar  
...dolayısıyla günde 3.5 saat çalışan bayan I-  
...vanof, ayda 120 ruble kazanıyor. Yakın Türk  
...Edebiyatı uzmanı Babayef'in ücreti de 280  
...ruble. Bir Türk kıızıyla evli. Esasen kend-  
...de Türk Babayef oldukça iyi giyiniyor. E-  
...vinde telefon, televizyon, radyo var. Otomobil  
...de alabilmiş. Kitaba çok meraklı. Türkiye-  
...deki yayımları dikkatle izliyor Babayef. Şar-  
...kiyat enstitüsünde çalışıyor. Enstitüye hafta-  
...da iki gün gitmek zorunda imiş. Diğer gün-  
...leri kütüphanede geçirirmiş. Yılda 700 say-  
...fa tercüme veya telif eser vermesi gerekli-  
...miş. Babayef «Yediyüz sayfayı şişirmek  
...mümkün değil» diyor. «Çeşitli enstitüler ya-  
...yımları yakından izler. Eğer şişirme yoluna  
...giderseniz tektillere uğrar ve bir müddet  
...sonra işimden olurum.»

Tanıdığım bu kimseler, oldukça konforlu  
...bir hayat seviyesi sürdürebilecek duruma-  
...lar. En düşük ücretli aileler de, konfordan  
...yoksun olsalar da asgari ihtiyaçlarını karşı-  
...layabilecek imkâna sahipler. Halk, sinema,  
...tiyatro, konsere çok gidiyor. Plâk ve kitap  
...çok ucuz. Kitapçı dükkanlarında kuyruklara  
...rastladık. Dünyada insan başına 2, Sovyet-  
...ler Birliğinde 5.2 kitap düşermiş. 1963 te dün-  
...ya kitaplarının yüzde 25'i Sovyetler Birliğin-  
...de yayımlanmış. Aziz Nesin'in «Ya Kadın O-  
...lursam» kitabı 100 bin adet basılmış, 5 günde  
...bitmiş. Hüseyin Rahim'in kitapları çok rağ-  
...bet görmüş.

## Yazarlarımız Rusya'da tanınıyor

Soru — Ovle görünüyor ki, Türk-Sovyet  
...kültür münasebetleri tek tarafı olarak çok-  
...tan başlamış?

Soysal — Evet, Türk yazarları Sovyetler  
...Birliğinde memleketimizde olduğundan çok  
...daha geniş şekilde okunuyor. 1960 yılına ka-  
...dar 23 Sovyet dilinde 158 Türk eseri basılmış,  
...tiraj yekünü 6.5 milyon. Sabahattin Ali'nin  
...kitabı, 17 dilde 31 defa 730 bin nüsha ola-  
...rak basılmış. Reşat Nuri Güntekin'in kitap-  
...ları, Nâzım Hikmet'in tavsiyesiyle yayımlan-  
...mış. 14 dilde 8 defa basılan Reşat Nuri'nin  
...eserlerinin tiraj yekünü 989 bin. Nâzım Hik-  
...met 52 defa, 17 dilde 1 milyon 407 bin tiraj  
...yapmış. Fakir Baykurt'un «Yılanların Ocu-  
...100 bin basılmış, tükenmiş. Yaşar Kemal'in  
...«İnce Memet»i 75 bin tiraj yapmış. Alek-  
...sandrof'un tercüme ettiği «Ortidirek» ise  
...baskıda imiş. Sovyetler Birliğinde, Orhan Ve-  
...li, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Orhan Han-  
...çerlioğlu Fahri Erdinç gibi diğer yazarları

mız da çok okunuyor. Aynı zamanda Türkiye'de  
...sattıklarından kat kat yüksek sayıda Sovyet-  
...ler Birliğinde kitap satan yazarlarımız, bu-  
...tun için telif hakkı alamıyorlar. Sovyet yet-  
...kilileri, «Telif hakkına karşıyız. Kültür mün-  
...nasebetlerini baltalar» diyorlar. Bununla be-  
...raer Sovyet yazarları çok yüksek ücretler  
...alıyorlar. Hariçte kültür münasebetleri Bakan  
...yardımcısı Mihail Teslak, «Bizde de müyo-  
...nerler var. Ama bizim milyonlarımızın bu  
...adamı sanatçı ve gazeteci» diye övünüyor.

Biz, Moskova müzakerelerinde, kültür  
...münasebetleri bakımından çok çekingen dav-  
...randık. Sovyet Kültürüne kapılar açılarsa,  
...Sovyetlerin bunu komünizm propagandası için  
...kullanacağı ve komünizmin yayacağı endi-  
...şelerini hâkim. Oysa Batı ülkelerinde böyle  
...bir endişe yok. Sovyetler de bu endişelerin  
...farkında olacaklar ki, Asya Halkları Ensti-  
...tüsü Müdürü Gafurof eski esken Tacikis-  
...tan'da Komünist Partisi Birinci Sekreteri-  
...miş bana kültürel münasebetler konusunda  
...sunları söyledi: «Biz Afganistan ile şu yuvar-  
...dosuz. Aramızda, gen-ş ölçüde kültür mün-  
...nasebetleri var. Afganistan'da ne komünist  
...var ne de Komünist Partisi. Buna karşılık,  
...10 bin kilometre uzaklıktaki Vietnam'da ko-  
...münizm cereyanı kuvvetli. Bir memleketke  
...komünizm, kültür yoluyla girmez. Komünizm  
...geliyecekse, halk arasında gelişir. Dışarıdan  
...değil, içeriden olur. Taşına su ile değirmen  
...dönmez. Bize gelince, biz her şeyden önce  
...bağımsızlığa saygı gösteririz. İlim ve kül-  
...türün milliyeti olacağına, sınırlar içinde hap  
...sedilebileceğine inanmıyoruz». Kitaptan, kül-  
...türden bilmem ki neden korkarız? Madem ki  
...hürriyet düzenini seçmişiz, madem ki bir  
...demirperde ülkesi değiliz, o halde kitaptan,  
...sanattan korkmamalıyız. Nitekim Batı ülke-  
...leri korkmuyorlar. Hatta Mısır ve Cezayir  
...de korkmuyor. Doğudan Ja, Baüdan da ge-  
...len eserlere kapılarını açıyor. Fikirden ve  
...hürriyetten korkan bu köhne zihniyetin ya-  
...vaz yavaş lerkodileceği ümit edilmelidir.  
...Memleketimizde tam bir fikir hürriyetinin  
...gerçekleşmesi için de bu zorunlu.

Sözlerimi bitirirken, ben de Moskova'da  
...ki atıştığımızı söylediklerini tekrarlama-  
...ğım: Sovyetler Birliğinden öğreneceğimiz  
...çok şey var. Artık «Oralarda halk sefalet  
...içinde, kırıbaç altında inim inim iniyor. E-  
...konomileri geri v. s. şeklindeki ilke» prop-  
...agandaya paydos diyelim. Sovyetler Birliği  
...1917 de halkın yüzde 75'i ümmî olan ve nüfu-  
...sun yüzde 80'i köylerde yaşayan bir ülkede  
...miş. Bugün sanayileşmiş, Amerikadan son-  
...ra dünyanın ikinci sanayi ülkesi olmuş. E-  
...ğitim ve sağlık alanlarında büyük hamleler  
...yapmış. Sosyal adaleti gerçekleştirmeye ça-  
...lışmış. Bu çabaların, zalim Sta'in diktatörlü-  
...ğü, toplum hayatında bürokrasinin baskısı-  
...nın her an hissedilmesi v.s. gibi bir çok olum-  
...suz yanları da var. Bizlere düşen, «kel  
...propagandanı artık bırakarak, olumlu ve o-  
...lumsuz yanlarıyla dünyada olup bitenleri en  
...doğru şekilde anlamaya çalışmaktır. Dışişleri  
...Bakanlığımızın Moskova seyahatinin sonuçları,  
...sâlice şimdiye kadar söylenmeyen doğru-  
...ların söylenmeye başlanmasından ibaret kalsa  
...bile, yine de büyük bir başarı sayılmalıdır.



Türk guestsleri, Pravda gazetesinin Başyazarı ile birlikte.

Röportaj:

# KÖR OSMAN'IN TARLASI

Fakir BAYKURT

Biçilmiş buğday tarlaları arasından geçiyorduk. Bunlar traktörle ekilmiş tarlalardı. Ancak zenginlerin alabileceği makinelerle biçilmişlerdi. Anızlar güzel güzel uzanıyordu yolun iki yanında. Bu ovanın toprakları bire yirmi, bire otuz veriyordu. Zenginler «satı gübresi» ne almışlardı. Gübre olmadı mı ekim ekmiyorlar, gübre gelinceye kadar bekliyorlardı. Olanlar her zaman ki gibi yoksullara oluyordu. Gübre parası bulamıyorlar, ödünç alıp borca giriyorlar, rehin, ipotek, bu kan ekisen can biten toprakları kaplıyorlardı. Kapan da kaplığını vermiyordu.

Güz, uzaktaki ağaçları sarartmıştı.

Ince patikadan tozu yola çıkarak Kör Osman'la. Benim yol çantasını ortaklaşa taşıyıp gidiyorduk. Sapından Osman'ın deşneğini geçirmiştik. Deşneğin bir ucunu o tutuyordu, bir ucunu ben. Yolumuz uzundu. Konuşa konuşa gidiyorduk.

## Aldı Kör Osman

Ben ekip biçemiyordum. Diyecem ki, elin mi tutmuyor? Tutuyor. Gözün mü görmüyor? Adamın Kör Osman olduğuna bakma. İki gözümün biri sağlam. Birini çiçek köreltmiş. Çiçeğin bevi oturmuş, bey hangi gözde çarkırsa o göz boku yermiş. Benim

de sağ gözüm boku yemiş. Bir sol gözüm kalmış sağlam. Emme adam olana bir göz yeter artar. Kafan çalışmıyor öyleyse! diyeceksin. Kafam da çalışıyor emme, şu boklu dünyaya geldim geleli bir avuç buğday saçamadım, bir evlek ekim ekemedim. Yaşım kırk oldu. Tarian yok diyeceksin. Var tarlam. Oyleyse neye, neye ekip biçemiyorsun?

Ben aslında bu köylü değilim. Davdanlıyım. Ordan göçüp geldim buraya. Davdan, dağın başında, taşlık kayalık bir köy. Keçilerin tnakları kırılır. Tavuklar susuzluktan öler. Çok önce hükümeç Kürtleri oturtmuş oraya emme dipli köy değil. İşini bilen kaçıyor, kanatlanan uçuyor...

Anam babam, aha ben şu kadarken ölmüş. Duvar diplerinde kalmışım. Acımış, ekmeğe vermiş de başka karılar büyütmüş beni. Kardeşlerim ayak altında kalmış, çiğnenmiş. Bir ben kurtulmuşum tek gözle. Ona buna çobanlık etmiş, köy bekçisi durmuşum. Emme heçbir gün sabana elimi değdirmemişim. Bir çizil çift sürmek kısmet olmamış bana...

Benim eski köyde çok dürzü vardı. Köye candarma, tasıdar gelende: «Lan Osman, koş türkü söyle, bir iki hava çek efendiler!» Sesim güzel deye az daha



türküleri yapacaklardı beni Davdan'da.

Şapkamı aldığım gibi yallah! Belki on köy dolaştım. Gördüm ki köyler aynı. En sefil de Davdan! Şimdiki bu köylü gözüm tuttu. Ova köylü. Otu saz, kuşu kaz. Tam zengin olunacak köy. Ben zengin olamadım o başka! Çünkü burada da çok dürzü var. Hem de buranın dürzüsü şeytanın kaburga kemiğinden fırlamış. Adamı parmaklarının ucunda oynatıyorlar. Yani nasıl, bir öksüz oğlak gibi havaya kaldırıp döndürüyorlar. Yere enene kadar aklın bokuna karıştırıyor...

Ben bu köyde geldim, uslu uslu oturup kalktım, kendimi sevdirdim. Anacım bir ev bark e-

dinmek. Yurt yuva sahibi olmak. Bir dul karının üstüne verdiler beni. Karının iki çocuğu var. Kendisi sıkı sağlam bir şey. Bir tek kusuru var, o da benim gibi cıvıllı Hanı, «Bir fiske serpersen Osman'ın kör gözü açılacak!» deseler, bir fiske toprağı yok. Malı davarı heç yok. Dikili ağacı yok. Deyeceksin ki, böyle bir cıvıllı kanyı neye aldım? Almasam ne yapacağım? Malı karıları bıçakla tüfekle bölüşüyor zenginler bu ovada. Bize düşürürler mi?

Bu cıvıllı kanyla onüç yıldır nefsimi körletiyorum ben. Onüç yılda altı çocuk doğurdu, altısı da yaşadı. İki de önceden vardı, sekiz. Yekün toplam on boğaz! Köküne bereket...

İki parça toprak sahibi olabilmek için her şeye katlandım. Hizmetkârlık, dutmalık, çobanlık, bekçilik yaptım, yumurta topladım, kil sattım. Anadan atadan birez maya kalmayınca zor! O mayayı üretmek kolay. Tabii birez de şans olacak. Heç habarım yokken, yüksek göklerden bir kuş süzülüp gelecek, usulca konuverecek başına. Birden güzel bir adam olacağını köyün içinde. Yani bu şans öyle bir şey ki, akıl sır erecek gibi değil.

Oyle oldu. Ankara'dan bir «Toprak Dağıtım» geldi. Dedim ula bu Toprak Dağıtım ne yapacak bu köyde? Çünkü zenginlerin hepsinin toprağı var. Devlet yoksullara mı toprak dağıtacak? Benim bildiğim devlet zenginlere çalışır. Yoksullar taş yesin! Heralde devlet zenginlere birez daha toprak verip büyük zengin yapacak hepsini. Böyle dedim içimden...

Halbuysama yanlışmışım. Biz Davdan'dan, Avşar'dan, Kepiveren'den gelme kaç kişi varsak, Toprak Dağıtım çağırdı bizi. Dedim, size toprak vereceğim! Yani toprak ki, meralardan, çayırardan üleştiricem... Dedim kendime ki, «Heç kapırdama Kör Osman, başındaki kuş ürkmesin!»

Verdiler... Bana iki parça düştü. Biri yetmiş dönüm, biri doksan dönüm. Otekl cıvıllara da verdiler birez. Verdikleri toprağı görünce bir ohi dedim. Dört set büyük hardım keyfimdendir. Dedim bu devlet var olsun! Oyle gözümde girdi ki, gayfada, odada candan yilrekte övgüsünü yaptım. Övgüsünü yapacam deye Hacı Yusuf'u da kızdırdım hattâ. Hacı Yusuf dedi bana ki, «Otur ula böyle böyle şımartmaym devlet! İki parça tarla ne kil»

Emme heç korkmadım Hacı Yusuf'tan:

«İki parça tarla Kör Osman'a yeter! Omrümde görmüş müyüm şimdiye kadar? Var olsun bu devlet!» dedim.

Hacı Kadir de kahırlandı: «Hökümetin meylli amaç deşiyor. İstiyor ki yoksul zengin bir olsun. Arada heç fark kalmasın. Halbuysam Allahın yasası böyle mi? Allah dağları bile engimli yüksekli yaratmış. Beş parmağın kimini uzun kesmiş, kimini kıs...»

İçimden dedim ki: «Yırtının ula dürzüler! Zaten siz bizim ka-

raltınızı istemiyorsunuz. Devlet sağ olsun, aslan gibi geldi de tuttu elimizden, tutmasa sizin yarın dönüm toprak verip de soğan ekim deyeceğiniz mi vardı?»

Bu zenginlerin her birinin bin, iki bin dönüm toprağı var! Hacı Yusuf'un üç bin! Hacı Kadir'in beş bin! Oyleyken bizim 150-160 dönüm toprağı çok gördü dürzüler. Ben hükümet o'ayım, devlet olayım, anaların beller, ellerini kollarını budar, güpgüdük ederim bu çakalları! İstersen git kendilerine habar ver, içimden geleni söylüyorum...

Kövün gayfasına varıp adam gibi kurulduk biz Toprak Dağıtım b'n lire kadar bir borç yazdı emme, kazanır öderiz! Şimdi, sürelin ekilm şü toprakları deye gözün gelmesini bekliyoruz. Yani kollarımız yetişse güneş tutup koşturacağız! Emme güneş bildiği hızdan çalışıyor, yavaş yavaş yörüyor...

Ben sanırdım ki toprağın oldu mu tamamıdır, eker biçersin. Değilmiş meğer. At araba, saban gerekmiş. Tohum gerekmiş. Satı gübresi alabilmek için para gerekmiş. Para? Ula paralar tiren, bizler küçük birer istasyon; anasını sattığımız tirenleri heç eğlenmeden geçip gidiyorlar. «Bizim bu işin altında kalkmamızın oluru olanağı yoktur!» dedim ben. Böyleyken, yongalı baş muhtar da, «Gayri sizin toprağınız var!» deye ikinci boydan salmaya dahil etmesin mi bizi? Gayfaya varıp kurulmamız boşunavmış demek! Zaten tevekkeli değil, Hacı Yusuf olsun, Hacı Kadir olsun, biz böyle kuruklukça kıs kıs güllerlerdi bakıp bakıp...

Hökümet de taksit ister bir vandam. Başımı avuçlayıp koyu koyu düşünmeğe başladım. Oküz alsam bir etek para. At alsam üç etek. Saban pulluk öyle. Hadi gübreden vazgeçtim, emme tohum öyle! Bankanın verdiği üç yüz lire sabun tuz parasına yetmiyor, onu sorarsan...

Hacı Yusuf habar yollamış: «İstiyorlarsa gredi açayım kendilerine!» Kredi açmanın evi biliyordum ben. Elli lirayı 100 liraya satar Hacı Yusuf ki en yöneticidir. 100 lirayı 500 liraya satan çok dürzül vardır bu ovada. Bana inanmazsan alıp satanlara sor. Deyeceksin ki, hacılar faiz almaz. De gidi dehl... Masal masal maniki, oğulu uşağı on iki... Kabul etmedik Hacı Yusuf'un kredisini. Bir vandam da yaz döndü, güz geliyor! Ne yapalım, ne yapalım? Hadi ats öküzü boş ver. Saban pulluk da sonraki iş. Ücretini verip traktöre ektirelim eller gibi. Emme tohum parası, gübre parası, taksit... Elimizde toprak yokken bu kadar dertli değildik valla...

Hacı Kadir de habar yollamış: «Ortak ekilm tarlaları!»

Düşün, Hacı Kadir bizimle ortaklık yapacak! Traktörü var, biçer döğeri var; gübresi kamyonlarla gelir, tohumu dersene ambarı dolu! Tohumu bizim almamız gerekir emme, onu da Hacı Kadir ayarlayacak. Gözün bölüşürken, hesaba vuracak tabii. On gün, bir ay düşündüm bunu.

## BU BİR REKORDUR!

# ZİRAAT BANKASI

Tasarruf Sahiplerine  
bir tek çekilişte

## 6 milyon lira

dağıtıyor. Bu da bir  
**REKORDUR!...**

BU BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

### T.C. ZİRAAT BANKASI

40 APARTMAN DAİRESİ	
5 ADET 100,000 LİRA	
10 ADET 50,000 LİRA	
20 ADET 25,000 LİRA	
50 ADET 5.000 LİRA	

AYRICA 3300 TALİMLİYE ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ VERİYOR

1960 yılında Amerikalı gübreyi Joe W. Kittinger, bir belenle 31150 metre yüksekliğe çıkararak parapsitö aştı. 4 dakika 38 saniye parapsitö kullanmadan 25817 metre çıkarak, serbest allama rekorunu kırdı.

# Ziya Gökalp

Ziya Gökalp, yıllardanberi basınımızda hakkında çeşitli yazılar çıkan bir düşündürdür. Ziya Gökalp için yazılardan, bugüne kadar okumak fırsatını bulabildiğim yazılar arasında, O'nu bulduğum toplumun tarihi akışına paralel olarak inceleyenlerine pek rastlamadım. Çünkü, yazılanların çoğu, Ziya Gökalp'ı hep sübjektif bir ölçü içinde anlatmaya çalışmıştır. «Dahi Ziya Gökalp», «Büyük sosyolog Ziya Gökalp», «Yakın tarihimizin yetiştirdiği en büyük mütefekkir Ziya Gökalp» gibi sözlerle övgü yolu izlenerek; Ziya Gökalp'ın, bulunduğu toplum içindeki yerine ve fonksiyonuna dokunulmamıştır. Bu arada Ziya Gökalp'ı yerden yazılara da rastlamak mümkündür. Bu tip yazılar da mekanik bir eleştirinin ötesinde, gerçekçi vasıtasından uzaktır. Nitekim, «Ziya Gökalp Durkheim'in Sorbon'daki derslerinden faydalanmıştır. sosyolog Alfred Fouillée'nin felsefi görüşünü benimseyerek filozof olmuştur» gibi değerlendirmelere gidilmiş ve Ziya Gökalp, Türk fikir tarihindeki gerçek yerine bir türlü oturtulmamıştır. Biz, bütün bu sübjektif ve metafizik metod ve ölçülerle verilen değerlendirmeleri ve mekanik yorumları bir tarafa bırakarak, O'nu, yaşadığı toplumun tarihsel şartları içinde incelemeye çalışacağız. İddialar değil, Memleketimizde sosyal meselelerin bu yönden incelenmesine pek az yer verildiği için, varımızda bostan bulunması tabiidir. Ama bir devri ve bir insanı, duygularımızın dışında bilim açısından inceleyen, esasta değil de teferruatta görünmüştür. Kısacası bu eksik ve hataları, daha sonraki incelemelerin aydınlatacağına inanıyoruz.

Sekizinci yüzyılın sonunda tarih sahnesine çıkan feodal rejim (derebeylik düzeni) Onikinci yüzyıldaki büyük belirlenimleri göstermeye başlamıştır. Ondördüncü yüzyıla (1399) hemen başında doğan Osmanlı Devleti; merkezî feodal bir devlettir. Onaltıncı yüzyıla artık tamamiyle sathı çıkan modern kapitalist düzen, Onyedinci yüzyılda İngiltere'de ve Onsekizinci yüzyılın sonunda da Fransada feodal nizamı bertaraf ederek devleti eline geçirmiş ve kısa denilebilecek bir zaman içinde de büyük teknik gelişmeler sağlayarak evrensel denilebilecek bir merhaleye ulaşmıştır. Oysa, kervana çok geç katılan Osmanlı Devleti, Onaltıncı yüzyılda gelişmesinin en yüksek noktasında, Viyana kapılarında, Tabiatdaki bütün varlıklar gibi sonsuz ve devamlı varoluş ve yokoluş kanununa, toplum düzenlerini de elbette içine alacaktır. Bir zamanlar ileri bir uygarlık düzeni olarak varolan feodal düzen, elbette bir gün tarih sahnesinden silinerek yerini daha ileri bir düzene terkedecektir. Batı uygarlığı,

işte böyle bir akışın sonucu olarak doğdu. Tabiat yazılarına acmaz. Batıda doğmuş ve gelişmiş genç, dinamik ve ileri bir nitelik taşıyan kapitalist düzen, elbette feodal veya daha geri düzende yaşayan milletleri ve ülkeleri kendi boyunduruğuna altına alacaktır. Batı kapitalizminin yeryüzündeki bu sömürgeci baskısı, kendi dünyasının dışında başka iki kategori olarak kendisini gösterdi: Sömürgeci ve yarı sömürgeci. Çin, İran ve Osmanlı Devleti gibi büyük imparatorluklar kurmuş milletler yarı sömürge kategorisini teşkil ettiler. Bunların dışında kalan ülkeler ise tam sömürge olarak Batı Devletleri tarafından bölüştürüldüler.

Kapitalizmin temel kârıdır. Dünyayı kendi aralarında paylaşarak veya zorla bölüşen Batı Kapitalist devletleri, bu ülkelerde sadece hükmetme zevklerini tatmin için bulunuyorlardı. Bu memleketlerin insan ve tabiat zenginliklerini sömürmek temel amacı. Bunun için ise, buldukları memleketlerde araçlarla ihtiyaçları vardı. Osmanlı Devletinde bu araçlık rolünü büyük çoğunluğu ile «Devleti Ali»nin tabaasından olan azañlıklar yaptılar. Tanzî-

matın mal ve can emiyeti sloganı bu araçların işlerini kolaylaştırmak için «Düveli Muazzama» tarafından istenmişti. Böylesine bir güvenlik sağlanmayınca Van, Bağdad, Erzurum gibi imparatorluğun dört bucağına Batının mamulleri rahatlıkla gidemezdi. Bu yerlerden de Batı sanayinin muhtaç olduğu ilkel maddeler emniyet içinde gideceği yere gönderilemezdi. Tabii - akiye arasında din ve mezhep farkı gözetmeden eşitlik isteyen, geri mahkemelerin yanında, sivil mahkemelerin kurulmasını zorlayan nedenlerin tamamı, Batı kapitalizminin kolaylıkla gelişmesini sağlayacak tedbirlerdir. Bu bir zorunluktur. Osmanlı Devleti istese de bunu engelleyemezdi. Böylesine zorunlu şartlar içinde gelişen 1908, Batıda, Onyedinci ve Onsekizinci yüzyıllarda olduğu gibi bir burjuva ihtilâlidir. Osmanlı Devleti de Batı düzenine uyarak meşruti bir devlet olmak istiyordu. «Hürriyet, Musavvât, Adalete» Fransız büyük ihtilâlinin sloganlarıydı. Ne var ki, bu defa da geç kalmıştı. Çünkü Batıda, yüzyıllar önce fikriyatı yapılan ve politik ihtilâllerle yüzye çıkan kapitalist sistem artık tarihsel gücünü yitirmişti. Yarattığı siddiyetleri içinde kıvrılmaktaydı. Bir sisteme dağılıp safhasında katılan milletler, onun yükseliş safhasında olduğu gibi yaratıcı kuvvet gösteremezler. Gerçekten, 1908 ihtilâllerinin de bütün iyi niyetlerine rağmen, akıbetleri farklı olmadı. İçte feodal rejimi tasfiye etmek imkânını bulamadıkları gibi, dış kapitalizmin sömürücülüğüne son vermek fırsatını da bulamadılar. Ziya Gökalp, böylesine bir ihtilâlin felsefesini yapmaya uğraşmış bir idealisttir.

Bir tarafta Batıda dekadans merhalesine girmiş sistem, diğer tarafta bu sistemi taklide çalışan çıkmaz bir sınıf. Böyle bir durumda ortaya çıkan bir fikir adamının göstereceği varlık — Bu insan ne kadar samimi ve idealist olursa olsun — gelişmeler ve başarılarla dolu olacaktır. «Türküm, Avrupalıyım, Müslümanım» diyen Gökalp, elbetteki bu çağrısında son derece samimiydi. Ve bir büyük millet olmanın gururu içindeydi. Ama samimi olmak yaratıcı olmak için yeter bir sebep değildir.

Ziya Gökalp bir anlamda toplumu da görür. Bu O'nun asıl niteliğini değiştirmez. Her ihtilâli gibi burjuva ihtilâlinin de toplum yararına olarak yapıldığı iddia edilmiştir. Bunun için de, bizde ve Batıda gerçek ihtilâlcilerin samimiyetlerinden şüphe edilemez. İhtilâllere, ihtilâlden çıkar sağlayan sınıfların dışındaki sınıflar da katılır. Bu, öylesine bir inançtır ki, büyük çoğunluğu ihtilâli saflarına sürükler, hiç olmazsa ihtilâli bunların gözünde sempatikleştirir.

Gökalp, Cumhuriyeti düşünmemiş ama Meşrutî bir idareyi düşünmüştür. İngiltere'de meşrutî bir demokratik düzen hâlâ ayakta değil mi? İsveç'te bir küçük burjuva sosyalizminin başında sembolik dahi olsa bir kral bulunmuyor mu? Ziya Gökalp'in hilafete bağlı kalması, O'nun vasıflarından bir zerrinliği değiştirmez ve değerini eksiltmez. İslameliği da bu konuda onun için büyük bir handikap değildir. Fransanın büyük ihtilâlinin başlangıçta antikerikal oluşu, nasıl bu ihtilâlin niteliğini değiştirme yeteneği, Gökalp'ın da müslümanlığı, O'nun bir araçlık düzeni taraftarı göstermesinac yeter sebep değildir. O, dili, felsefi anlayışı, ahlâki, sosyolojik görüş ve arzularıyla bir burjuva ihtilâlcisidir. Bunun içindir ki, tarih onu, 1908 ihtilâllerinin fikriyatçı olarak yerine oturmuştur.

## Sırm Hocaoğlu

Bizim öteki arkadaşları sorarsan, onlar da tarlalarını geri aldılar. Sosyalis inancı birkaç sefer gelip gidiyordu, onlar da anladılar Hanyayı Konyayı... Onlar da benim gibi işlerini düze çıkardılar...

### Sosyalis çıktı

Kör Osman'ın kör gözü kısırdıydı. Ama sağlam gözü filiz filiz dönüyordu. Benim yol çantasım aramızda salkıya salkıya tozlu yolu bitirip sosyaya geldik. Geçen otobüslerden biri dursun diye çok bekledik. Hepsini de dolu geçiyordu. «Otobüsün desene eşleşmez düzülür!» diye Kır Osman. Birinci durduruncaya kadar bekledik. Karşılıklı fikirlerimizi anlattık. Sonra el sıkışıp ayrıldık. Tek gözüyle seni seni baktı kaldı geride. Ellini salladı. Adı Kör Osman'dı...

Elinde hiçbir başka çare yok. Vereceksin tarlayı Hacı Kadire, ekecek. Ortak... Kalın ürünü bölüşeceğiz... Verdik.

Taksit vakti geldi. Dedik Hacı Kadire'ye ki, «Yatırır sunu, güzün hesaplaşalım!» Dedi: «Hay hay! Bizim nüfus kalabalık ya. Eyde avrat tutturdu: «Nasıl olsa tarlaları var, ekimimiz ekildi... Hemen bir ineğe alalım.» Vardık Hacı Kadire'ye: «Böyle böyle, bize bir ineği!» Dedi: «Hay hay! Size bir ineğe veririm, yedi yüz lîre hesabına getiririm.» «Pekey.» dedi. Eyde buğday bulgur yok. Vardık Hacı Kadire'ye: «Bize biraz yemelik!» Hacı Kadire dedi: «Hay hay!» Tabii az çok giyinip kışanmak da gerek. Adamız deye canıyca gayfaya çıkıyoruz. Kariya kuza, çoluk çocuğa basma gerek, pabaç gerek. Çocuklar okula yazıldı, tevîr kalemi gerek. Nüzüm ettiğçe Hacı Kadire'ye vardık biz, o da bize «Hay hay!» dedi. Verdiğimiz hesabımıza geçirdi. Tarlamız var diye eskisi gibi bekli durmak, yumurta toplamak, ku satmak da yok bizde. Biz olduk tarlalarını cırağa veren bir «İsa»...

Sana kısaca öyiveririm. Güz gelince hesabı baş baş geldik Hacı Kadire'ye biz Dahi seksen lîre de borçlu çıktık. Düzü, bir bir yazmış tevîre. Şu tarihte, şu iş için şu kalar, tamam mı? Tamam. Bu tarihte bu iş için bu kadar, tamam mı? Tamam...

Dedik bu iş birkaç yıl böyle g'ysin. Hele sabredelim. Hele Hacı Kadire'ye ektilerim tarlaları...

Sabrettik. Ektilerim. Bizim hesaplar her yıl açık verdi. Neye benziyor oılıyor musun? Dizinde ufaklık bir de'ik. Sen kapatayım diye gayret ettikçe, o büyüyor. Heç iş gücü yok büyüyor. Borç dediğin bombok bir iş vasselâm! Bu yıl üç borçlanırsın, gelecek yıl on borçlanıyorsun.

Bu arada bizim cins avrat iki sapa daha peydahladı. Olduk on iki beğaz. Oğlan böyüdü, dedi ki, «Bir yekâni düğünü yapalım.» Eyi kâni bir gelin getirdik. Hem borçları çoğaldı, hem de nüfus on üçe çıktı. Hadi adamın yüzüdüğü seni bu ummanın içinde!

Oyle oldu ki, tarlaları kendisini satınsak karşılamayacak bizim borçları. Hacı Kadire dedi: «Söyle bakalım, ne düşünüyorsun buna?» Ne düşünüyüm ula? Akşam kafam durdu. Dedim: «Hele biraz sabret bakalım.» Bir yi sabretti adam. Ertesi yıl geldi.

Dedi: «Kır öğün?» «Buyur ağa.» «Bir çare?» «Valla yok çare.»

«Oyleyse avratın tarlaları. Sana verdiğimiz paraları piyangodan mı kazandı ben? İşte hesap kitap bu tevîrde yazıldı!»

«Ne yaparsın? Yere baktım yer kurak, göğe baktım göğ irak. Boynumu büyük çekildim ortadan. Tarlalar Hacı Kadire'ye oldu... Biz yine eskî sefil halimize geldik. Köye beki durduk.»

Bir gün köye iki ineci geldi. Millete inne yaptılar. Ben bunlara hizmet ettim. Gidecekleri vakit de sızaya kadar pantalarımı taşıdım. Yo'da beraber yürüdüğümüz bunlarla. Dere tepe konuşurken

benim hatırı sordular. Ben de anlattım. Bir devesi çok kafalı bir adamdı bu inecilerin. «Ben sosyalisim sosyalisim.» derdi. Ne demek olduğunu bilmiyordum emme heralde ey, bir şeydi. Çünkü herif kendisi çok iyi bir adamdı. Çok insanlıktı.

Bu sosyalis bana bir akıl öğretti:

«Git Hacı Kadire'den geri iste tarlalarını! Ve mem derse portuso çekirim, de. Çek bir portuso...»

«Pekey emme...» dedim ben. «Bu anlattıklarımı neç bilmiyorum ben Portuso ne? Nasıl çekilir? Kaç çekilir?»

«Bak!» dedi «Dağın toprakları yirmi yıl kimseye verilemez. Satılmaz, ipotek edilemez. Dağın toprağı yirmi yıl senindir. Halbüysen sen Hacı Kadire'ye kaptırmasın. Gider bir portuso çekersen tarlaları geri alırsın...»

«Hacı Kadire'ye borçlandırm emme ben?»

«Gitsin o da sana portuso çeksin. Alacak başka borç başka! Bir alacak dâvası açarsın sana. Neyin alacak? Tarlayı alamaz. Evi alamaz.»

«Olur mu?» «Olur.»

Inecileri uğurladıktan sonra bir iki gün düşündüm ben. Sonra «Eya, ki kendi kendime: «Ula bir sına bakalım. Asacak mı Hacı Kadire seni?»

Vardım bunun evine. Baktım oturuyor.

«Selâm.» «Aleyküm selâm.»

Dedim: «Hacı ağa! Ben senden bir eyilik bekledim, sen bana kötlük ettin. İki dene tarlamı aldın elimden. Geri ver onları!»

Dedi: «Ula sen deli misin? O kadar çok borçlandırm bana ki, daha benim bana para vermen gereğir...»

«Yok ağa, o iş başka, bu iş başka! Borçlandımsa borcum gabul. Kazanır öderim. Sen tarlalarını geri ver.»

«Ula akılsız kazanır öderim diyorsun, nasıl kazanır ödersin? Sekiz bin lîreye vardı sana verdiğim. Git akşam başına devir.» «Oyleyse suç benden gitti Hacı ağa. Yarn üçe enip bir portuso çekeyim de gör!»

Ben böyle deyince bir şaşırdu. «Ne dedin, ne dedin? Ne çekiyim dedin?»

«Portuso çekeyim dedim.» Ellerini havaya kaldırdı:

«Sakın hab' dedi. «Bilmeden konuşma. O dediğin çok kötü bir iştir. Seni mapusa atırlar. Çoluk çocuğun ortada kalır!»

«Yok!» dedim. «Beni değil, asıl seni mapusa atırlar...»

Çıktım bunun evinden. «Yarnı gidiyorum!» dedim çıkarken.

Ertesi gün kışlak yaktı, sırtına bir torba taktım, eyvallah dedim kariya. Karılara basa basa yürüdüm. Tam Hacı Kadire'ye evin önündeki yamadan gidiyorum. Penceresinde otururken beni görsün deyorum kafamdan. Görmüş netekim! Büyük oğlu Feti hayatın ününeğe başladı hemen:

«Ula Osmanan, Kör Osman!»

Dedim: «Ula ne var?» Dedi: «Nere gidiyorsun?» Dedim: «İçeye gidiyorum.» «Ne yapacaksın içede?» «İşim var.»

«Babam soruyor, hele anlat ne işin var?»

«İşim var dedim ya!» Yürüdüm ben. Birez sonra arımdan gibe bağırdı:

«Osman ağa, az gel hele, babam çağırıyor!»

«Ula benim işim var, yolumdan akıyomayın!»

Gelirsin, gelmem derken, Feti geldi. Zorla götürdü beni. Hacı Kadire dedi: «Ula nere gidiyorsun?»

## Ha Babam Sınıfı

Yazan:

BEFAT ILGAZ

Resimleyen:

Turhan SELÇUK

Her fasikül 100 Kurus

(Xün - 17)

## BERLİN

Örsan Öymen bildiriyor  
ALMAN DEMOKRASİSİNDE  
GİZLİ İSSİZLİK: SPD

«Demokrasi, «kıtıyız» tahammül edemez. Fakat nerede muhalefet yoktur, nerede muhalefet görevini yapmaz, orada demokrasi sıkıcı olmaya başlar. Acaba Almanya'da gerçek muhalefet görevini yerine getirebilen bir muhalefet partisi var mıdır?»

Bu soruyu, Federal Batı Alman Hükümetinin Berlindeki tam yetkili temsilcisi müsteşar Felix Von Eckard soruyor. Eckard, iktidardaki Hristiyan Demokrat Partisinin (CDP) bir adamı olarak bugün Alman Sosyal Demokrat partisine (SPD) büyük altından gülen tek adam değildir. Daha geçenlerde Berlin'de yaptığı basın toplantısında şansölye Erhard olsun, ara sıra Bavyera'dan sesini çıkartan Frans Josef Strauss olsun, Batı Almanya'nın belli başlı politikacıları, bugün muhalefet partisi Sosyal Demokrat Partisinin «muhalefet» görevine alaylı cümlelerle işaret etmektedirler. Mesela, Strauss'a göre muhalefet fonksiyonundan çoktandır uzaklaşan SPD, muhalefet sandalyelerinde oturan bir hükümet partisi haline gelmiştir. Sabık Adenauer hükümetinin Mülli Savanua Bakanlığı koltuğundan büyük bir gururla kaydırılan «Bavyeralı Degaullist» Strauss, aslında Alman Demokrasiğinde kendisine pek itimat edilmeyen bir siyasetçi olarak beraber, SPD hakkındaki görüşünde haklı sayılmaz. Bu konudaki görüşünü, Strauss'un düşmanları bile desteklemektedirler.

Sosyal Demokrat Parti, bu gün Federal Alman Parlamentosundaki külliye bir sandalye yekünuna sahiptir. (531

sandalyeden 202 si SPD'nindir). Sosyal Demokrat Parti, son iki yıl içerisinde gerek eyalet seçimlerinde, gerekse mahalli seçimlerde oy temini açısından büyük bir başarı sağlamıştır.

Fakat gene de bir muhalefet partisi olarak Parlamentosunda münla aranmaktadır. İngiltere ve Amerikadan sonra önümüzdeki yıl, Almanya için de genel seçim yildir. Ve belki de Sosyal Demokrat Parti için bir başarı yılı olacaktır. SPD'yi 1965 Ekiminde iktidarda, genel Başkan Willy Brand'te şansölye koltuğunda görmek kuvvetle muhtemeldir. Fakat asıl mesele, değişen ne olacaktır? Batı Almanya'da bugün teorik olarak en solda duran, ve adı Sosyal Demokrat olan bu parti yeni birşeyler getirebilecek midir?

Gerek partinin bugünkü tutuma, gerekse programı, bu soruya «evet» cevabını verecek nitelikten uzaktır. Her şeyden önce, yüzbir yıllık bir geçmiş bulunan bu partinin önümüzdeki seçimler için bir programı yoktur. Birakın bunu, uzun ve saygıdeğer tarihine rağmen kongre kongre yontulan ana program, bugün Sosyal Demokrat bir muhalefet partisi programı olmaktan uzaktır. Bununla seçim sa vasına girmek ise, pantolonla denize girmek gibi birşeydir.

Oysa, 1953 ve 1957 seçimlerinde bir batı demokrasisinin gerektirdiği gerçek seçim savaşının havası tenefüs ediliyordu. SPD nin her iki seçim kampanyasında da kuvvetli bir programı vardı. Sosyalizasyon taraftarıydı. Hiç olmazsa ana sanayinin devlet-

leştirilmesini istiyordu. Bugün aynı partinin sosyal demokratları böyle fikirlere bir daha itibar etmemek niyetinde deler. Sonra bir askerlik meselesi vardı. Birinci ve ikinci dünya savaşlarının ortaya koyduğu gerçeklerin yanı sıra, «Alman askerî» deyiminin koparttığı fırtına. Almanya bir daha silâhlanamalı, «Alman askerî» bir daha ortaya çıkmalı mıydı? Buna ön celeri başa diyen SPD, bugün susmaktadır. Partinin askerî uzmanları, hükümet partisnin askerî uzmanlarıyla hem fikirlerdir. Yeni Alman ordusunun (Bundewehr) 100 milyar mark'a mal olduğunu bugünkü parlamentoda söyleyen ve tenkid eden, bir muhalefet Partisi mensubu değil, koalisyonun diğer kanadında FDP (Hür Demokratlar) milletvekilidir.

Ya atom silâhları? Bir zamanlar, «asa atom silâhı» diye yaftalar dolandıran Sosyal Demokratlar bugün bunda da hükümet partileriyle yanyandırırlar.

1959 Bad Godesberg Genel Kongresinde parti programındaki ana iktisadi hükümler de tamamen değişip, «serbest rekabet ve piyasa ekonomisinin» Alman toplumunun bünyesine en uygun yol olduğu benimsenince, SPD nin işi bir hayli hafiflemiştir. Hele, «katolikler, Vatikan'ın bir koludur, fazla otoriterdir» diye şikâyet ettikleri yaş şansölye Adenauer de, devre sı dolup koltuğuna protestan ve politik otoritesi fazla olmayan Erhard'a devredince, Sosyal Demokrat Parti Meclis Grupuna, bu sefer yapacak iş, söyleyecek söz kalmamakta, Alman parlamentosunda da dikensiz bir gül bahçesini andırmaktadır.

Bu «dikensiz gül bahçesinde», bir an için 203 muhalefet milletvekilinin kaldırıldığı düşünülürse, meclisin muhalefet fonksiyonunda en ufak bir değişiklik olmayacağı muhakkaktır.

Hani bizde, tarım alanından 3,5 milyon tarım işçisini kaldırıncaya, üretimde herhangi bir eksiklik olmayacağı gibi...

ÜÇÜNCÜ  
DÜNYA  
KONUŞUYOR

Hazırlayanı: FETHİ NACİ

Karma ekonomi  
nasıl olur?Prof. Aziz Filâl  
(Faslı İktisatçı)

Bir sanayi kalkınma plânı yapmak ve amaçları tayin etmek yetmez; bu amaçlara erişmek için zorunlu olan araçları da ortaya koymak gerekir.

Gerçekleştirme yolları ve araçları meselesinde, «liberal» denilen yol, sanayileşmeyi sağlamak için yerli ve yabancı özel sermayeye dayanmaktadır; Fas deçeyinin aydınlığında bu yolu başarıyla kendine açmış bulunmaktadır.

Sanayi yatırımlarının en büyük kısmı, toplamın yüzde 80 kadarı, özel sektöre yüklenmiştir. Ne var ki özel sektör, yatırımlar kanunıyla verilen birçok avantajlara ve garantilere (yüzde 15'ten 20'ye kadar donatım primi, gümrük vergilerinin indisi, çeşitli mali muafiyetler, yatırımların sermayenin ve kârların istenildiği anda yurt dışına transferi, vb...) ve yatırımların yarısını son derece elverişli şartlarla sağlanan krediler sayesinde finanse etmek imkânına rağmen (bütün bu avantajlar ve kolaylıklar yabancı sermayenin gerçekten getirdiğini aslında yatırım değerinin hemen hemen üçte birine indiriyor) bu isteğe cevap vermedi.

Şüphesiz Devlet sanayileşmeyi hızlandırmak için müdahale ediyor. Ama Devletin hareketi özel teşebbüsün bir tamamlayıcısı ve aynı zamanda bir uyarıcı olarak kabul edilmektedir. Beş yıllık plânın uygulanmamasının gerçek sebebi işte budur.

Şimdi gayrisafi milli hasılının yüzde 12-13'ü kadar olan toplam tasarruf yüzdesi, ancak bugünkü ekonomi politikası altında değişir, kapitalist olmayan bir gelişmeye doğru yönelen başka bir yönelim kabul edilirse, 1965'te yüzde 20'ne üstüne çıkabilir.

Ancak bu durumda, özellikle dışarıya doğru varlık kaybını (dışarıya giden kârlar ve amorti edilmiş sermayeler) durdurarak ve imtiyazlı zümrelerin üretken olmayan işlerde har vurup harman savurdukları bugünkü tasarrufa kıtılarak yatırımların kaynaklarını artırmak mümkün olacaktır. Bu durumda, yatırılacak fazlanın büyük kısmını Devlet kendi elinde toplayacak ve bunu plânla yazılı önceliklere uygun olarak kullanacaktır. Özel sektörün varlığı devam edecektir; ama, artık, sanayi kesimini dahil yatırımların belli başlı yükünü yüklenenecek ve gelişmenin başta gelen muharrirleri olacak olan kamu sektörüne oranla ikinci derecede ve bağımlı bir rol oynayacaktır. Döviz tahsis, sermayeye karma iştirak, kredi işlemleri, siparişler gibi çeşitli kontrol ve teşvik araçları sayesinde özel sektör plân hedeflerinin gerçekleştirilmesine belli bir ölçüde katılmaya yöneltilen olacaktır. Ne var ki nispeten tersine çevrildiği için özel sektör belli bir başarısızlık da gösterse uğrandan kayıplar büyük olmayacaktır; çünkü ilerdeki şartlar ne olursa olsun plânın esas kamu sektörünün yükümlülüğünde olduğu için plân gerçekleştirilecektir.

Kıscacı «karma» nitelikte, ama eysel göstericiden çok «zorluyucu» olan bir plânlanmayı kabul etmek söz konusudur.

Şüphesiz, bütün milletin fedakârlıklarının ürününe Devlet elini ya da özel kapitalizm aracılığıyla imtiyazlı bir azınlığın el koymasını önlemek için, kamu sektörünün ekonomik büyümedeki rolünü tamamiyle oynamasını mümkün kılan temel şart, bu sektörün gerçek demokrasi şartları içinde gelişmesidir. Bu şartın gerçekleştirilmesi yalnız demokratik siyasi kurumların varlığını değil bu sektör işletmelerinin emekçiler tarafından kontrolünü de ihtiva eder; bu, kamu sektörünün bürokratik Devlet kapitalizmi biçimlerine doğru sapsamasını önleyecektir.

Sanayileşme plânının uygulanmasını sağlamak için Devlet müdahalesi kendini öbür alanlarda da, özellikle birtakım «lüks» malları ithalâtının yasaklanmasında, göstermelidir (arabalar, medeni mobilya, birtakım elektrikli ev eşyası, halılar, hazır elbiseler, ayakkabılar, lüks bira, vb...).

Sanayi kolları arasındaki münasebetleri geliştirme zorunluğu çoğu zaman gözden kaçmıştır. Her yatırım, her yeni üretim, ekonomik büyümenin biriken bir süreçte gelişmesi için mahallî sanayileri mümkün olduğu kadar harekete geçirmelidir. Eğer montaj sanayinin yanı sıra yedek parçaların büyük bir kısmı memleket içinde yapılmıyorsa, bu montaj sanayileri çoğunlukla tam bir tekel durumundan yararlanmayı sağlayan ticari hareketlerden başka bir şey değildir. Önemli teşebbüslerin etüdü hemen hemen her zaman yabancı mühendislik şirketlerine bırakılmaktadır; bu, donatımların tamamiyle ithal edilmesi sonucunu doğurmaktadır; oysa birtakım işler yerli teşebbüsler tarafından yapılabilir.

Sanayileşme plânının başarısızlığının belli başlı sebeplerinden biri olarak iç pazarın durgunluğu ileri sürülebilir; bu da tarım ürününün gelirinin ve üretkenliğinin yükseltilmesinin şartı olan tarım reformunun yapılmamasının sonucudur.

vetlendirmişti. Enosis'e karşı olan Sovyetler Birliğinin, «iki millet cemaatinin varlığını esas tutan» bir çözüm yolunu kabul etmesi, Türkiye'nin Enosis'e karşı direnme gücünü arttırmıştır. Yalnız meseleyi aylarca NATO içinde çözümlenmeye çalışmamız dolayısıyla çok geç araştırdığımız Sovyet desteği, Birleşmiş Milletlerde bağlantısız ülkeler oyunu, Enosis'çi Makarios'tan bize kaydırmağa yetecek midir? Sovyetler, Türk

tezin ne ölçüde destekleyeceklerdir? Türkiye, ne ölçüde Sovyetlerin ve bağlantısız ülkelerin tezinine yaklaşıp ve NATO'dan gelen baskılara ne derece mukavemet gösterecektir? Bu sorulara, şimdiden bir cevap vermek güçtür. Yalnız NATO uğruna Türkiye şimdiki kadar bir hayli fedakârlık yapmıştır. Türkiye'den yeni fedakârlıklar istenmemelidir, istenirse de Türk hükümeti bunları reddetmeyi bilmelidir.

## FRANSA

NATO VE ORTAK PAZARDAN  
KOPMAYA DOĞRU...

Batı diplomatik çevreleri ve dünya basını, General de Gaulle'ün yılbaşında tertipleceği büyük basın konferansında Fransanın NATO'dan çekildiğini açıklayacağını ısrarla ileri sürmektedirler. Buna sebep, Almanyanın da nükleer silâhlar konusunda söz sahibi olmasını sağlayacak. «Çok taraflı Nükleer kuvvet» in bir an önce kurulması hususunda Amerikan ısrarı Washington. Fransanın de Gaulle'nin emrinde bir Avrupa kurmaya yönelik saydığı faaliyetlerinin Amerikaya Avrupa'dan kovulmasına yol açacağı inancında. Ayrıca, Almanyanın daha uzun süre nükleer silâhları yoksun bırakılmasını tehlikeli tepkiler doğurabileceğini düşünüyor. Bu sebeple, çok taraflı nükleer kuvvetin kurulmasını gerekli görüyor. İngiltere, Almanyanın nükleer kuvvetin kullanılmasındaki yetkilerini azaltmak şartıyla Amerikan projesini kabul edeceği intibahı vermektedir. Böylece NATO'da bir Amerikan-İngiliz-Alman üçlüsü doğabilecek ve çok taraflı nükleer kuvvetin dışında önemini kaybeden NATO'dan Fransa ayrılacaktır. Yalnız NATO'dan ayrılmış bir Fransa'nın Sovyetlerle ittifaka gitmesi ihtimali, Amerika ve Almanya'yı çok korkutmaktadır. Bu endişeyle de, Adenauer,

Erhard'ın Fransayı itip sadece Amerikaya yaslanan tek taraflı politikasını tenkit etmiştir. Erhard, ayrıca Ortak Pazarda hububat fiyatlarının tesbitini geciktirecek de, Fransaya karşı cephe almıştır. Bu gecikme karşısında, Fransa, Ortak Pazarı terk edebileceğini belirtmiştir. Şimdi Fransanın muhalefetine rağmen çok taraflı nükleer kuvvet kurulursa, Fransa NATO gibi Ortak Pazardan da çekilmeyi gerekli sayacaktır. Böylece Erhard'ın çok ümit bağladığı Avrupa Politik Birliği projesi ölecek. Kennedy round denen Amerika-Avrupa gümrük tarifeleri müzakereleri suya düşecektir. Buna karşılık, Sovyetler Birliği, şimdiden Fransa ile iltisap başlamıştır. Sovyet basını, iki ülke arasındaki dostluğu anlatmakta ve General de Gaulle'ün Güney Amerika ve Güney Doğu Asya politikalarını övmektedir. Çin'e yaklaşan bir Sovyetler Birliğinin, Amerikayı şimdilik bir kenara bırakıp Fransayı kazanmaya yönelmesi mümkündür.

Görüldüğü gibi Avrupada durum karışmıştır. Nükleer silâhların kullanılmasında, Avrupayı da bir dereceye kadar söz sahibi yapma hedefini güden çok taraflı nükleer kuvvet teşebbüsü, Fransayı bir cins tarafsızlığa itebilir.

## KIBRIS

NATO Genel  
Sekreterinin çabası

NATO Genel Sekreterinin Atina ve Ankara ziyaretleri, diplomatik çevrelerde, Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletlere götürülmesini önleme yolunda son bir çaba olarak yorumlanıyor. Le Monde'un Atina muhabiri Marc Marceau'ya göre Genel Sekreter Brosio, üç günlük Atina ziyaretinde şu noktalarda ısrar etmiştir:

1 - Kıbrıs meselesi, NATO birliğini tehlikeye atmakta ve NATO'nun Güney Doğu kanadını zayıflatmaktadır.

2 - Aralıkta Paris'te yapılacak NATO toplantısında Kıbrıs meselesi her halükârda konuşulacaktır. Konuşma zemini şimdiden hazırlanmalıdır.

3 - Kıbrıs meselesi «ille için» çözümlenmeli ve Türkiye ile Yunanistan arasında normal münasebetler kurulmalıdır. Bu sebeple, Kıbrıs ve Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere olan çifte müdahalesi geri alınmalıdır.

Ne var ki, meselemin «ille için» çözümlenmesine gelince, Acheson plânında olduğu gibi, dostlar karşımıza Enosis'çi çıkartmaktadır. Yunan Başbakanı, Washington ve Londra Enosis'çi diyeilmektedir. Ancak bizim Hariciye, on günlük bir çabadan sonra, «Washington Enosis'çi değildir» tarzında kimseyi tatmin etmeyen bir tekdizi yayınlamaktadır. Şüphesiz, Erkin'in Moskova ziyareti durumumuzu kuv-

# Sam Amca'nın emrinde Sendikacılık

Yeni sömürgeciğin çeşitli usulleri vardır. Bunlardan biri de, az gelişmiş ülkelerde sendikacılık hareketini çözümlenmek ve, milletlerarası kapitalizmin müttefiki haline getirmek, böylece onun milli kurmuş mücadelesinde pasif kalmasını sağlamaktır. Amerika'nın önde gelen devlet adamlarından milyoner Henri Cabot Lodge'nin oğlu George Lodge «Gelişmiş Ülkelerdeki Sendikalar» adlı eserinde, sendikaların Amerikan diplomasisi emrinde nasıl kullanıldığını büyük bir safiyetle anlatmaktadır. Lodge, Dış Münasebetler Konseyi için hazırladığı eserine «Sendikalar, dünya mücadelesinde çok önemli bir rol oynayacaklardır. Bugünkü meşhurlar sen dükacı yarının Başbakanı veya Cumhurbaşkanı olabilir Zira Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinde, sendika halkına doğrudan doğruya temas; olan tek organdır» diye yazmıştır. «Birçok yerde halk üzerinde çok önemli etkisi vardır» şeklinde doğru bir gözlemle başlamaktadır. Mesela, bu kuvvetin Amerikan dış politikasının emrinde nasıl kullanılacağıdır. Lodge «Topyekün bir harp yapıyoruz. Kitabım, hükümete, patronlara ve Amerikalı sendikacılara bir çağrıdır. Onların Amerikan dış politikasının başarısı için az gelişmiş ülkelerde sendikacılığın önemini anlamalarını istiyorum. ...Dış politikamız ancak gelişmiş ülkeler sendikacılığına önem verdiği takdirde başarıya ulaşabilir» ifadelerini kullanarak, maksadının Amerikan emrinde bir sendikacılık olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Lodge, Amerikan Dışişleri Bakanlığının, kendini gölge teşekküllerin gerisine gizleyerek faaliyet göstermesini en iyi taktik saymaktadır. Ona göre «Milletlerarası Hür Sendikalar Konfederasyonu» I.C.F.T.U. Amerika dış politikasına hizmette tarafsızlık yüzünden yeteri kadar faydalı olamamaktadır. Taktikçi Lodge, «Yıl da birkaç milyon dolarlık ne yapabilir ki» diyor. Lodge Hür Sendikalar Konfederasyonunun, bir çok az gelişmiş ülke sendikacıları tarafından «Batı emperyalizminin Truva Atı» sayıldığını söylemektedir. Bu sebeple Amerikan politikası, bu ülkelerde I.C.F.T.U. yerine başka teşekküllere dayamalıdır. Amerikan A.F.L. - C.I.O. teşekkülü, önemli bölgelerde, «Manifes kötü kişiler tarafından temsil edilme» yüzünden prestijini kaybetmekte beraber, bu bakımdan elverişli bir organdır. Amerikan sendika hareketinin en yüksek organı olan A.F.L. - C.I.O., Amerikan dış politikasının gerçekleştirilmesi için önemli paralar harcamaktadır. Lodge'ye göre bu teşekkül, 1960-61 de toplam gelirlerinin yüzde 8'ini milletlerarası faaliyetlere ayırmıştır. Bu yolda, iş kolu esasına göre kurulmuş sendikalar da önemli paralar harcamaktadır. «Kadın elbiseleri İşçileri Milletlerarası Birliği» üç yılda, az gelişmiş ülkeler sendikaları için 1,5 milyon dolar ayırmıştır. Otomobil İşçileri Birliği, Milletlerarası Metal-İş Federasyonu yoluyla 1,5 milyon dolar harcamayı kararlaştırmıştır.

Lodge'nin başlıca tavsiyesi, bu paraların, aslında C.I.S.L. ye bağlı, fakat görünüşte bağımsız «Milletlerarası Sekreterlik» tarafından kullanılmalıdır. Lodge, büyük bir safiyetle şunları yazmaktadır: «Genellikle Amerikan sendikalarının milletlerarası sekreterliklere daha fazla iştiraki teşvik edilmelidir... Amerikanın doğrudan doğruya faaliyeti, komünist olmayan bir çok işçi lideri arasında, Amerikan yardımını kabul hususunda isteksizlik yaratmaktadır. Avrupa'da, İngiltere'de dost ve müttefiklerimizle aramızın bozulması tehlikesi ortaya çıkmak-

tır. Bu sebeple, Amerikan menfaatlerini koruyan milletlerarası bir sekreterlik aracılığıyla ortak çalışmak çok daha yararlıdır.» Lodge'a göre, C.I.S.L. bir «Milletlerarası Dayanışma Fonu» kurmalı ve fon sekreterlikleri arasında paylaşılmalıdır. Amerikan Sendikaları, bu işte ön planda bir rol oynamalıdır.

Diğer taraftan, dışarda faaliyet gösteren Amerikan şirketlerine büyük iş düşmektedir. Bu şirketler, dışarda iyi davranmaya önem vermeli ve tek amaçları, kârların azamileştirmek olmalıdır. Zira bu şirketler, «Hür ve antikomünist» sendikalar yaratılması için faaliyet göstermezlerse işbirlikçi sendikaların kurulmasını sağlayamazlar. Hiç bir kâr elde edemeyeceklerdir. Kârdan biraz fedakârlıkla, dışardaki Amerikan şirketleri «çok daha emin» kâr sağlayacaklar ve ayrıca «Birleşik Amerikan menfaatlerine» hizmet etmiş olacaklardır.

Lodge'nin, az gelişmiş ülkeler sendikalarının ele geçirme stratejisinde hükümet düşer işler de vardır. Yazara göre, Amerikan hükümetinin, milletlerarası sendikalar faaliyetleri için halen ayırdığı 13 milyon dolar yetersizdir. Lodge, Amerikan ekonomik sisteminin alışılmış anlamda bir kapitalizm olmadığı onun az gelişmiş ülkelerin sosyalizm dedikleri sisteme çok yakın bulunduğu pro-pogandasını yapmak için hükümeti daha fazla para harcamağa çağırılmaktadır. Bu «Sosyalist kapitalizm» sayesinde Amerikan şirketleri, «çok daha emin» kârlar

sağlayacaklardır. Fakat Lodge, bir çok ülkede, Amerikan hükümetinin sendikalara doğrudan doğruya yardımını tehlikeli saymaktadır: «Politik sebeplerle, bir çok sendika, Amerikan hükümetinin yardımını kabul edemez. Zira yardım alan sendika, Amerikan ajanı gibi gözükecektir. Bu da tarafsız ülkelerde arzuya şayan olmayabilir... O halde hükümet yardımı, milletlerarası sekreterlikler veya Amerikan sendikaları vasıtasıyla yapılmalıdır. Ayrıca dünyanın her ülkesinde, sendikacı atışı bulundurulmalıdır.»

Lodge'nin kitabından açıkça ortaya çıkan şudur: Az gelişmiş ülkelerdeki sendika yöneticilerini parayla davamıza kazanalım ve onlara Amerikan kapitalizminin türküsünü çaptıralım.

Para sıkıntısı içinde, sendikaların kuvvetlendirmek amacıyla Amerikan yardımını tereddütsüz kabul eden sendikacılarımız, bu konuda dikkatli olmalıdırlar.



TUNATOS greviden görünüş.

## Amerikan İşyerinde grev

şınmak istemişler, ve Amerika'nın kanununa aykırı olarak mal boşaltmalarını mavnanın güvertesine bir Türk Bayrağı sermekle önlemeye çalışmışlardır.

Grevçilerin Amerikan işyerindeki kanunsuz hale engel olmak için Türk Bayrağını kendilerine siper etmeleri yeresidir. Bu hareket sendikaların bugüne kadar elde ettiği başarıları gölgeleyecek niteliktedir. Gerçekten TUNATOS Amerikalılara ait iş yerinde tek başına grev kararı vermiş ve grevden bütün baskılara rağmen vazgeçmemiştir.

Baskı yapan bazı şahısların mes'eleyi Milli Savunma açısından ele almaları, hayret vericidir. Gerçekten bugün memleketimizde hukuki değerleri şüpheli bazı anlaşma ve protokollerle kurulan Amerikan tesisleri, devlet içinde devlet manzarası göstermektedir. Bu tesislerde çalışanların hakları

Türk kanunlarına göre savunulmamakta. Türk kanunları bu tesislere girmekte güçlük çekmektedir. Amerikalılar bu tesisleri Amerikan toprağının birer parçası olarak kabul ettirme çabası yapmaktadırlar.

O kadar ki, geçenlerde Samsun'daki tesislerde girişilen bir grev dolayısıyla Amerikan makamlarının Cumhuriyet Savcısının bu işyerine sokmak istemedikleri ve savcıya ifade bile vermedikleri hatırlanmaktadır.

Bu işyerlerinde çalışan işçilerin birikmiş alacakları bir türlü alınmamıştır. Çünkü Amerika'nın bir parçası sayılan bu işyerlerindeki malzemenin nazici mümkün değildir. Mes'eleye bir çözüm yolu bulmak üzere bu tesislerin işletilmesi Tunpene adında aracı bir şirkete verilmişse de, bu şirket işyerinde değil işverenin vekili olarak hareket etmekte olduğundan duruma herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu tesislerin diğer özellikleri de kanunen müsaadeye tâbi olduğu halde müsaadesiz mühendisler çalıştırılmaları ve 2007 sayılı kanunla yalnız Türk vatandaşlarına tanınmış olan bazı işleri yabancılarla da gördürmeleridir.

TUNATOS tarafından açılan grev mücadelesinin de ortaya çıkardığı gibi, sendika hürriyeti ve grev hakkını memleketin içinde bulunduğu bütün şartlarla birikte incelemek gerekmektedir.

Yabancılarla imtiyazlar tanıyan bir sistem içinde sendika hürriyeti ve grev hürriyeti etkili olamamaktadır. Böylece yabancılar memleketlerinde işçilerine anlam zorunda oldukları haklardan Türk işçisini yoksun bırakabilmektedirler. Bu durum sendikaların karşılaştıkları mes'elelerin büyüklüğünü ve genişliğini bir kere daha ortaya çıkarmaktadır.

Bu grevi yürüten TUNATOS, mücadelesinde tek başına kalmış ve diğer sendikalardan destek görmemiştir. Bunun sebebi TUNATOS ile OLEYIS ve HARP-İŞ arasındaki anlaşmazlıklardır. Anlaşmazlık, birleşme konusundaki görüş ayrılıklarından ibaret gelmektedir. TUNATOS HARP-İş Federasyonuna bir türlü katılmamakta, bu yüzden de tenkitlere uğramaktadır. Fakat sendikalar arası bu mes'eleler ne kadar çözümlenmeli olursa olsun, bir işçi sendikası tarafından yapılan grevde, hiç olmazsa aynı işkolundaki sendikalardan destek görmesi gerekir. Çünkü böyle bir grevin başarısız olması diğer sendikalara fayda değil, zarar getirecektir. Sendikalar arasındaki görüş ayrılıkları ne olursa olsun grev gibi önemli bir konuda hareket birliğine ve dayanışmaya geçecek şarttır.

Kaldı ki, TUNATOS'un başlattığı grev hareketi yalnız işçilerin biraz daha yüksek ücretler elde edebilme mes'elesi değil, fakat Türk kanunlarını Türkiye'de kurulu bütün yerli ve yabancı işyerlerine sokup sokamamak mes'elesidir.



## "BASIN İLAN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER	DİŞİ MUHABİRLER
İstanbul	A.B.D.
Ankara	Almanya (Federal)
İzmir	Almanya
Adana	Avusturya
Bursa	Avustralya
Diyarbakı	Belçika
Erzurum	Bulgaristan
Eskişehir	Çekoslovakya
Konya	Danimarka
Zonguldak	Fransa
	Hollanda
	İngiltere
	İspanya
	İsrail
	İsviçre
	İtalya
	Japonya
	Lübnan
	Macaristan
	Norveç
	Pakistan
	Polonya
	Portekiz
	Romanya
	Yugoslavya
	Yunanistan

# Jean-Paul Sartre ve Lâle Oraloğlu

Ayperi AKALAN

Sartre felsefeyi bir dram gibi düşündüğünü açıklıyor. Tek sorunu insandır onun. İnsanı da bir aktör olarak tanımlıyor Sartre. Madem ki bugünün insanı dramını hem yazıyor hem oynuyor, durumunun çelişmelerini yaşıyor ve bu yaşam içinde ya düşümlerini çözecek ya da harcayacaktır kendini. Öyleyse Bir tiyatro oyunu (Brecht'inki gibi destansı ya da dramı) bugünün insanını sahnede göstermenin (yani düpedüz göstermenin) en uygun yoludur. İşte bunun için tiyatro felsefesi, felsefe de dramdır bugün. (J. P. Sartre. Çözümün gerçekleri. S. 113)

Demek ki Altona Mahkûmları'nı sahneye koyarken L. Oraloğlu'nun açacağı ilk eşik bütünü ile felsefedir. Ya felsefe nedir? En genel bir tanımlamayla Felsefe varolanlar üzerine bilinci ve planlı bir düşündürmedir. (Macit Gökberk. Felsefe tarihi. S. 12) İnsan düşüncesinin geçirdiği o uzun ve büyük serüvenin ne olduğunu bilmeden, en kaba taslak, en özetlenmiş olarak olsun Thales'den Herakleitos'dan, Sokrat'dan başlamadan Hegel, Engels ve Marx'ı bilmeden de Sartre'a gelinemez. Sartre'a geldikten sonra da sorunlarını, çözümlerini kavrayabilmek, sözcüklere yüklediği anlamların bilincine varabilmek zorunludur. Yani L. Oraloğlu Altona'yı sahneye komazdan önce Sartre nasıl bir düşünür, nasıl bir yazar sorusu üstüne kelime salatası yapmaksızın aralıksız beş dakika konuşabilmek yeteneğine ve bilgisine sahip olup olmadığını araştırmaya mecburdur. Bir oyunu sahneye koymak bir eleştiri ve yorumdur. Oynamak da öyle. Bilinmeyen bir şey ne eleştirilebilir, ne de yorumlanabilir. Yani sahneye konamaz, oynanamaz. Sartre'a göre düşümsel bilinçle algılanmayan bir şey'in varlığı bile söz konusu olamaz. Çünkü

Sartre'a göre bir şey'in var olması var edilmesinden başka bir şey değildir.

Sartre'ın varlık kavramında öz biçimden önce gelir. Alabildiğine inatçı, bir o kadar öfkeli bu konuda. Ona laboratuvarları gösteren, onu domuzuna bir idealist olarak suçlayanların karşısına pervasızca dikilir. Düpedüz bir agnostik gibi davranır. Varlığın bilgiye indirgenemezliğini savunur. Açıkça tehdit eder, korkutur insanı Sartre. İnsani bir dilde konuşmaksızın varlıktan söz etmeyi: Düşünme olmaksızın bilmeyi: Praxis olmadan düşünmeyi uğratmayı yasak ediyorum size. Sadece bu sözlerin söylenmiş olduğunu bilmek bile L. Oraloğlu'nun elini cıs olmuştur bir küçük çocuk gibi. Altona mahkûmlarından çekmesini, üstelik «İşvebe, işvebe» demesini gerektirirdi.

Gördük ki Sartre'ın oyunu - yanlış doğru olumlu olumsuz - felsefesinin ta kendisidir. Açıklamasız laflar yuvarlamayı seven bazı eleştiricilerin ileri sürdüğü gibi bir sanat oyunu değil. Güne aynı eleştiricilerin öne sürdüğü «L. Oraloğlu'nun böyle bir oyunu oynamaktaki övülmesi cesareti» ne gelelim. Sartre'a göre, varoluşçu psikanaliz açısından düşünüm-sel bir bilinçle algılanmadığından Ötörü L. Oraloğlu vakasında Altona Mahkûmları yoktur. Var olmuş, var edilmiş değildir. Altona Mahkûmları var olmadığına göre, bir var olmayanın karşısında her hangi bir tutumun örneğin cesaret gibi bir durumu var olabileceği söz konusu olamaz.

Ama Oraloğlu sahnesinde bir oyun oynanmaktadır, onu ne yapacağız?

Bir ahlakçıdır Sartre. Bu yirminci yüzyılın çağına uygun insanca'st, gelip geçmiş ahlakçıların en büyüğüdür bence. Öğüt vermez Sartre. Her durum için koyduğu kurallarda yoktur. Eleştiri,

varoluşçu bir psikanalizle çırpçık soyar insanı. Tutunacağı tek dal, örtüleceği tek yaprak burakmaz gevresinde. Sartre ne Tanrı tanır, ne de kader. Tarihi, ekonomik koşulları da tanımaz. Onun evreninde insan kendinle başlar. Hiçliği beraberinde taşıyan içi boş bir çirgi gibi gelir dünyaya, sonra kendini kendisi yapar. Her şeyinden: Ne ettiyse ne ederse, ne söyler ne söylemişse, nasilsa nasıl olacaksın ancak kendi sorumludur. Şöyle veya böyle olduğundan yakınamaz Sartre'ın insanı. İnsanın bir tek sebebi vardır: Kendisi. Bir tek şeyle karşı karşıyadır: Kendisi ile. Yalnız anlamda kendinden başkası yoktur Sartre'ın insanının. Kendi başkasıya belirmek için başkalaştırdıkları vardır. Başkalaştırdığı başkaların tek nedeni yine kendidir insanın. İnsan başkalarını başkalaştırmakla kendi başkasını seçmiş, belirleyerek varetmiştir kendini. Sartre amaç vermez bir ahlakçıdır. En korkunç Tanrıdan katidir o. Tek bahane bırakmamıştır insana. Sartre'ın insanının kaçıp sıvılabileceği tek aralık kapısı yoktur. Kimseye, hiç bir şey'e atamaz kabahati. Sorumluluğu kendinden başkasına yükleyemez (çünkü o başka kendinin başkası bir anlamda yine kendisi edimidir insanın.) Kendinden dışarda tek sebep gösteremez. Kötülük, kötü niyetçilik düşünmemekle başlar Sartre için. Dünyayı ötedenberi verilmiş, alışlageldiği biçimle algılamak, kendikendiliğinden düşümsel olmayan bir bilinçle duygusal olarak yaşayıp gitmek ya da Bir başkasının verdiği değer sonuca olan iç rahatlığı ile yetinmek istemek. (I. Murdoch: J. P. Sartre. Yazarı ve felsefesi. S. 72 kötülüğün ta kendisidir. Düşümsellik der Sartre onun akl metafizik bir akıldır. Yoksa öyle düşünülüp, taşınıp davranmaya içtenliği yok edecek bir zaman payı bırakmaya da karşıdır o.. Yağma yok düşünülüp, taşınıp çıkarılma en uygun durumu seçemezsiniz. Altona'yı oynamaya davranırken alkış beklemek hesabında olamazsınız. Kanatlarınız olmadan uçmağa kalkıp, düşeceğinizi bile bile «Ama övülecekler elbet bu cesareti» diyemezsiniz. Sartre ya da Sartre'ın bir düşünce size çevrildiği zaman duvarlarınız kalkar ortadan. Çırpçıklık kalkar, yargılanırsınız. Sartre, Oğul Gerlach'ı düpedüz bir zipir olarak uygulamak ve oyunu alabildiğine güçlü bir komediye döndürmek konusunda hiç bir açıdan sizden başka neden, sizden başka sorumlu tanımaz.

Sartre'ın Frantz Gerlach'ı bir suçlu Alman'dır. Ama asıl «suçlu insandır» o. Suçluluk gelip kaptına dikildi mi odasına kapanmayı seçmiştir Orada düşsel bir dünya kuracaktır. Yenilmesevdi Frantz bir sef, katkısız bir nazı olacaktı. Odasında böyle bas bas bahırsı yenilmesinden, düşümselliğinden seçilirden değil. Farkındadır suçluluğunun gine de kaçır sorumluğundan. Önce babasına atar bu suç. Sonra da iyice kolavına gider işin sanık olduğunu bile bile tamk ilân eder kendini Kendine göre durumunun ve çağının tanığıdır o. On üç yıl kimseyi almaz odasına. Aslında Frantz odasına kendine tanık olacağı varı yargı'yı almaz. Sonunda baba Gerlach vularından tutup çıkaracaktır onu düzme deliliğinden. Deli değildir Frantz.. Baba Gerlach iyi bilir bunu. Nitekim Yohanna'yı aracı ederek oyununu bozar oğlunun. Frantz sorumluluğundan kaçmak için delillere sığınmıştır. İnsanlığın sonunu getirecek olan da budur. İşte.. Frantz bir tanık olmayıp (böyle giderse) insanlığın kaçınılmaz olacak sonuna bir kanıt'tır. İş isten geçtikten sonra yanıp yakılmalar acı çekmek delirmek bounadır. Unutmayalım: Hiroşima-

ya atom bombasını atan C. Etherty de çidirdi. Ama atılmıştı bomba.. Düşünme'den, yargıdan, sorumluluktan Sartre'ın insanlık durumundan kaçtığına hiç bombalar atılacaktır. Gerçeği görmek, keşfetmek, sorumluluğun bilincinde olmak insanca seçmek gerek. Yoksa gün gelecek insan insanı tüketektir. Hem de - sağ kalırsa eğer - suçluluğunun acısına çeke çeke... Frantz Sartre'ın bu varsayımının bir kanıtı, insanlığın kaçınılmaz sonunu işaret eden tehlike çanıdır Altona'da.

Sartre'ın alabildiğine bireyci, sınıf sorunlarını, tarihi, ekonomik koşulları hiçe sayan varoluşçu tutumuna karşı çıkan Garudy Altona mahkûmları'nı yerip, eleştirirken Gisselbrech'in yorumunu söz konusu ediyor: Bu piyeste «sef olmanın» temel taşığı imkansızlıkları karşılayarak sağlamak haline girerek ya da «kat vurulan bir Lüther'çilik» ya da «var oluşsal psikanaliz» de somut sınıf bağlantılarını arka plana atarak ya da ortadan kaldırarak faşizm'in toplumsal ve tarihi köklerini yerine, kapitalizm'in bu çağında kendini gösteren bir «mutusuz bilinç» metafiziğinin konulmasına yer açmaktadır. Böyle bir eleştirinin yanında ya da karşısında olmadan hele böyle bir eleştiriyi anlamak gücüne sahip olmadan Sartre'ın oyununu kurup kuruşturup sahneye itmeyi. Yohanna olmayan bir Yohanna oynamayı kimse göze alamaz. Düşünde olsun Sartre'ın karşısına dikilip «Madam davranışınız önce ahlaklı değil» demesinden korkardı sansiyordum. Ve inaniyorum ki asıl böylesine bir korku Sartre'a ve düşünceye saygı olurdu.

Böylece bir yerde birleşiyoruz



Lâle Oraloğlu oyununda

Oraloğlunu övenlerle: Gerçekten korkusuzmuş Oraloğlu.. Bir de Sartre'ın oyununu elbirliği ile komediye döndürmek başarısına tartışmaksızın erişti.

Sartre'ın oyunlarını oynamasını sorusuna gelince: Ben Garudy'nin olmadığı bir ortamda Sartre'a yer yoktur kanısındayım.. Olumlu olup olmadığını Sartre'dan yana olanlarla olmayanlara bırakalım şimdilik.. Ama kesinlikle biliyorum ki içinde bulunduğumuz çağın bütün sorunlarına deymek, tartışmak olanağının olmadığı bir ülkede Sartre'ı havada bırakmaya, ilintisiz ve güreçsiz elö almaya hiç hakkımız yoktur. Aksi halde Oraloğlu örneği gülünç oluruz.. Biz önce Babeuf'ün iki yüz yıl önce kesilmiş kafasına tekrar satır atmak durumundan kurtulalım ki Sartre'ı alkışlamak isteyenlerin kısıklıvrak bağlanmasını, özgür elleri olsun.

## DOKTOR FAUST'un EVİ

Gecenin geç vaktinde  
Kulenin dibinde, kemerlerin altında  
Dolaşip durdum meydana.  
Gökyüzü karanlıkta altın çeken bir imbiç.  
Bir simyager imbiği..  
Alev mavi mavi.  
Şarl meydanına doğru indim yokuş aşağı  
Orada, köşe başında kliniğe bitişik  
Bahçe içinde doktor Faust'un evi.  
Kapıyı çalıyorum  
Doktor evde yok.  
Malûm:  
İki yüz yıl kadar önce  
Tavandaki delikten  
Yine böyle bir gece  
Şeytan çekip almıştı onu.  
Kapıyı çalıyorum.  
Ben de bu evde senet vereceğim şeytana.  
Ben de kanımla imzalarım senedi.  
Ne altın istiyorum ondan  
Ne bilim ne de gençlik.  
Hasretlik cana yetti  
Pes..  
Beni İstanbul'a götürün bir saatlik.  
Kapıyı çalıyorum çalıyorum  
Kapı açılmaz açılmaz.  
Neden?  
İstedüğüm iş olmaz mı Mefistofeles?  
Yoksa bu liyme liyme ruhum  
Satın almağa değmez mi?  
Pragda ay doğuyor limon sarısı  
Faust'un evi önünde duruyorum  
Çalıyorum açılmaz kapıyı gece yarısı.

## İSTİKLAL

Bu zırlıları, bu orduları tanımış,  
Benim de sularına girdiler,  
Benim de toprağıma asker çıkardılar geceleyin  
Kanıma susamıştılar.

## Paris'ten bir kartpostal

### «TOPKAPI»

Atilâ İlhan

**G**EÇEN akşam Marignan Sineması'ndan çıkınca; üzgün, hem Zafer Abidesi'ne doğru yürüdüm, hem de Türkiye'de Türk oyuncularının da katılmasıyla çevrilmiş bir film Paris'te seyretmek iyi olduğu kadar kötü diye düşündüm: İyi, ne de olsa Türkçe konuşulduğunu işitiyorsunuz, İstanbul'un o bulunmaz sülietial görüyorsunuz, güzel bir öalem usul usul içinize işliyor; kötü, çünkü böyle filmde hiçbir yabancı rejisör İstanbul'u İstanbul gibi almıyor: Ya, sözün gelişi Rebba Grillet'in «L'immortelle» in de olduğu gibi özel bir iç mistisizminin dış kadrosunu teşkil ediyor. Ya da «Rusya'dan Sevgilerle» ve «Topkapı» da olduğu gibi, İstanbul iki sa- vay arası casusluk ve serüven filimlerindeki Tanca'nın, Kazablanka'nın ve Makao'nun yerini alıyor.

«Rusya'dan Sevgilerle» benim incimtiği. «Topkapı» da önce eleştirip sık dokumayı seven bir dekor rejisörüdür diyebileceğimiz Jules Dassin'in filminde, asıl İstanbul'u unutmaya kadar, verdiği kadarını yanlış bir fon müziği üzerinde vermesinin büyük etkisi var. Yan'ış bir müzik, zira, düzenliyen Manos Hacıhakıs bizi düpedüz bir Rum atmosferi içerisine sokuyor. Belki «Jamais le Dimanche» filminin, bu filmdeki —yine Hacıhakıs'in— «Pire Çocukları» şarkısının adamakılı başarı kazanmış olmasının, rejisörü iyi ya da kötü niyetle aynı Helen ekzotizmini İstanbul üzerinde kullanmaya sürüklemiş. Bunun, hele şu sıralarda, Türk seyircisi üzerindeki tepkisini hesaplamak hiç de zor değil.

Daha önceleri televizyonda Kıbrıs olayları dolayısıyla geçen birkaç Türkiye röportajını seyrederken de aynı şeyleri düşündüğümü hatırlıyorum. Nasıl ortalama Türk vatandaşının kafasında uydurma bir Paris mevcutsa, öylece her Fransızın kafasında uydurma bir Türkiye mevcut. Sinemaacılar adları ve değerleri ne olursa olsun, bu kuralın dışında kalmıyorlar. Kalamıyorlar: Peçeli kadınlar, zavallı at arabaları, yıkılmaya yüz tutmuş ahşap evler, karpuz sergileri, ve hele hele sırt hamalları objektiflerine yapıyor adeta. Bizim biraz da, kasılarak öne sürmeği pek sevdiğimiz o Batılılığımız var ya, umurlarında bile değil Denebilir ki, yabancı filimler orayı gördüğünü göstermeyi değil, göstermeye karar verdiklerini görmeğe geliyorlar.

# Sultan Gelin

**İnci Tuğsavul**

Köyde evlenme, aşk evlenmesinden çok, mükklerin ciritleştirilmesi. Gelinlik kız, ailesine en çok başlık veren istekliye gider. Köydeki evlenmede güzellikten çok kuvvet ararız gelinde Anadolu'nun bütün yükünü kadın ve eşek taşır. Evlenme çağına gelen erkek evlâda, ana - baba eli en iyi iş tutan, tarlada en iyi çalışabilecek kız gelin almak ister. Bileği kuvvetli gelin, en çok başlık getiren gelindir.

Cahit Atay'ın Sultan Gelininde de bu konu işlenmiş. Sultan Gelin'de Atay, satılan gelinlik kızın yükünü anlatmış. Ankara tiyatrosunda sahneye konan bu eserde, bütün oyunlarında olduğu gibi gene yaşamış hikâveleri diyalog ediyor. Tefsir, ya da olayın belli noktalarını ağırlık vererek toplumsal bir olayın aydınlatılması, yazarın açısından aktarılması söz konusu değil.

Gerçekte olayları, en saf haliyle aktardığı için de karikatürize etmek zorunda kalıyor. Sultan Gelin'e toplumsal açıdan bakıldığında zaman «Gerici bir oyun» diyebiliriz. Çünkü oyunda sabır telkin ediliyor. Kâr bir sabır öğütleniyor seyirciye. Tiyatro tekniği yönlenden ise Atay'ın bu oyunu da-

ha çok bir röportaj özelliğini taşıyor. Konunun ağırlık noktaları çok hafif geçiriliyor ve olaylar arasında bağlantı kurulmuyor. Seyirci ya da okuyucu gerilim anlarına önceder hazırlanmıyor. Buna karşılık hiç önemli olmayan bazı diyaloglar itimsiz yere uzatılıyor. Atay, tek perdelik oyunlarında başarılı olmasına rağmen uzun denemelerinde gücünü tüketiyor oyunu sonuna kadar götürmüyor. Özellikle diyalogların da gerçekçi olmasına karşılık, kendi hayali ile aktardığı noktalarda yamıyor ve gücünü yitiriyor. Sultan Gelin'de de bu böyle. Orneğin, gerdek odasının anlatımından itibaren yazar kendi eserinin dışında kalıyor, kısırlaşıyor.

## OYNANIS

Ankara tiyatrosunda sahneye konan «Sultan Gelin» de bu kısırlığa düşmüş oyunlardan biri. Bir saat 15 dakikalık, yani tek perdelik bir oyun. AST yöneticileri üç perdede bölünmüş Sultan Gelindeki bu boşlukları spektaküler danslar, davul zurna ve Muhammed Sun'un müziği ile süslemişler. Müzikal oyun olarak sahneye aktarılan Sultan Gelinde bilhassa düğün sahnesinde gerçek davulcu ve zurnacı kullanılmış olması tiyat-

roya Brecht anlayışını getiriyor. Bu bakımdan AST yöneticileri çok olumlu bir adım atmış oluyolar tiyatro tekniği anlayışında

AST'ın geçen yıl oynadıklarına oranla, Sultan Gelin çok zayıf bir rejisi olarak çıkıyor karşımıza. Yönetici Asaf Çiyiltepe'nin yazar'ın ciddiye alınacağı bu tekniği seyirciye ağır başlı bir mesaj olarak aktarmak amacıyla koyduğu ho-parlörle okunan prolog özenti ve sıkıcı bir toplumculuk gösterisi olarak kalıyor. Prologdaki Ögütü ile Çiyiltepe tiyatrosunun iki ana unsuru olan seyirci ile yazar arasında giriyor. Tiyatrosunun bu iki ana unsuru dışında kalan kişiler ve olaylar gerçekte yardımcıdır. Bunlar yardımcı olmaktan ileri gidince, Sultan Gelin'in rejisinde görüldüğü gibi zorlama şenksizlik meydana getiriyor

Çiyiltepe rejisinde oyunla önemli bir sosyal gerçek vermek amacıyla yer yer dramatik oyun biçimine zorlamalar yapıyor. Ama bütün bunlar yüzeysel ve karikatürize edilmiş oyunu güldürü olmağa kurtarıyor. Orneğin Sultan Gelin'in kriz seirimesi gibi sahneler özün taftığı vüründen retil yamasi halinde kalıyor

Bu aksaklıklara rağmen Çiyiltepe'nin oyuncuları kullanılmaktaki başarısı Sultan Gelin'de bütün açıklığı ile kendini gösteriyor. Rejisörün başarılı olduğu diğer bir nokta sahne düzeni. Sahnenin açıklık olmasına ve kalabalık oyuncu kadrosuna rağmen bütün hareketler en ufak adımına kadar ince ince işlenmiş. Özellikle ikinci perdedeki düğün sahnesi en ufak bir aksaklık olmadan düzgün yürütülüyor

## OYUNCULAR

Piyenin en başarılı oyuncularından biri Zelha'da Serap Tavfar. Sadece birinci perdede görünmesine rağmen, şimdiye kadar seyredilen bütün oyunlarından daha başarılı bir rol çakıyor. Hatta denenebilir ki oyunu en iyi yorumlayan sanatçılardan biri. Kazım Ağa'ya Ali Özoguz ise inandırıcı ve rahat oyunu ile göze çarpıyor. Yalnız son perdede Devlet Tiyatrosunun konuk sanatçısı Mustafa Yalçın'la olan diyalogunda bir zorlama görülebiliyor. Mustafa Yalçın'ın fazla bağırması ve esprisini kaybetmesi Ali Özoguz'u da bağırma zorluyor ve oyundaki kişiliği kayboluyor. Bugüne değin küçük rollerde görüldüğü Aysan Sümercan ise yeni bir umut olarak çıkıyor karşımıza sağduyu kadında.

Osman'da Erkan Yücel, Hacer'de Ülkü Ongan ve Zeynep'de Nermi'nin Yücel'in de iyi oynayanlar arasında isimlerinden bahsetmek gerek.

Konuk sanatçı olarak «Ali» yi oynayan Mustafa Yalçın ise, piyenin bütününde bir yama olarak kalıyor. Orta Anadolu lehçesi ile oynanan Sultan Gelin'de Ege bölgesi lehçesiyle konuşması dengeli bozuyor. Hareketlerini kontrol edemiyor gerçekten uzaklaşıyor ve kati kalıyor.

Aşında köy oyunlarının diyaloglarla oynanması hatalı bir durum. Hem bütün oyuncuların belli bir yöntemle diyaloglarını aynen benzetmesi imkânsız, hem de benzetme samimi olmadığı için sözleri alaylı bir havaya sokmaktan kurtarıyor oyuncuyu. Köy dilini benzetme ustalığı ise oyuncudan bekleyemeyiz. Köy havası, yalnız cümle kuruluşları ve anlatım biçiminde verilse ve oyuncular kendi dilleriyle konuşsalar tiyatro olayı daha ciddi ve anlamlı olur kanısındayız.

Piyenin bir çizit anlayışı ile yazılmasına ve röportaj havasında olmasına rağmen sonuç olarak Sultan Gelin'in iyi bir prodüksiyon olduğu söylenebilir. Ufak tefek aksaklıklara ve başta okunan prologta rağmen, iyi sahne düzeni, kusursuz dekoru ve nefis müziği ve kendilerine düşeni titizlikle yapan oyuncularıyla Sultan Gelin için herkes tarafından seyredilmeye değer bir oyun diyebiliriz.

**Sanatta ustalaşma, inceliklere yönelme halktan uzaklaşmayı, halko karşı dönmeyi gerektirmez.**

**Memet FUAT**

Batıda tanınma rüyalarını unutmayalım. Nobel ödüle ye sirtüstü yatmaya benzememiş bu iş. Öyle buyuruyor Ali Uzunisa (eski adıyla Ali Döber). Zor bir işmiş, sıkıcı bir işmiş bizler için. Bizler, yani halk düşmanlığının, üstün sınıf düşmanlığının en canlı örneklerini verenler... Joyce'ları, Faulkner'leri, Kafka'ları, Lonesco'ları, Baldwin'leri beğenenler... «Halka sirtım dönmüş bütün yayıncıları yakalım.» yollu düşüncelere yakınlık duymayanlar...

Türkiye'nin ilk Ali Uzunisa'sı değil Ali Döber. Daha nice-leri geldi geçti. En güzel düşünceci, inancılar adına daha böyle ne gülmüş söylemler çekildi. Sonunda hep bir takım kişisel gözömlere vardı o büyük sözler.

Bugün halklığı iyice belirmiş bir saamir, toplumsal öz yoksunu diye yeren huzunun huzulu bir eleştirmen, yarı hayatından uçup gidişinin birkaç yıl soarasında, «Gene memleketi hizmet ediyoruz, kardeşim, ticaret yapıyoruz.» diye şakaşacak kadar yüzüzlüydü. Kimi huzurlar da, bakıyor-suz öğrenimdi, işi derken, Avrupa'da, Amerika'da alıyordu-solugu. Söylev çekmenin, kendini gökyüzünde görmenin kaçı-nılmaz sonucu bu, zalimane.

Ali Uzunisa içtenliğine inandığım bir kimse, onun için de böyle yüzüne yüzüne söylüyorum, en acısından. Hiç istemem o durumlara düşmesini. Ayrıca, savunduğu düşünceye de bir yarı olmuştur yaptığı bu çıkışları. Beşuna aşınmalar.

Örnekte, «Halka sirtım dönmüş bütün yayıncıları yakalım» sözü Faizime acıklı bir buluşma! (Kim ayrılacak acaba halka sirtım dönmüş yayıncılarla halka sirtım dömemiş yayıncıları, Türkiye'de sosyalistler «Kitap yakmak yok» diye yazılar yaz-dıklarında ben çocukum. Öylesine uzak bir geçmişten geliyor Ali Uzunisa'nın sesi! Bence, Babeuf'ü yakmakla, Kafka'yı yak-mak arasında kal payı ayrılık yok. Bunu anlayamayan, sanırım, hiçbir şeyi anlayamaz günümüzde.

Gelelim Ali Uzunisa'nın düştüğü kökten yanlıgilara:

— Joyce'ların, Faulkner'lerin, Kafka'ların, Lonesco'ların, Baldwin'lerin varlığı, halk için savaşmış yazarların varlığına engel olmaz. Sanatta ustalaşma, inceliklere yönelme halktan uzaklaşmayı, halko karşı dönmeyi gerektirmez.

— Halk için savaşan yazarlar yetiştirmiyelim, diyen de yok. Çünkü, en başta, yazarlar «yetiştirilmez», yetiştir. Halk için savaşmayı kafalarına koydular mı da, karşılarında kimse duramaz. En yoğun baskı günlerinde bütün umutların sanatçı-lara bağlanması da bu yüzden.

— «Bakarsınız Türkiye'de de devrimci, halka inen bir edebiyat akımı başlar.» diye konuşmak ise, tek sözcükle, esay-gısalıktır. Çünkü bu memlekette devrimçiliği, halklığı ben-liğinin ayrılmaz bir parçası haline getirmiş, o yolda kovuştur-malara uğramış, cezavilerine düşmüş edebiyatçıların sayısı bir, üç, beş değildir.

Bir de şunu söylemek istiyorum: Çağdaş dünyada toplumeu düşünce artık tutunacak yer arama, yadsınmalarla değerlendirme döneminin çoktan aştu. Büyük bir güvenle bütün iyi, güzel, doğ-ru olan şeyleri kapsama yolunda. Onun için de Ali Uzunisa'ları hiç gereksinmiyor.

**T A Ş**

(Gerçekçi Bir Yazarın Notları)

**ÇETİN ALTAN**

**SOSYALİZME GİRİŞ**

**JULES MOCH**

Devrimci Yayınlar Kooperatifi

YÖN Yayınlarının ilk kitabı

**İKİYÜZ YILDIR**

**NEDEN**

**BOCALIYORUZ ?**

Yazan: Niyazi BERKES

**ÇIKTI**

Çalmak istiyorlardı gözlerimin nurunu,

Hünerini ellerimin.

Düştük denize onları

Bin dokuz yüz yirmi ikiydi yıllardan...

Mısırlı kardeşlerim:

Şarkılarımız kardeşdir,

İsimlerimiz kardeş.

Şehirlerimde güzel, ulu, canlı ne varsa

İnsan, cadde, çınar,

Savaşında senin yanındalar.

Köylerimde Kelâmı Kadim okunuyor

Senin dilinle,

Senin zaferin için...

Mısırlı kardeşim,

Biliyorum, biliyorsun,

İstiklâl otobüs değil ki

Birini kaçırдың mı ötekine binesin...

İstiklâl sevgilimiz gibidir

Aldattım mı bir kere

Zor döner bir daha

Mısırlı kardeşim,

Kanalın sularına karıştı kanın.

İnsanın yurdu bir kat daha kendinin olur

Toprağına suyuna karıştıkça kanı.

Yaşamış sayılmaz zaten

Yurdu için ölmesin bilmeyen millet.

1956 Kasım

**VAPUR**

Yürek değil be, çarıkılmış bu, manda gönünden

Teper ha babam teper

Paralanmaz

Teper taşı yolları.

Bir vapur geçer Varna önünden,

Uy Karadenizin gümüş telleri,

Bir vapur geçer Boğaza doğru,

Nâzım usullacık okşar vapuru

Yanar elleri...

27 Mayıs 1957, Varna

**Nâzım Hikmet**

**G**EÇEN yazda anlatmaya çalıştım ki, çağımızda, ilke! maddeler ihraç ederek fakir bir ülke gelişemez. Bunun sebebi dünya ilke! maddede piyasalarında taleplerin nisbi daralmasıdır. Oyle ilke! maddede üretimine dayanan gelişmemiş ülke, diğer bir gelişme yolu olarak, ihracat kesimini bu gibi maddelerden yarı mamüllere ve nisbeten basit ve kaba teknikte üretilen mamüllere kaydırmak isteyebilir. Fakat bu gibi malların ihracı için de gelişmiş ülkelerin piyasaları açık değildir. Çünkü gelişmemiş ülkelerin ucuz emek dolayısıyla gelişmişlere oranla daha ucuz elde edebilecekleri yeni ihraç mallarının gelişmiş ülkelere satılmaları için de gelişmiş ülkelerde üreten firmaların rekabete girişmiş olduklarıdır. Böyle bir rekabet, gelişmiş ülkede işsizliğe sebep olacak niteliktedir. Halbuki gelişmiş kapitalist ülkelerin sistem açısından en büyük korkusu işsizliktir. Böyle daha ilke! maddelerin ihracı sanayi ülkelerine ihracına işsizlik ihracı gibi bakılabilir. Bu yoldan işsizliğe geçici olarak dahi razı değildir gelişmiş ekonomiler! Nitekim Hindistan gibi bazı ülkeler, tekstil ihracı için ileri sanayi ülkelerinde piyasalara girmek imkânını bulamamıştır. Aynı sebeple, Türkiye dışarıya bir kaç balya kumaş satmakla büyük kumaş ihracatçısı ülke olabileceği ümidi-ne kapılmamalıdır bence.

Oyleyse gelişme için hangi yol kalıyor geriye? Tek yol; o da esas olarak dış değil, iç piyasaya dayanarak sanayileşme yoludur (Nurkse). Acaba bu üçüncü yoldan gelişme Türkiye için bir yol mudur? Heride gösterdiğim ki, hâlan yürütülen sosyal sistemle ülkemiz bu yola da kalkınmayacaktır. Kalkınmayı bir yana bırakınız, kronik devamlı dengesizlikler içinde çırpınıp duracaktır. Halbuki gerekli bünyesel kararlar alınabilirse bu üçüncü yol, sanayileşerek kalkınmaya götürecektir asıl yoldur. Ve ancak sanayileştikten sonradır ki, diğer gelişmiş ülkelere mal satılabilmesi imkânı açılacaktır. Çünkü uluslararası ticarete gözlenen bir belirli eğilim de şudur: Her ne kadar bir yandan dünya ticaretinin nisbi olarak daralmakta ve gelişmemiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arası ticaretin yapısı gelişmemişler aleyhine değişmekte ise de, gelişmiş ileri sanayi ülkeleri arasında ticaret artmaktadır. Bugün gelişmiş ülkelere, örneğin U.S.A. ya, tekstil satamayan Japonya oraya makine ve optik aletleri rahatça satabilmektedir. Oyle ise, açık formül şudur: Önce iç piyasaya güvenerek sanayileşme ve sonra büyüyünce dış ticaret. Bunu sağlamanın açık şartı, yerli piyasaların devamlı olarak genişletilebilmeleridir. Bu nasıl gerçekleşir? Aşağıda bunu arayacağız.

## 1 - Tarım ve Sanayinin Birlikte gelişme Zorunluğu

### 1 - TOPRAK REFORMU ŞARTTIR.

Ekonomi genellikle sanayi ve tarım kesimlerine ayrılır. Bunlar da kendi içlerinde alt kesimlere bölünürler. Gelişmiş ekonomilerde ayrıca hizmetler kesimi «üçüncü kesim» olarak önem kazanır. İç piyasalara dayanılarak geliştirilmesi istenen bir ekonomide tarım ve sanayi kesimleri ana kesimler olarak birbirlerini tamamlar olmalıdır. Bu tamamlanma içinde iki kesim birbirlerini destekleyerek karşılıklı gelişebileceklerdir. Bu ekonominin büyümesinden başka bir şey değildir. İktisat ilminde ta fizyokratlardan beri gelen iki gerçek yan yana bulunduğu da yukarıki ifadeler açıklık kazanacaktır. Bunlardan birincisi üretim kesimlerinin birbirine karşılıklı bağlılığıdır. İkincisi de sermaye teorisinde sermayenin en öz biçiminin tarımsal gıda maddeleri halinde gözükmesidir; öyle ki, yeni yatırım ve üretim elde edene kadar geçecek «üretilen dönem» boyunca işçilerin beslenmesini (geçimini) sağlayacak yiyecek maddelerinin kendisi sermayedir. İşte bu biçim sermayeyi daha yeteri kadar sağlayamayan bir ülke, sanayileşmenin adım atmaz. Şu halde ekonomide tarımsal nüfusun beslenmesi dışında, yeni sanayi kesimi işçilerinin üretim döneminde beslenmesini sağlayacak bir kısım de «fazla» olarak üretilmiş olmalıdır ki, bu birikimin özü ve yatırımın kaynağından başka bir şey değildir. İşte bu sağlandığında sanayide büyüme yolu açıktır. Petrol gibi bazı metallerle sahip olmayan gelişmemiş ülkelerin temel birikimi b yoldan gelir. Oyleyse tarım kesimi sanayi kesiminde ihtiyaç duyulan gıda maddelerini arz edebilecek ve bunun karşılığında sanayi mamülleri alabileceği, bir yandan iki kesim birbirinin ürünlerini talep ederek ve bunu gittikçe artırarak yaparken, aşılarında iç piyasalar büyüyerek ve öte yandan da ekonomi gelişecek, yani milli gelir artacaktır. Burada denge bakımından önemli nokta iki kesimin birbirinin mallarına olan taleplerin gelir

## POLİTİKACILARA SUNULUR: 4

# DIŞ TİCARET

## Büyük Soygun Yolu: 2

**İdris Küçükömer**

elastikliğidir. Talebin gelir elastikliği şudur: Gelişme meydana gelen bir artış ya da azalış dolayısıyla herhangi bir malın talebinin hassasiyeti derecesi. Oyle ki, bu hassasiyet gelir artışına bazen mallara talebin diğerlerine oranla daha fazla artışına sebep olabilir. Genellikle sanayi mamülleri talebinin gelir elastikliği, gıda maddelerinin (ilke! maddelerin çoğunun) elastikliğinden daha büyüktür. Yani ekonomi büyüdükçe (gelir arttıkça) artan gelirler daha büyük kısmı sanayi mamülleri talebine ayrılacaktır. Şu halde dengeli bir büyüme isteniyorsa, iki kesim büyürken bu elastiklik farkları dikkate alınmalıdır (1).

Yukarıda söyleneni bütün içinde düşündüğümüzde toprak reformunun derhal yapılması gibi bir yargıyla hemen karşı karşıya geleceğiz. «Eğer bir ülke yüksek nüfus artış oranı ile beraber çok fakir ise, böyle bir ülke daha az fakir ülkeye oranla, belli bir miktarda sanayileşmeyi desteklemek için daha fazla tarımsal üretilmeye muhtaçtır.» Çünkü, zaten düşük gıda olarak yaşayan büyük tarımsal nüfusun beslenmesini sağlayacak üründen sonra «bir fazlalık» kalabilmesi için tarımsal üretimin büyük ölçüde artması gerekir. Halbuki ekonomi geliştikçe sanayileşmeyi destekleyecek tarımsal ürün fazlasına daha düşük oranda ihtiyaç duyulacaktır. Fakat biz gelişmemiş ülkelere baktığımızda ne görüyoruz? Ne göreceğiz! Tarımsal üretim metodları genellikle ilkelidir; ve tarımsal çevre orta çağ bozuntusu bir düzenden ötede değildir. O halde, sanayileşme için tarım kesiminde reform kaçınılmazdır. Hele orta çağ düzeni niteliğindeki sosyal yaşayış ve gelir bölüşümünün adil olmadığı dikkate alınrsa, geniş anlamda Toprak Reformu kaçınılmazdır, yani hem işleme ve hem de sosyal çevre açısından reform. Elbette sanayileşme isteniyorsa!

Konuyu hemen Türkiyeye indirelim: Türkiye nüfusu süratle artan çok fakir bir ülke midir? Evet. Çünkü fert başına düşen milli gelirimiz Afrikanın ve Asyanın İkinci Dünya Savaşından sonra başlıca kavuşan sadece bir kaç ülkeyle yarışabilir. Kaldı ki, bu fakir yurdumuzda gelir bölüşümü de son derece kötüdür. Evet Türkiye 41 yıla rağmen, utandıracak kadar fakirdir. Çünkü, Türkiye'nin hububat üretimi hava şartlarının uygunluğu ile rekor seviyesine çıktıktan 1963 yılında, ne tuhaftır ki Amerikadan buğday ithal ettik 1953 de rekor sayılan tarımsal ürün ile Menderes öğünmüştü; ve CHP'iler Allah vergisi o'düğünü söyleyerek tenkit etmişti Menderes o zaman! Ne tuhaftır ki, tam on sene sonra 1963'de benzer olayla İsmet İnönü öğünmüştü (Gazeteler: 1963 gelişme hızı).

Ve tarım kesiminin sanayileşme için büyük önemine rağmen Türkiye'de «dağ fare doğurmuştu»: Pöçot bölgeler toprak reformu!

Zaten başka ne bekleyebilirsiniz bu düzümü yöneticilerinden.

Olumlu bir toprak reformu kararını alabilecek kudretin kaynağı «Halk Egemenliği» nerededir? o egemenlik sadece potansiyel olarak vardır Türkiye'de. İsmet İnönü şahsen olumlu reformlar istesede başlığı kudret tabanı reformlara karşıdır. Çünkü aslında olumlu reformlar bu tabana karşıdır. Ve İnönü ancak bunu bilecek kadar kısa görüşlüdür.

Ülkemizin güçlülüğü ve mutluluğu ise, reformlara karşı olan zümreden ikildarın halka gerçekten şartsız devredildiğinde sağlanacaktır. Yani ulusal kararları gerçek ten halk alabilirdiği. Ben politikacılarımı böyle olumlu devrediş içinde görmedim göremiyorum. İştigimiz sadece «yavaş yavaş» sloganıdır; tıpkı batılıların özellikle Amerikalıların Türkiye'deki sosyal yaşayışta temposu alay etmek için söyledikleri ve bir vakitler pek moda olan «yavaş yavaş» gibi! Beyler, devam ediniz iktisadın kurallarına karşı bu güllünç savaş! Sizlere sadece Moliere değil, Servantes de gerek.

Türkiye bu değinmeden sonra, esas konumuza çıkalım tekrar. Diyordum ki, sanayinin gelişmesi tarım kesiminin gelişmesine bağlıdır ve bunun için toprak reformu kaçınılmaz şarttır. İki kesim kar-

şılıklı olarak büyürken (iktisatta buna «bağlı büyüme» denir) aslında ekonomide tasarruf hem tarımsal ve hem de sanayi kesiminde artmakta ve artan tasarruf yatırım dönüşmektedir. Unutulmamalıdır ki, sanayileşme yatırım ile olur ve yatırımın da tek kaynağı gerçek (reel) tasarruftur; yani önce üretilen mal ve hizmetlerin yoğunlaştırılmayan (istihlak edilmeyen) kısmı; buğday, kömür, demir, deri gibi; yani para değil. Çünkü yatırımda kullanılacak olan gerçekte para değil, tasarruf edilmiş mallardır. Buradan, yerli piyasaya dayanarak gelişmenin diğer şartına geçelim.

### 2 - İTHALATIN YAPISI DEĞİŞMELİDİR

Sanayileşme, ithal yoluyla (makine, alet gibi) sermaye mallarının getirilebilmesi ile yürütülür. Bu amaçla, ilke! maddede ihracıyla zaten kayıpla yapılan dış ticaretle elde edilen dövizlerin rasyonel kullanılması gerekir. Bu ise, gelişmemiş ülkenin üretim kapasitesini artırıcı yatırımlar için gereken makineler gibi sermaye malları ithalına döviz tahsisini zorunlu kılar. Bu demektir ki, fakir ülke çoğu lüks sınıfa giren yoğunlaştırılmayan (istihlak edilmeyen) ve bunlardan kaçınılmaz olanları minimuma indirmelidir. Fakat fakir ülkede, yoğunlaştırılmaları ithalini tahdit ederek yatırımlar arttırılmak istendiğine göre, kırsal ithalat yanında aynı zamanda tasarrufu arttırmak şarttır. Yoksa, ithal tahdidine rağmen toplam yoğunlaştırılmayan ve dolayısıyla toplam gelirin (milli gelirin) yoğunlaştırılmayan kısmı olan toplam tasarruf daha doğrusu neticede yatırım artmamış olur. Bu aşağıda daha iyi belirtileceği gibi, Türk iktisat politikasının uzun süre yürütmüş olanların anlayamadığı bir gerçektir.

Beri yandan da ithalatın sermaye mallarına kayması (Türkiyede halen olduğu gibi) sermaye malları ve sanayi ham maddesi adı altında, aslında hangarlarda bir makas atmamak, iki vida sokmak, üç de çelik darbesi indirmekle yürütülen gelen ve çoğu lüks yoğunlaştırılmayan mal montajına kullanılacak maddeler ithalâtı biçiminde olmamalıdır. Bu montaj işlemleri sonunda elde edilen lük mallar kalite de dikkate alındığında yabancı benzerlerinden çok pahalıdır Türkiye'de. Neden? Bunu herde daha iyi anlayacağız.

Ozetlersek, bu yüzyılın fakir ülkelerine açık yol görünen yerli piyasalara dayanarak kalkınma istendiğinde: a) Tarım ve sanayi kesiminin birbirine bağlı olarak gelişmesini sağlamak gerekir. Bunun için önce ilke! üretim metodlarıyla orta çağ düzenindeki tarım alanında reform şarttır. b) Ve mevcut ithal imkânlarını iç tasarrufla birlikte daha çok sermaye mallarına kaydırmak ayrıca gereklidir.

Eğer tarımsal ürün arttırılmıyor, ilke! maddeler ihracıyla yeterli sermaye malları ithal edilemiyorsa, acaba dış yardım ya da krediler fakir ülkenin kalkınmasına ne derecede yararlı olabilir? Burada dış ödemeler açığı, yardımlar ve kalkınma hükûyelerine gelmiş bulunuyoruz. Göstereceğim ki, Türkiye için bugünkü sistemle bunu sağlamak da imkânsızdır.

## II - Dış Ticaret açığı, Dış Krediler ve Kalkınma hikâyesi

### 1 - DIŞ TİCARET AÇIĞI NEDEN OLUR?

Bu iki genel şartta bağlıdır: a) Ekonomide toplam harcamalar, toplam arzı aşarsa, yani toplam talep kullanılabilir gelirden fazla olursa, fazla harcama ya da fazla talep «massetedebileceği» mal ve hizmet bulamadıkça, bir yandan ithal mal ve hizmetlerinin yüksek gelir elastikliği sebebiyle onlara olan talep artacak, beri yandan da yerli ürünlerin fiyatları yükselcektir (enflasyon denir buna). Bu yükseliş söz konusu ülkenin ihracat mallarında da olacağından genellikle ihracat imkânlarının azaltacaktır. Demek ki, ithal mal ve hizmetlerine talep artarken onları satın almada kullanılabilecek kaynakları sağlayacak ihracat imkânları tükenecektir (2). Böylece ekonomi dış açık vermeye hazır hale ge-

lecektir. Eğer kullanılabilir gelire (Y) massetedici harcamalara yani yoğunlaştırılmayan (istihlak) ve yatırım harcamalarına (E) ve aradaki dış ticaret açığına sebep olacak farka da (B) dersek, dış ticaret açığının birinci şartı şöyle ifade edilir:

$$B = Y - E$$

Böyleyse (Y) den daha büyük bir (E), açığın kaynağı olarak (B) yi doğurur. (E) nin (Y) den büyük olması basit bir benzetme ile şöyle anlatılabiliriz: Ekonomi aytağını yorganına göre uzatmamakta ve ayak dışarda kalmaktadır. Halbuki yorgan (Y) kadardır. Fakat bu birinci şartın varlığı fiilen dış ticaret açığının gerçekleşmesine yetmez. Bunun için ikinci bir şart gereklidir: b) İkinci şart, yukarıki duruma varan bir ülkeye çeşitli yoldan dış kredi verecek ülkelerin varlığıdır. Geçen yazıda da söylediğim gibi, kafalara kazılarak yerleştirilmesi gereken bir gerçek şudur: Bir ülkenin ihracat ettiği mal ve hizmetler değerinden daha fazla değerde mal ve hizmet ithal edilebilir, yani açık verebilir, ancak dış ülkelerin, ithal fazlası fark kadar kredi vermelerine bağlıdır. Eğer gerçekleşen mal ve hizmet ihracatına (X) ve ithaline (M) denirse ve ithal değerleri, ihracat değerlerinden büyük ise,

$$\text{Açık} = M - X = \text{Dış kredi}$$

olur. Kısaca dış kredi olmayınca, bir ülkeye dışarıya sattığından daha fazlasını dışarıdan satın alamaz. Burada dış kredinin rolü üzerinde biraz daha duralım.

Dış krediler: Yukarıda sözünü ettiğimiz yorganın boyunu uzatmak için, yani kullanılabilir geliri büyütme için talep edilir; dış ticarete kısa dönemli olarak ithal fazlasının finansmanı için talep edilir. Ayrıca dış kredinin «zorla kredi» haline getirilebilmesine değinelim. Diyelim ki bir ülkenin ithalâtı bedeli kısa vade sonra ödenmek üzere dışardan mal ithal etmişlerdir. Fakat yanlış bir ekonomi politikası, sebebiyle döviz gelirleri eksik kalması ve bundan dolayı ithal borçlarını ödemek için döviz yetmemiştir. Bu durumda ithalâtçı firmalar kambyo mercilerine borçlarını yerli para olarak yatırsalar da, fiilen döviz tahsis edilemeyeceğinden, vadesi gelen dış kredi yabancı ülkenin ihracatçısının rızası olmaksızın «zorla kredi» ya da «gayri iradi kredi» haline dönüşecektir.

Tekrar esas noktaya dönelim. Dış açığın olabilmesi için hem aytağın yorganına göre uzatılmanması ve hem de dış kredinin (isterse zorla olsun) bulunması şarttır. Şu halde içte aytağın yorganına göre uzatılmadıkça dış açık olmayacak yani sadece ihracat edilen mal ve hizmetler değerine eşit ithalât yapılabilecektir.

Yukarıda anlatılanlarla sosyal sistemimiz veri alıp hızla kalkınmak istendiğini de kabul edelim. Bu halde şunları göstermeyin: çağışacağımız: Türkiye'de kapitalist bir tutumla kâr ve hem de ağır kâr peşinde olan iş adamlarının tutumu ile (ki bu tutum sistemi açısından normaldir) para kredisi mekanizması zorlanacak ve ekonomiyi enflasyona itecektir. Ve şartları ekonomimizin verimliliği açısından uygun olmayan dış krediler alınırken, yorgan aytağa kısa gelececek Türkiye için. Bu takdirde rahatça önefeceğim ve göstereceğim ki, enflasyon ve dış ticaret ilişkileri yurdumuzu çeşitli biçimlerde dengesizliğe itecek, içten ve dıştan sömürülmesine yol açacaktır. Oyle ki, ekonomimiz, adeta bir İmon gibi, dış kredinin uygun olmayan enjeksiyonları ile tekrar tekrar sıkılarak sömürülmüş olacaktır.

Bu ekonomik işleyişin sonuçları politika açısından politikacıyı anayasayı çiğneye rahatça götürecek olacak. Dış ekonomik ilişkiler açısından ise bir yandan dış borçlar artacak; ve bu arada dış sermaye ya da gelir kaçırma, sanki gerçek dış ticaret açığı imiş gibi döviz tahsis ile bu fakir halka finanse ettirmek olacaktır. Dış borçların bir kısmı böylece yapılmak bir yoldan işçilerecektir. Böyle AİCENGİZ oyunu ile işçilerin ve bu ülke halkının faredesi ile ilişkisinin kimsenin iddia edemeyeceği bu biçim dış borçları Türkiye ödemeli midir? Ben ödememeliyim diyorum. İşte gelecek yazıda bunun nedenlerini açıklayacağım.

(1) Dengeli olmayan kalkınma ya da bazı kesimlerdeki büyük çapta yatırım dahil tarım kesiminde «fazla» nun yaratılmasını gerektirir.

(2) Talebin fiyat elastikliği küçük olan bazı mallarda fiyat yükselişi dıştan gelir arttırıcı alabilirse de bu çok özel bir haldir. Bu dereceye kadar Brezilyanın kahveden yaptığı gibi.